

EHEYTYVÄN ELINYMPÄRISTÖN JÄLJILLÄ KANGASALAN SUORAMALLA

Eija Arpiainen

Tampereen yliopisto

Johtamiskorkeakoulu

Ympäristöpolitiikan ja aluetieteen opintosuunta

Pro gradu -tutkielma

toukokuu 2016

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on tutkia yhdyskuntarakenteen eheyttämisen suhteutumista elinympäristön koettuun laatuun. Tutkimus on luonteeltaan laadullinen tapaus-tutkimus, joka paikantuu Kangasalan Suoramalle. Tutkimuksen kohteena on Suoraman eheyttävää kehittämistä suunnittelevien kaavoittajien eheyttämistä koskevien yleisten ja paikallistuvien näkemysten suhde alueen asukkaiden elinympäristölleen määrittämiin laatutekijöihin. Tavoitteena on tuoda esiin kaavoittajien ja asukkaiden näkökulmien avulla eheyttävien pyrkimysten ja elinympäristön tärkeiden piirteiden yhtäläisyydet ja eroavaisuudet.

Tutkimuksen aineisto koostuu teemahaastatteluista, joista kuusi on kävelyhaastatteluna toteutettuja asukashaastatteluja ja kaksi perinteisenä haastatteluna toteutettuja asiantuntijahaastatteluja. Aineiston analysointi perustuu teoriaohjaavaan sisällönanalyysiin. Teoreettinen viitekehys muodostuu yhdyskuntasuunnittelun teoreettisesta muutoskontekstista, eheyttämisen ja eheyttävän suunnittelun määrittelyistä sekä sen suhteutumisesta yhdyskuntarakenteen suunnittelun muutokseen. Lisäksi keskeinen osa viitekehystä on eheyttämisen ja elinympäristön koetun laadun suhteen esiin tuominen.

Eheyttävän suunnittelun ja asukkaiden määrittämien elinympäristön laatutekijöiden kannalta Suoramalla keskeisiksi näkökulmiksi muodostuu toimintojen ja ympäristökuvan kehittäminen sekä sosiaalisen rakenteen mahdollisuudet. Eheyttämisen tavoitteena nähdään olevan yhdyskuntarakenteellisten päämäärien lisäksi paikallisidentiteetin vahvistamisen tukeminen.

Kaavoittajien ja asukkaiden näkökulmien välillä on ohipuhuntaa, vaikka asukkaiden määrittelemät hyvän elinympäristön tekijät kohtaavatkin suurimmalta osin kaavoittajien paikalliset eheyttävät tavoitteet. Eheyttäminen on vaikeasti määriteltävä monien näkökulmien muodostuma, mutta onnistuessaan eheyttävä suunnittelu voi tuoda erilaisia lähestymistapoja lähemmäs toisiaan ja avata uusia mahdollisuuksia erilaisille yhteistyön muodoille ja paikallisten voimavarojen hyödyntämiselle.

Avainsanat: eheyttävä suunnittelu, elinympäristön koettu laatu, kävelyhaastattelu

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelma.....	1
1.2	Merkityksiä rakentava tutkimuksen metodologinen lähtökohta.....	3
1.3	Tutkijan asema.....	5
1.4	Tutkielman rakenne.....	6
2	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS.....	8
2.1	Aineistona haastattelu.....	8
2.2	Kävelyllä tavataan! Kävelyhaastattelun lyhyt oppimäärä.....	11
2.3	Kulkemalla hankittu ja huolella talletettu aineisto.....	14
2.4	Aineiston käsittelyn polku koodeista teemoihin.....	17
3	ELINYMPÄRISTÖÄ EHEYTTÄVÄ YHDYSKUNTASUUNNITTELU.....	21
3.1	Yhdyskuntasuunnittelun muutoskonteksti.....	21
3.2	Eheyttävällä suunnittelulla kohti eheytyvää yhdyskuntaa.....	23
3.3	Elinympäristön koettu laatu.....	30
4	SUORAMA.....	34
4.1	Suoraman kehityksen tie osaksi nauhataajamaa.....	34
4.2	Suoraman kehittämisen nykytila.....	36
5	EHEYTTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT SUORAMALLA.....	38
5.1	Kaavoittajien kriteerit eheyttämiselle.....	38
5.2	Kaavoittajat Suoramaa eheyttämässä.....	41
5.3	Asukkaiden aluerakenteelliset laatutekijät.....	44

5.4	Asukkaiden ympäristökuvalliset laatutekijät	52
5.5	Asukkaiden paikallisidentiteetti	54
5.6	Asukkaiden sosiaaliset laatutekijät	64
5.7	Alueen kehittäminen laatutekijänä.....	69
6	ELINYMPÄRISTÖN KEHITTÄMINEN KOHTAA KOKEMUKSEN	73
6.1	Suoraman rakenteen kehittäminen: lisää asukkaita ja palveluja vai vihreää väljyyttä?.....	73
6.2	Jaa mikä keskusta? Suoraman keskustan ympäristökuvalliset haasteet	77
6.3	Suoraman sosiaalisen rakenteen mahdollisuudet.....	79
7	KOHTI EHEÄÄ ELINYMPÄRISTÖÄ	82
7.1	Eheyttäminen osana yhdyskuntarakenteen kehittämistä.....	82
7.2	Hyvää elinympäristöä ehyttämässä	83
8	JOHTOPÄÄTÖKSET	86
8.1	Puhutaanko kehittämisestä vai elämisestä?	86
8.2	Tutkimuksen luotettavuus	88
	LÄHTEET	92
	LIITE 1: ASUKKAIDEN HAASTATTELURUNKO	98
	LIITE 2: KAAVOITTAJIEN HAASTATTELURUNKO.....	100
	LIITE 3: ASUKKAIDEN JA KAAVOITTAJIEN TEKEMÄT KARTTAMERKINNÄT ...	102

1 JOHDANTO

1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimusongelma

Yhdyskuntasuunnittelu muuttuu yhteiskunnassa tapahtuvien kehityskulkujen mukana. Ilmastomuutos yhtenä isoimpana tekijänä on saanut tulevaisuuden elinympäristöjä suunnittelevat pohtimaan erilaisia keinoja hillitä ihmisen toimillaan aikaansaamia kielteisiä vaikutuksia, mikä on näkynyt yhdyskuntarakenteen tiivistämisen nousuna keskeiseksi tavaksi kehittää yhdyskuntarakennetta.

Tiivistävä suunnittelu ja rakentaminen eivät ole kuitenkaan saaneet aina myönteistä vastaanottoa tiivistettävän alueen asukkailta. Suunnittelua on tehty ennenkin asukkaita ja muita alueiden toimijoita varten, mutta vasta vuonna 2000 voimaan tulleen uuden maankäyttö- ja rakennuslain myötä nämä toimijat on huomioitu suunnittelun osallisina. Osallisuuden teeman nousun myötä on panostettu aiempaa enemmän määrällisten kehityskulkujen ja tavoitteiden lisäksi suunnittelun tuloksena saatavaan elinympäristön laatuun, mikä on näkynyt uudenaikaisina suunnittelun muotoina ja osallisten kokemustiedon ottamisena mukaan suunnittelun tietoperustaan (Häkli 2002, 120).

Laadun parantaminen itsessään on kuitenkin hankala tutkimuskohde. Tiivistävän suunnittelun rinnalla onkin alettu puhua eheyttävästä suunnittelusta, jossa suunnittelun tavoitteet ja tarkoitus ponnistavat entistä selkeämmin kunkin kehitettävän alueen omista lähtökohdista. Suunnittelussa on otettu myös aiempaa laajemmin huomioon eri osallisyryhmien näkökulmat ja osallistumisesta on tullut keskeisempi osa suunnittelua, minkä vuoksi elinympäristöjen suunnittelussa asukkaiden kokemus omasta elinympäristöstään on noussut tärkeään rooliin. Vaikka tiivistämisestä ja eheyttämisestä on tullut keskeinen osa yhdyskuntasuunnittelua, ne ovat käsitteinä säilyneet päällekkäisinä ja hieman epämääräisinä (Lehtonen 2007, 21).

Tämän tutkimuksen aiheena on yhdyskuntarakenteen eheyttävä suunnittelu ja sen kytkeytyminen eheyttettävän alueen asukkaiden kokemukseen elinympäristönsä laadusta.

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen tapaustutkimus, ja se suuntautuu Kangasalan Suoramalle ja erityisesti sen keskustaan, jonne on suunnitteilla kehittämistoimia. Suorama on osa Kangasalan nauhamaista taajamarakennetta, joka on kokonaisuudessaan täydentävän kehittämisen kohteena. Tutkimus pureutuu siihen, miten kaavoittajien käsitys eheyttävästä suunnittelusta ja sen päämääristä kohtaa kehitettävän alueen asukkaiden näkemyksen alueen laatutekijöistä ja alueella tarvittavista kehittämistoimista. Tutkimuksen tarkoituksena on pääasiassa kartoittaa millaisia teemoja asukkaiden ja kaavoittajien katsontakannat pitävät sisällään sekä miten teemat ovat suhteessa toisiinsa, mutta myös kuvailla Suoraman eheyttämisen keskeisiä piirteitä (ks. Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2009, 138–139).

Kaavoittajien suunnitelmissaan tekemät kehittämiskäsitelmät näkyvät asukkaille elinympäristön konkreettisina muutoksina. Oletuksena voidaan pitää, että kaavoittajat pyrkivät eheyttäessään parantamaan kulloistakin yhdyskuntarakennetta ja elinympäristöä. Asukkaat voivat silti kokea lopputuloksen joko myönteisenä, kielteisenä tai näiden välimuotona. Tutkimuksen tavoitteena on siten tuoda esiin, miten kaavoittajien pyrkimys eheyttää kohtaa asukkaiden näkemyksen hyvän elinympäristön tärkeistä piirteistä. Tutkimuksessa kiinnitetään huomiota myös siihen, miten kaavoittajien ammattimainen puhe eheyttämisestä kohtaa asukkaiden arkisen kokemuksen elinympäristöstään.

Tutkimuksen avulla tuon esiin, millaisena Kangasalan Suoraman ja erityisesti sen keskustan eheyttävää kehittämistä suunnittelevat kaavoittajat näkevät alueen nykytilan ja tarvittavat muutokset, ja millaisena elinympäristönä Suorama näyttäytyy alueen asukkaille tällä hetkellä. Vertailemalla näitä kehitettävän alueen asukkaiden ja kaavoittajien näkemyksiä pääsen käsiksi siihen, miten eheyttäminen kohtaa elinympäristön koetun laadun. Tutkin myös, miten nämä näkemysten risteyskohdat suhteutuvat eheytyvän yhdyskunnan ajatukseen.

Tutkimuskysymykseni ovat seuraavat:

- Miten kaavoittajat määrittelevät eheyttämisen yhdyskuntarakenteen kehittämisen tekijänä?
- Miten asukkaiden määritelmät hyvästä elinympäristöstä suhteutuvat kaavoittajien näkemyksiin Suoraman keskustan eheyttämistarpeesta?

Tutkimuksen tavoitteena on tuoda esiin kaavoittajien eheyttävän suunnittelunäkökulman rinnalle asukkaiden kokemuksellinen näkökulma Suoraman aluekeskustan eheyttämisen tarpeesta. Lisäksi tavoitteena on tutkia alueen asukkaiden ja kaavoittajien näkökulmia vertailemalla, miten mahdolliset osapuolten ohipuhunnat näkyvät erilaisissa kehittämisen ja kokemuksen näkökulmissa. Tutkimus tuo esiin eheyttämisen elinympäristöjen kehittämiseen tuoman lisäarvon. Tämän lisäksi tutkimus tarjonnee sekä tiedollisesti että menetelmällisesti eväitä asukkaiden asiantuntijuuden hyödyntämiseen yhdyskuntarakennetta eheyttävässä suunnittelussa erityisesti Suoraman kehittämisessä mutta myös laajemmin.

Kangasalan kunnan kaavoittajat ovat olleet mukana pohtimassa tämän tutkimuksen aihetta ja suuntaviivoja. Tutkimuksen tuloksia on tarkoitus hyödyntää Suoraman alueen kehittämisessä.

1.2 Merkityksiä rakentava tutkimuksen metodologinen lähtökohta

Tutkimusasetelman taustalla vaikuttaa aina tietynlainen käsitys tiedon luonteesta ja sen muodostumisesta. Tutkimuksen metodi, jonka avulla tieteellistä tietoa tavoitellaan ja ratkaistaan tutkimuksenteon käytännön ongelmia, pitää sisällään oletuksia ja lähtökoh-
tia, joita metodologinen tutkimus pyrkii selvittämään. (Hirsjärvi et al. 2009, 183–184). Häklin (2004, 30) mukaan maantieteellistä tutkimusta ja tietoa ei ole olemassa ilman sidosta tiettyyn aikaan ja paikkaan, minkä vuoksi tiedon syntymiseen tarvitaan aktiivista tietämyksen keräämistä elämismaailmastamme. Kahteen vastakkaiseen näkökulmaan jakautuva tieto-oppi erottaa kuitenkin sisäisen järjen ja ulkoisen ilmiömaailman toisistaan. Kahtiajako pyrkii näin tuomaan esiin ihmisen pyrkimystä rakentaa selitysmallia ympäröivästä todellisuudesta, joka on täynnä erilaisia merkitysrakenteita. (Häkli 2004, 17.)

Metodologisesti tutkimuksessani on nähtävissä humanistisen ja konstruktionistisen taustatutkimuksen piirteitä. Humanistisen tutkimuksestani tekee ajatus siitä, että ihminen on erityinen suhteessa luontoon, koska vain ihminen pystyy pohtimaan omaa ympäristösuhdettaan (Häkli 2004, 63). Tutkimukseni avulla pyrin siis ymmärtämään asukkaiden

kokemuksia tarkastelemalla heidän tapaansa jäsentää maailmaa (Häkli 2004, 181). Samalla se, millaisena elinympäristö näyttäytyy heidän puheessaan, kuvaa toisaalta tutkimuksen pyrkimystä nostaa esiin käytännön kannalta hyödyllistä tietoa (esim. Häkli 2004, 31) ja toisaalta myös muovaa käsitystäni laajemmasta yhdyskunnan eheyttämisen ilmiöstä. Häkliä (2004, 69) mukailen tutkimuksessani toteutuu myös humanismin perusajatus erityisten tilanteiden ja tapausten tärkeydestä tutkimuksen kohteena.

Toisaalta konstruktionismin näkökulmasta katsottuna tutkimukseni piirtää kuvaa myös maantieteellisten jäsenysten sosiaalisesta rakentumisesta. Asukkailla oli haastattelujen aikana mahdollisuus vaikuttaa merkittävästi siihen, missä paikoissa liikuimme ja millä tavalla liikuimme. Heillä oli myös tilaisuus tuoda esiin oma käsityksensä alueesta niin kartan muodossa kuin puheessaan ja käyttäytymisessään. Samoin kaavoittajat toivat esiin oman kuvansa alueesta ja eheyttämisen ilmiöstä. Muodostimme siten yhdessä tilanteen aikana kuvaa siitä, mikä on merkityksellistä ja miten sitä kuvaamme. Häklin (2004, 181) mukaan tapaamme jäsentää ja tyypittää maailmaa sosiaalisesti vaikuttavat yhteiskunnallisen toiminnan sijainti ja yhteydet, jolloin myös konkreettiset tekijät merkitsevät. Ne nostavat esiin yhteisesti jaettuja tapoja, joiden avulla asukkaat ja kaavoittajat luovat yhteiskunnallista järjestystä. Merkityksellistä on siis tiedon aktiivinen rooli todellisuuden rakentumisessa (Häkli 2004, 145).

Maailman jäsentämisessä on tällöin kyse myös viestien avulla välitettävien merkitysten tulkinnasta. Viestin sanoman ymmärtämiseen vaikuttaa vastaanottajan aiemmat tiedot ja kokemukset, mutta myös kulttuurin muovaamat toimintatavat ja tarinat. Asioilla itsessään ei siten nähdä olevan merkityksiä vaan ne muodostuvat vasta merkitysten tulkinnassa. (Moilanen & Rähä 2010, 47–48, 52.) Se, millaiseksi alue järjestäytyy tutkimuksen kuluessa, on kaikkien kolmen; asukkaiden, kaavoittajien ja minun yhteinen tulkinta.

Laadullisen tutkimuksen lähtökohtana onkin monimutkaisen todellisuuden ja sen sisäisten suhteiden kuvaaminen mahdollisimman kokonaisvaltaisesti. Tutkittavan ilmiön ymmärtämiseen vaikuttavat tutkijan arvolähtökohdat, jolloin tutkija ja tutkittava ilmiö muovaavat toisiaan. Tämän vuoksi laadullisessa tutkimuksessa on mahdotonta saavuttaa puhdasta objektiivisuutta. Se ei ole myöskään tarpeen, sillä tavoitteena on löytää tosiasioita olemassa olevien todentamisen sijaan. (Hirsjärvi et al. 2009, 161.)

Kun tutkimusta kuvataan lisäksi tapaustutkimuksena, sen tarkoituksena on Peltolan (2015, 111) mukaan ”tuottaa tietoa erityisistä paikkaan ja aikaan sidotuista olosuhteista, ilmiöistä, prosesseista, merkityksistä ja tiedoista”. Tapaustutkimuksen päämääränä on siten tapauksen ymmärtäminen, jolloin tapaus on itsessään mielenkiinnon kohteena (Laine & Jokinen 2015, 31). Tapauksen ainutlaatuisuus tulisi kuitenkin pystyä tutkimuksen avulla näkemään osana ilmiötä, jonka ainutlaatuiset ominaisuudet keskustelevat laajempien asiayhteyksien ja teoreettisten tulkintakehysten kanssa (Peltola 2015, 112). Häikiö ja Niemenmaa (2015, 45) pitävätkin tapaustutkimuksen käyttöä tieteenfilosofisena valintana, joka kertoo tutkijan käsityksestä tiedon luonteesta ja tavasta ymmärtää maailmaa. Tällöin tapaustutkimus näyttäytyy käytännön menetelmiä laajemmin tapana toteuttaa tutkimus.

1.3 Tutkijan asema

Tutkimusasetelman muodostaminen pohjautuu aina tutkijan esiyymmärrykseen tai olettamuksiin tutkittavasta ilmiöstä, mikä tutkijan on hyvä tiedostaa, jotta tutkimus suuntautuu mielekkäästi. Kaikki esiyymmärrys ei kuitenkaan ole tiedostettua, minkä vuoksi sen täydellinen kuvaaminen on vaikeaa. (Moilanen & Räihä 2010, 52.) Tuon seuraavaksi esiin omat tutkimuksen suunnan muodostumisen kannalta keskeisimmät lähtökohdat, jotka ovat vaikuttaneet esiyymmärryksen rakentumiseen tutkittavasta aiheesta.

Kangasalan ja erityisesti Suoraman kehittäminen on valikoitunut tutkimukseni kohteeksi, koska olen työskennellyt vuosien 2012 ja 2014 välisenä aikana Kangasalan kunnan kaavoituksessa ja ollut tiiviisti mukana laatimassa Suoraman vuonna 2015 hyväksyttyä yleiskaavaa. Olen näin ollen ollut tutkimusta tehdessäni sekä tutkija että tutkimuksen kohteena olevan alueen parissa työskentelevä suunnittelija. Olen siis ollut lähellä tutkimuskohdetta ja syventynyt tutkimuksen teon tarpeita laajemmin alueeseen ja sen kehittämiseen ja ollut osaltani vaikuttamassa alueen tulevaisuuteen osayleiskaavan kautta.

Olen päässyt työssäni kaavoituksessa sekä yhteen sovittamaan eri suunnittelutasojen ja yhdessä sovittujen suuntaviivojen, kuten valtakunnallisten alueidenkäytön tavoitteiden, maakuntakaavan, Tampereen kaupunkiseudun rakennesuunnitelman, näkökulmia että

toisaalta järjestämään ruohonjuuritason yleisötilaisuuksia ja kohtaamaan suunnittelualueen asukkaita alueen yleiskaavatasoisen kehittämisen merkeissä. Minua kiinnostaakin erityisesti kaavoittajien ja asukkaiden näkökulman kohtaamispiste. Miten toisaalta erilaisten tavoitteiden ja reunaehtojen keskellä tasapainoilevat kaavoittajat näkevät juuri kyseisen alueen eheyttävän kehittämisen tarpeen ja keinot sekä miten kaavoittajien kehittämisen näkemys suhteutuu asukkaiden kokemukseen nykyisestä elinympäristöstään.

Koen tärkeänä tuoda esiin myös aluetieteilijä-taustani, josta käsin lähestyn tutkimuksen aihepiiriä. Aluetieteilijänä kaavoituksessa työskennellessäni olen tarkastellut yhdyskuntasuunnittelua hieman tavanomaisesta poikkeavasta näkökulmasta verrattuna perinteisen arkkitehti- tai maantieteilijäkoulutuksen saaneisiin kaavoittajiin. Tutkimukseni tulokulman avulla pyrin nimenomaan tuomaan esiin aluetieteilijän näkökulman elinympäristöjen kehittämisen kenttään. Tällöin pyrin tutkimaan kaavoittajien ja asukkaiden näkökulmien risteämää näkökulmien ulkopuolelta käsin tiedostaen kuitenkin samalla oman sidokseni alueen kehittämiseen.

1.4 Tutkielman rakenne

Luvussa kaksi käyn läpi tutkimuksen toteuttamisen vaiheet aineiston keräämisestä sen analyysiin ja tulkintaan. Luvun keskeisenä tarkoituksena on tuoda esiin kävelyhaastattelun ominaispiirteet erityisenä aineistonkeruumenetelmänä sekä avata asukkaiden ja kaavoittajien haastatteluyhtälön muodostumista ja luonteeltaan hieman erilaisten aineistojen käsittelyn eteneminen.

Kolmannessa luvussa paneudun tutkimuksen teoreettiseen viitekehykseen. Keskeistä tässä luvussa on, miten eheyttäminen paikantuu osaksi yhdyskuntasuunnittelua. Esittelen eheyttämisestä käytyä keskustelua tutkimuksen ja suunnittelun kentällä, minkä lisäksi tuon esiin elinympäristön koetun laadun erityisen merkityksen eheyttämisessä.

Luvussa neljä luon pohjaa analyysilukujen konkretialle käymällä läpi tapauskohteena olevan Suoraman syntyhistoriaa ja kehittämisen nykytilaa. Alueen kehittämisen osalta keskityn tutkimuksen lähtökohtana olleen yleiskaavoitushankkeen esittelyyn. Tuon kui-

tenkin esiin myös muita suunnittelutasoja, joiden avulla Suoramaa on kehitetty ja on tarkoitus jatkossa kehittää.

Viidennessä luvussa käsittelen tutkimusaineistoni järjesteltyä sisältöä jakaen tarkastelun kaavoittajien ja asukkaiden näkökulmaan. Luvun kaksi ensimmäistä alalukua keskittyvät kaavoittajien näkökulmaan eheyttämisestä ja millaista eheyttämistä Suoramalla on tarpeen tehdä, kun taas loput viisi alalukua pureutuvat asukkaiden elinympäristöstään esiin tuomiin laatutekijöihin. Kaavoittajien haastatteluista muodostan kriteerit eheyttämiselle, eli mitä eheyttäminen on, sekä millaisia eheyttäviä toimia heidän näkökulmastaan Suoramalla tarvitaan. Asukkaiden haastatteluista nostan tarkasteluun heidän elinympäristölleen asettamia säilytettäviä, laatua heikentäviä ja uusia laatutekijöitä haastatteluista esiin nousseisiin teemoihin nojautuen.

Luvussa kuusi vertailen edellisessä luvussa esiin tulleita kaavoittajien näkemyksiä tavoiteltavasta eheyttävästä kehittämisestä asukkaiden näkemyksiin tavoiteltavasta elinympäristöstä ja sidon vertailun osaksi laajempaa ilmiökenttää. Alalukujen teemoiksi olen nostanut Suoraman kehittämisen kannalta keskeisimmät aineistosta esiin nousseet näkökulmat. Luvussa seitsemän käsittelen yleisemmin eheytyksen suhteutumista yhdyskuntarakenteen kehittämiseen ja koettuun elinympäristön laatuun.

Kahdeksannessa luvussa vedän yhteen aineistosta ja eheyttämisen teoreettisesta kentästä nousevat yleisemmät teemat ja mitä kaavoittajien ja asukkaiden näkökulmaeroista voi yleisesti ottaen sanoa. Lisäksi reflektoin tutkimuksen luotettavuutta.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

2.1 Aineistona haastattelu

Haastattelu on systemaattiseen tiedonkeruuseen tähtäävää keskustelua, jolla on ennalta määritetyt tavoitteet, ja jota haastattelijaosapuoli johtaa. Keskustelu voi edetä strukturoidusti, avoimesti tai näiden välimuotona eli teemahaastatteluna. (Hirsjärvi et al. 2009, 207–209.) Tässä tutkimuksessa olen toteuttanut haastattelut teemahaastatteluina, joissa haastattelu muodostuu tutkimuksen viitekehykseen perustuvista etukäteen valituista teemoista ja niihin liittyvistä tarkentavista kysymyksistä. Se, miten tarkasti esittää kaikille haastateltaville samat kysymykset samassa järjestyksessä ja samassa muodossa, määrittelee, miten lähellä strukturoitua tai avointa haastattelua ollaan. Lisäksi kysymysten suhde tutkimuksen viitekehykseen voi vaihdella intuitiivisuuden ja tiukasti jo tiedetyssä pitäytymisen välillä, mikä vaikuttaa myös haastattelun avoimuuden asteeseen. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75.) Teemahaastattelu-käsitteen alle mahtuu siis laaja skaala erilaisia toteutustapoja eikä yhtä oikeaa tapaa toteuttaa teemahaastattelu ole olemassa.

Tämän tutkimuksen aineiston keräämisen toteutin käyttäen teemahaastattelun kahta erilaista muunnosta. Asukkaiden osalta menetelmänä käytin kävelyhaastattelua, jota edelsi kävelyyn valmisteleva karttatehtävä. Haastattelurunko on liitteessä 1. Asukkaan tehtävänä oli ennen kävelyä merkitä kartalle Suoraman keskustan miellyttävät ja kehitettävät paikat ja reitit sekä valita, mitkä karttaan merkityt paikat ja reitit hän haluaa lähteä näyttämään kävelyhaastattelun aikana. Karttatehtävä tehtiin joko asukkaan kotona tai muussa hänen valitsemassaan paikassa Suoramalla.

Asukashaastattelujen lisäksi tein asiantuntijahaastatteluja. Haastattelin kahta alueen suunnitteluun perehtynyttä Kangasalan kunnan kaavoittajaa teemahaastattelulla, jonka haastattelurunko on liitteessä 2. Haastattelut toteutettiin kaavoittajien työhuoneissa. Haastatteluissa pureuduttiin sekä Suoraman keskustan tilanteeseen että yleensäkin eheyttävään suunnitteluun ja sen vaikutuksiin. Kaavoittajat tekivät asukkaiden tapaan

haastattelun alussa valmistelevan karttatehtävän, jossa he merkitsivät kartalle Suoraman keskustan tärkeimmät elementit: säilytettävät ja kehitettävät paikat ja reitit. Merkinnot käytiin läpi heti niiden tekemisen jälkeen keskustellen niistä.

Asiantuntijahaastattelujen toteuttaminen poikkeaa asukashaastattelujen tekemisestä. Alastalon ja Åkermanin (2010, 373–374) mukaan asiantuntijahaastattelujen tarkoituksena on hankkia tietoa tutkittavasta ilmiöstä rajatulta ja vaikeasti vaihdettavissa olevalta joukolta henkilöitä, jotka institutionaaliselta asemaltaan tai muulla osallisuudellaan pitävät hallussaan tutkimuksen kannalta tärkeää tietoa. Tällöin asiantuntija tai hänen elämänsä ei ole itsessään tutkimuksen kohteena. Tässä tutkimuksessa haastatellut asukkaat puolestaan nähdään ennen kaikkea oman elämänsä ja elinympäristönsä tuntijoina, jotka ovat osa kulttuuria ja ovat tutkimuksen kannalta arvokkaita informanteja omien kokemustensa vuoksi. Tällöin tutkittava henkilö voi olla kuka tahansa, joka elää tutkittavassa kulttuurissa tai ryhmässä. (Alastalo & Åkerman 2010, 373–374.)

Haastattelun käyttöä tämän tutkimuksen tiedonkeruumenetelmänä perustelee moni seikka. Hirsjärvi et al. (2009, 205) ovat koonneet kattavasti syitä, minkä perusteella olen valinnut haastattelun tiedonkeruumenetelmäksi. Haastattelun avulla olen halunnut korostaa haastateltavaa subjektina, joka luo merkityksiä ja jolla on aktiivinen rooli tutkimuksessa. Tutkimuksen aihe on antanut olettaa, että siihen saavat vastaukset voivat olla monimuotoisia ja rönsyillä moniin suuntiin. Siksi olen pitänyt tärkeänä, että haastattelun avulla on ollut mahdollista antaa tilaa haastateltavan ennakoitua laajemmalle kerronnalle ja toisaalta tarvittaessa tarkentaa ja syventää saatuja tietoja. Lisäksi olen saanut haastattelutilanteessa myös mahdollisuuden nähdä haastateltavan reaktiot ja muun toiminnan. (Hirsjärvi et al. 2009, 205.)

Tämän tutkimuksen haastatteluja varten suunnittelin haastattelurunkoon etukäteen aihepiirit eli teemat, joiden alle olen listannut tutkimusongelman kannalta keskeisiä kysymyksiä. Haastattelutilanteissa kysymysten tarkka muoto ja järjestys ovat kuitenkin vaihdelleet, ja suunniteltujen kysymysten lisäksi olen esittänyt tarkentavia lisäkysymyksiä kunkin tilanteen mukaan. Kaavoittajien haastattelut ovat olleet asukkaiden haastatteluja strukturoidumpia. Etenin haastatteluissa mahdollisimman samalla tavalla teemasta toiseen kysyen kysymykset melko tarkasti samalla tavalla ja jättäen kysymyksen pois, mikäli siihen oli tullut jo vastaus muun kysymyksen yhteydessä. Asukkaiden haastatte-

lussa puolestaan otin teemoja esiin sitä mukaa, kun ne tuntuivat luontevalta kävelyllä eteen tulevan perusteella. En kysynyt myöskään jokaiselta asukkaalta täsmälleen kaikkia haastattelurungossa olleita kysymyksiä. Tarkistin kuitenkin haastattelujen päätteeksi, että olin saanut vastauksen kaikkien teemojen keskeisimpiin sisältöihin ja tarvittaessa kysyin vielä täydentäviä kysymyksiä.

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 75) tuovat hyvin esiin teemahaastattelujen kysymysten avoimuuden eron verrattessaan ammatti-identiteetin ja ammattitaidon käsitteiden käyttöä haastattelukysymyksessä. Tässä tapauksessa käsitteiden käytön ja kysymysten avoimuuden tason ero on nähtävissä kaavoittajien ja asukkaiden haastattelujen välillä. Kaavoittajien haastatteluissa olen olettanut heidän tuntevan tutkimukseni käsitteistöä ja eheyttämistä ilmiönä haastatteluteemoihin soveltuvalla tavalla, jolloin olen kysynyt melko strukturoituja tutkimuksen ydinkäsitteissä pitäytyviä kysymyksiä. Asukkailta sen sijaan olen kysynyt avoimempia, kuvailua vaativia kysymyksiä käyttäen yleiskäsitteitä, kuten alueen kehittäminen, jolloin asukkaat ovat vastanneet oman ymmärryksensä mukaisesti ilman sen tarkempaa johdattelua tietynlaisen kehittämisen suuntaan.

Aineistonkeruun yhteydessä puhutaan usein saturaatiosta eli aineiston kylläntymisestä (esim. Tuomi & Sarajärvi 2009, 89; Hirsjärvi et al. 2009, 182). Tässä tutkimuksessa se ei ole kuitenkaan tarpeen, koska Tuomi ja Sarajärvi (2009, 89) rajaavat saturaation vain näyttöä hakevien tutkimusten työvälineeksi. Teemahaastatteluissa tutkitaan usein tietyn teeman etsimisen sijaan tietyn teeman sisältöä. Mikäli tässä tapauksessa haluttaisiin silti puhua saturaatiosta, tulisi sisällöstä kuvata vain sen samanlaisuutta, koska erilaisuuden tutkimiseen ei ole olemassa saturaatiopistettä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 89.) Oletukseni ei kuitenkaan ole, että asukkaat kokisivat Suoraman elinympäristönä samalla tavalla tai kaavoittajat ja asukkaat alueen kehittämisen samankaltaisesti, minkä vuoksi vain samankaltaisuuksien hakeminen tuntuisi tutkimusasetelman kannalta vajavaiselta. Lisäksi kvantifiointi eli aineiston määrällistäminen ilmaisujen tai lukujen avulla rajaa kylläntymisen tutkimusaineiston määrän perusteluista pois (Tuomi & Sarajärvi 2009, 89). Tässä tutkimuksessa käytän kvantifiointia esimerkiksi ilmaisujen ”monet” ja ”osa” muodossa kuvatessani tämän tutkimuksen aineiston sisältöä.

2.2 Kävelyllä tavataan! Kävelyhaastattelun lyhyt oppimäärä

Kävelyhaastattelussa hyödynnetään kävelemisen tiivistä suhdetta ihmisten ympäristökokemukseen, tiedonmuodostukseen ja sosiaaliseen elämään. Kävelyn, haastattelun ja havainnoin yhdistävällä kävelyhaastattelulla tarkoitetaan menetelmää, jossa tutkija ja haastateltava kävelevät haastateltavan johdolla hänelle tutussa ympäristössä samalla keskustellen. Näin mahdollistuu puheessa esiin tulevien ympäristösuhteisiin liittyvien ilmiöiden kokeminen yhdessä. (Jokinen, Asikainen & Mäkinen 2010, 256.) Kävelyn aikana on siten mahdollista yhtä aikaa sekä havainnoida arkipäiväisiä tilallisia kokemuksia että tulkita niitä (Kusenbach 2003, 463). Kävelyhaastattelu mahdollistaa siten toisaalta tutkijan syvemmän oppimisen ja toisaalta haastateltavan aktiivisemmän osallistumisen tutkimukseen (Jokinen et al. 2010, 256).

Kävelyhaastattelu tulisi nähdä Jokisen et al. (2010, 257) mukaan aineistonkeruutekniikan sijaan tutkimusmenetelmänä ja metodologisena lähestymistapana, joka taustasitoumuksiensa avulla pitää todellisena sekä kokemuksellisuutta että reaalista kävely-ympäristöä. Monien tieteenalojen ja tutkimustehtävien soveltama kävelyhaastattelu onkin lähtöisin etnografisesta perinteestä. Etnografiselle tutkimukselle tyypillistä on monipuolisten näkökulmien ja aineistonkeruumenetelmien käyttö, vaikkakin Leen ja Ingoldin (2006) mukaan tutkimuksen kohteena ovat perinteisesti olleet kävelyn avulla löytyvät symboliset merkitykset sen sijaan, että kävelyä olisi itsessään pidetty erityisenä tutkimuskäytäntönä tai -orientaationa.

Jokinen et al. (2010, 257) ovat kävelyhaastattelumenetelmää kehittäessään päätyneet menetelmän soveltuvan parhaiten kehollisuuden ja kokemuksellisuuden, rutiineihin ja käytäntöihin yhdistyneen sosiaalisuuden sekä ihmisen aktiiviseen ja kokeilevaan tekemiseen perustuvan ympäristösuhteen vastavuoroisuuden tutkimiseen. Tässä tutkimuksessa kävelyhaastattelun tarkoituksena on asukkaalle merkityksellisten paikkojen ja reitien esiin tuominen, mihin sisältyy sekä kokemuksellisuuden, käytäntöjen ja ympäristösuhteen vastavuoroisuuden näkökulmat.

Suomessa kävelyhaastattelua on käytetty esimerkiksi tutkittaessa lähiöluonnon sosiaalista muodostumista ja asukkaiden arkista osallisuutta (Asikainen 2011), yksityisten

metsänomistajien työrutiineja ja toimeentulon käytäntöjä (Jokinen 2002) sekä liikkeeläolon kokemuksen, kehon ja kaupunkitilan rytmien välistä suhdetta (Tartia 2014). Maailmalla kävelyhaastattelujen avulla on tutkittu muun muassa asuinalueiden terveyteen ja hyvinvointiin liittyviä tekijöitä (Carpiano 2009), kaupunkirakentamisen ympäristövaikutuksia (Jones, Bunce, Evans, Gibbs & Hein 2008) ja reittien käveltävyyttä (Brown, Werner, Amburgey & Szalay 2007). Kävelyä on käytetty myös jo pitkään kaupunkisuunnittelijoiden toimesta erityisesti pohjoismaissa asukastiedon hankkimiseen ohjatuilla avoimilla kävelykierroksilla (Jokinen et al. 2010, 258).

Kävelyhaastattelun voi toteuttaa monella tapaa. Jokinen et al. (2010, 258) esittelevät tutkimusotteeltaan kolme erilaista lähestymistapaa toteuttaa kävelyhaastattelu. Näistä ensimmäisessä tutkija lyöttäytyy suoraan mukaan haastateltavan arkipäiväiseen toimintaan ja kulkee haastateltavan mukana, jolloin haastateltava määrää tilanteen kulun. Toisessa variaatiossa tutkija ja haastateltava sopivat kävelystä etukäteen, mutta tutkija ohjeistaa haastateltavaa toimimaan edelleen kuten normaalisti toimisi. Kolmantena on tehtävään perustuva lähestymistapa, jossa haastateltava saa paikkaan, reittiin tai kävelyyn liittyvän tehtävän, joka ohjaa haastattelua.

Kusenbach (2003) on kehittänyt edellä mainittua mukana kulkemisen menetelmää (go-along), jossa tutkija lyöttäytyy haastateltavan arkipäiväiseen toimintaan mukaan. Menetelmä soveltuu viiden erilaisen teeman tutkimiseen: ympäristön havainnointi, tilalliset käytännöt, elämänkaaret, sosiaalinen rakenne ja sosiaaliset piirit. Mukana kulkeminen paljastaa jokapäiväisen sosiaalisen ja fyysisen ympäristön havainnoinnin kerrostumia. Se avaa myös tilallisten käytäntöjen sitoumuksen asteita ja nostaa esiin paikkojen välisiä suhteita ihmisten elämänkaareissa ja miten ne näkyvät arkipäivän rutiineissa. Mukana kulkeminen voi selventää myös esimerkiksi naapuruston sosiaalista rakennetta tai helpottaa ihmisen sosiaalisen piirin hahmottamista. (Kusenbach 2003, 466.) Kaiken kaikkiaan kävelyhaastattelun etuna voidaankin pitää menetelmän tulkintaan ja refleksiivisyyteen pyrkivää otetta, jossa tutkija ja tutkimuskohde ovat jatkuvassa vuorovaikutuksessa vastaantulevan ympäristön ja askeltamisen kontekstissa (Jokinen et al. 2010, 266)

Hyviä puolia kävelyhaastattelussa on paljon verrattuna perinteiseen istuen toteutettuun haastatteluun. Ensinnäkin menetelmä on joustava ja muunneltava sekä tasa-arvoistava ja haastateltavien motivaatiota helposti ylläpitävä, kun haastateltavat pääsevät esittelemään

tutussa ympäristössä heille tärkeitä paikkoja ja reittejä. Toiseksi kävelyllä havainnot ja kävelyn rytmi auttavat ihmisiä muistamaan aiemmin tapahtuneita asioita ja kokemuksia, ja niistä on luonnollista keskustella kävelyn ohessa, mikä auttaa myös arkojen aiheiden käsittelyä. Vaihtuvat tilanteet ruokkivat keskustelua ja antavat mahdollisuuksia tarttua uusiin asioihin. Lisäksi väärinymmärryksiltä on helpompi välttyä, kun keskustelun kohde on usein konkreettisesti yhdessä havaittavissa ja tarkentavia kysymyksiä on mahdollista esittää osuvasti. Mahdolliset hiljaiset hetket tuntuvat myös kävelyn lomassa luonnollisemmilta ja mikäli tutkija malttaa antaa niille sijaa, voivat ne antaa eväitä entistä syvempään keskusteluun. (Jokinen et al. 2010, 258–260.)

Haasteita kävelyhaastatteluun tuo puolestaan sen perinteistä haastattelua työläämpi toteutustapa. Erityisesti keskustelun ja havainnoinnin yhdistäminen siten, että tutkija pysyy keskittymään riittävästi molempiin, vaikuttaa paljon haastattelun sujumuuteen ja lopputulokseen. Lisäksi tutkijan on osattava paikallistaa kuljettava reitti ja hahmottaa muu ympäristö. (Jokinen et al. 2010, 261.)

Kävelyhaastattelu on tässä tapauksessa tiettyyn tehtävään perustuva, jolloin ei voida tutkia juurikaan asukkaan autenttista arkipäiväistä toimintaa ja rutiineja alueella, kuten esimerkiksi reittivalintoja, ellei asukas ole nostanut niitä erikseen esiin haastattelun aikana. Useimmat haastateltavista valitsivatkin kävelyreitiksi heille tutun ja paljon käytetyn reitin, koska myös heille tärkeät paikat sijaitsevat luonnollisesti reitin varrella. Kävelyn aikana en myöskään kiinnittänyt huomiota itse kävelyn rytmin tarkkailuun. Haastateltavat sen sijaan kertoivat haastattelun aikana paikkoihin liittämänsä merkitykset, eli miksi he ovat merkinneet karttaan kunkin paikan. Kannustin asukkaita pohtimaan, miksi kehitettävät paikat ovat kehitettäviä ja mitä niille mahdollisesti tulisi tehdä, ja mitkä asiat tekevät miellyttävistä paikoista miellyttäviä.

Kävelyn aikana olen havainnoinut myös, miten asukas kiinnittää huomiota sellaisiin paikkoihin ja reitteihin, joita hän ei ole etukäteen merkinnyt karttaansa. Tällaiset huomiot kertovat mahdollisista toiminnallisista yhteyksistä ja merkityssuhteista, joita konkreettisesti ympäristössä olemisen ja liikkuminen nostavat esiin.

Menetelmällisesti kävelyhaastattelua voi verrata perinteiseen teemahaastatteluun, jossa asukas kertoisi kartastaan merkintöjen tekemisen jälkeen. Vaikka kävelyhaastattelu on

tavallista teemahaastattelua haasteellisempi ja aikaa vievämpi toteuttaa, sen avulla tuotettava aineisto on selkeämmin puhuttuun paikkaan sitoutuvaa ja paikallisia laatutekijöitä tarkemmin kuvaavaa. Kävelyhaastattelun avulla pääsee mukaan todelliseen tilanteeseen, jossa asukas aistii ja kokee ympäristöään.

Kartan rooli haastattelun avaajana oli merkittävä. Se konkretisoi tehtävänantoa rajamalla tarkasteltavan alueen. Kartta oli jotakin, jonka sekä haastateltava että haastattelija näkivät ja haastateltava pystyi konkreettisesti osoittamaan paikkoja ja reittejä, joista puhui. Toisaalta haastateltavilta meni aikaa ja energiaa kartan hahmottamiseen ja se vei osaltaan huomion itse tehtävän tarkoituksesta. Kartalla elinympäristö on kuvattu tyystin eri perspektiivistä, jota asukkaat arjessaan käyttävät. Toisaalta karttaa tutkiessaan haastateltavan oli mahdollista työstää ajatuksiaan ja aluetta. Kartta antoi myös virikkeitä ja auttoi muistamaan asioita, mikä antoi hyvät eväät kävelylle. Yhtä haastattelua lukuun ottamatta karttaa ei hyödynnetty enää kävelyn aikana vaan näytettävät merkinnät ja kuljettava reitti muistettiin muutenkin.

2.3 Kulkemalla hankittu ja huolella talletettu aineisto

Aloitin asukkaiden tavoittamisen kyselemällä paikallisilta tuttaviltani, tietäisivätkö he Suoramalta jonkun, joka voisi olla kiinnostunut osallistumaan tutkimukseen. Lähetin myös Kangasalan Sanomien Facebook-sivuille ilmoituksen tutkimuksestani. Kumpikaan näistä keinoista ei tuottanut yhtään haastateltavaa. Olen hankkinut haastateltavat kulkemalla ympäri Suoraman keskustaa useana eri päivänä ja ajankohtana, ja kyselemällä vastaantulijoita haastateltavaksi. Tämän koin luonnolliseksi menetelmäksi, koska näin sain ainakin kävelyhaastattelua varten asukkaita, jotka todella liikkuvat arjessaan Suoramalla. Tuomi ja Sarajärvi (2009, 85–86) korostavat myös laadulliseen tutkimukseen valikoituvien haastateltavien kokemuksen ja tiedon tärkeyttä tutkittavasta ilmiöstä, minkä vuoksi tiedonantajien valinta tulee tapahtua harkitusti ja kulloiseen tarkoitukseen sopivasti. Kaiken kaikkiaan haastateltavien hankinta osoittautui luultua työläämmäksi, vaikka Jokinen et al. (2010, 259) pitävät päinvastoin haastateltavien hankintaa omiin

kokemuksiinsa perustuen helppona menetelmän tavanomaisesta poikkeavan luonteen herättämän kiinnostuksen ansiosta.

Pyrin turvautumaan haastateltavien tavoittamisessa myös lumipallomenetelmään, jossa jo kontaktoitu henkilö osoittaa tutkijalle omista verkostoistaan seuraavan mahdollisen haastateltavan (esim. Tuomi & Sarajärvi 2009, 86), mutta kukaan haastatteluun osallistunut ei osannut nimetä ketään tuttavaansa haastateltavaksi. Yksi haastateltava kertoi kysyneensä jotakuta tuttavaansa haastateltavaksi, joka ei kuitenkaan ollut innostunut asiasta. Sovituista haastatteluista peruuntui kaksi, molemmat haastateltavalle tulleen esteen vuoksi. Lisäksi tein yhden asukashaastattelun kokonaisuudessaan haastateltavan kotona, koska hyvin iäkäs haastateltava ei halunnutkaan lähteä kävelemään. Haastattelu tehtiin niin eri tavalla kuin muut asukashaastattelut, että en ottanut sitä mukaan tämän tutkimuksen aineistoon.

Aineisto koostuu yhteensä kahdeksasta haastattelusta, joista kuusi on asukashaastatteluja ja kaksi asiantuntijahaastatteluja. Haastateltavia on kuitenkin yhdeksän, koska yhdessä asukashaastattelussa oli mukana kaksi haastateltavaa. Asukashaastattelut tehtiin 21.5.–9.6.2013 ja asiantuntijahaastattelut 29.5. ja 4.6.2013. Kahdessa asukashaastattelussa oli myös kaksi koiraa mukana sekä karttatehtävää tehdessä että kävelyllä. Kahdessa ensimmäisessä haastattelussa karttatehtäväosio jäi nauhoittamatta, mutta karttatehtäväosuuksista on tehty pienet muistiinpanot. Neljässä haastattelussa karttatehtävä tehtiin haastateltavan kotona ja kahdessa haastattelussa Suoraman aluekeskuksessa, toinen Suoraman grillin edustalla ja toinen Tasatalojen kerrostalon pihalla. Asiantuntijahaastattelut tehtiin haastateltavien työhuoneissa. Nauhuri oli kävelyjen ajan haastateltavien kaulassa, minkä ansiosta äänenlaatu pysyi tasaisena koko haastattelun ajan. Kirjasin heti jokaisen haastattelun loputtua ylös tuntemukset haastattelun kulusta ja haastattelun aikana tehdyistä erityisistä huomiosta.

Asukashaastattelujen, joissa oli nauhoitettu sekä karttatehtävä ja kävely, nauhoitukset olivat noin 80 minuuttia pitkiä lukuun ottamatta yhtä noin 40 minuuttia kestänyttä nauhoitusta. Kaksi pelkän kävelyn sisältävää nauhoitusta olivat noin 45 minuutin ja tunnin mittaisia. Lähes kaikki asukashaastattelut olivat siis ajallisesti yllättävän samanmittaisia, vaikka esimerkiksi käveltävien matkojen pituus vaihteli jonkin verran. Asiantuntijahaastattelujen nauhoitukset olivat puolestaan kestoltaan noin 65 ja 80 minuuttia.

Tutkimukseen osallistuneet asukkaat ovat eri-ikäisiä, noin 25–65-vuotiaita miehiä ja naisia. Haastateltavista kaikki asuvat joko Suoraman keskustassa tai sen tuntumassa eri puolilla Suoramaa. Haastateltavista suurin osa asuu omistusasunnossa, mutta myös vuokra-asujia on mukana. Asumisaika Suoramalla vaihtelee muutamasta kuukaudesta kymmeneen vuosiin. Informanttien vähäisen määrän vuoksi heidän näkemyksiään ei vertailla kuitenkaan taustatietojen perusteella, vaan niiden vaihtelevuuden avulla on pyritty varmistamaan, että aineistosta ei tule yksipuolista, esimerkiksi vain tiettyä ikäluokkaa edustavaa. Asiantuntijahaastatteluihin osallistuneista kaavoittajista toinen on kaavoitusarkkitehti, joka vastaa koko kunnan kaavoituksesta, ja toinen on yleiskaava-suunnittelija, joka on ollut laatimassa Suoraman osayleiskaavaa. Molemmat ovat asuneet nuoruutensa Pikonkankaalla aivan Suoraman tuntumassa, 0–20- ja 7–21-vuotiaana, joten seutu on heille merkityksellinen ja tuttu muutenkin kuin vain työn vuoksi.

Haastattelut on litteroitu sanatarkasti kesäkuun 2013 ja helmikuun 2014 välisenä aikana. Litteroitua tekstiä on yhteensä 150 sivua. Litteroinnin yhteydessä olen kirjannut ylös karttatehtävän ja kävelyn aikaisia sanattomia tapahtumia, jotka ovat tuntuneet merkityksellisiltä haastattelun kulun kannalta. Aineisto koostuu siis asukkaiden ja kaavoittajien haastattelujen litterointiteksteistä. Haastattelujen alussa tehdyt karttamerkinnyt olen rajannut tutkimuksen aineistonalyysin ulkopuolelle, mutta merkinnät on kuitenkin nähtävissä liitteen 3 kuvioissa 4 ja 5. Haastattelujen aikana kuljetut reitit on myös esitetty kartalla kuviossa 1.

KUVIO 1. Kävelyhaastattelujen reitit. Pohjakartan lähde: Google Maps.

2.4 Aineiston käsittelyn polku koodeista teemoihin

Laadullisen tutkimuksen aineistoa voi analysoida hyvin monella tavalla. Hirsjärvi et al. (2009, 224) erottavat toisistaan selittämiseen ja ymmärtämiseen pyrkivät aineiston analyttiset lähestymistavat, joista ensimmäisessä on kyse päätelmien teosta tilastollisen analyysin keinoin ja toisessa päätelmien teosta laadullisen analyysin keinoin. Laadullisen tutkimuksen tavallisimmiksi analyysimenetelmiksi he listaavat teemoittelun, tyypittelyn, sisällönerittelyn, diskurssianalyysin ja keskusteluanalyysin. Näiden välillä tulisi tehdä valinta sen mukaan, mikä vastaa parhaiten asetettuun tutkimusongelmaan.

Laadullisen tutkimuksen analyysia voidaan kuvata myös neljän vaiheen avulla. Ensin on tarpeen päättää, mistä asioista aineistossa on kiinnostunut. Sen jälkeen aineisto käydään läpi litteroimalla, merkitään kiinnostavat asiat koodeilla ja jätetään kaikki muu pois tutkimuksesta. Merkityt asiat kootaan yhteen omaksi kokonaisuudeksi. Tämän jälkeen on vuorossa merkittyjen asioiden luokittelu sekä teemoittelu tai tyypittely. Luokittelu on yksinkertaisin aineiston järjestämisen tapa, jonka lopputulos voidaan kuvata taulukkomuodossa. Teemoittelussa ollaan kiinnostuneita, mitä erilaisista teemoista on sanottu aineistossa. Aineistosta etsitään teemoja eli aihepiirejä kuvaavia näkemyksiä, jotka ryhmitellään näiden aihepiirien mukaan, jolloin mahdollistuu myös teemojen keskinäinen vertailu. Teemahaastattelulla kerätyn aineiston teemoittelu perustuu usein haastattelussa käytettyyn jäsenyykseen. Tyypittelyssä on taas kyse tietyn teeman sisällä olevien näkemysten yhteisten ominaisuuksien tiivistämisestä yleistäväksi tyypiesimerkiksi, minkä vuoksi on oltava selvillä, onko kiinnostunut aineiston sisäisistä samanlaisuuksista vai erilaisuuksista. Lopuksi kirjoitetaan yhteenveto. Mikään vaihe pelkästään ei ole analyysia, vaan analyysi muodostuu nimenomaan näiden vaiheiden kokonaisuudesta. (Tuomi & Sarajärvi 2010, 92–93.)

Tuomi ja Sarajärvi (2009, 91) nostavat esiin myös sisällönanalyysin keskeisenä metodina ja väljänä teoreettisena kehyksenä, johon useimmat laadullisen tutkimuksen analyysimenetelmät perustuvat. Tämä tutkimus ei tee siinä poikkeusta. Laadullisella sisällönanalyysillä voidaan viitata virheellisesti laadulliseen tutkimusmenetelmään, vaikka silloin puhutaan vain aineiston analyysin yhdestä luokittelevasta esivaiheesta, mikä ei sellaisenaan riitä analyysiksi (Ruusuvoori, Nikander ja Hyvärinen 2010, 19). Samoin

hämmennystä aiheuttaa sisällönanalyysin ja sisällön erittelyn pitäminen synonyymeina. Niiden erona voidaan kuitenkin pitää sitä, että sisällönanalyysin avulla kuvataan aineiston tekstin sisältöä ja etsitään merkityksiä, jolloin esimerkiksi kvantifiointia ei käytetä aineiston analyysimenetelmänä. Sisällön erittelyssä sen sijaan keskitytään nimenomaan aineiston tekstin sisällön määrälliseen analyysiin. Diskurssianalyysista sisällönanalyysin erottaa puolestaan se, että diskurssianalyysissa huomio kiinnitetään merkitysten etsimisen sijaan siihen, miten näitä merkityksiä tuotetaan aineistossa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 106.)

Eskola (2001) jakaa sisällönanalyysin aineistolähtöiseen, teoriasidonnaiseen ja teorialähtöiseen analyysiin. Tuomi ja Sarajärvi (2010, 96) puhuvat puolestaan teoriasidonnaisen analyysin sijaan teoriaohjaavasta analyysistä, joka ei käytännössä eroa teoriasidonnaisesta analyysistä. Tämän tutkimuksen aineiston järjestely perustuu teoriaohjaavan analyysin askelmerkkeihin. Seuraavaksi käyn läpi, miten teoriaohjaava analyysi eroaa aineistolähtöisestä ja teorialähtöisestä analyysin teon tavasta.

Aineistolähtöisessä analyysissä tutkittavaan ilmiöön liittyvät aiemmat havainnot, tiedot tai teoriat eivät vaikuta analyysiin tai tuloksiin vaan analyysi perustuu vain aineistoon. Silloin myöskään analyysiyksiköt eivät ole etukäteen päätettyjä vaan tutkimusaineistosta itsessään muodostetaan teoreettinen kokonaisuus. Aiemmin muodostettujen teorioiden osa on antaa vain metodologiset sitoumukset tutkimukselle. (Tuomi & Sarajärvi 2010, 95.)

Tuomen ja Sarajärven (2010, 96) mukaan teoriaohjaavassa analyysissä käytetään teoreettisia kytkeviä, jotka voivat vaikuttaa analyysin etenemiseen. Analyysiyksiköt valitaan kuitenkin edelleen aineistosta, tosin aiempaan tietoon perustuen. Abstrahoinnissa empiirinen aineisto yhdistyy jo tiedetyn perusteella valikoituneisiin teoreettisiin käsitteisiin, kun taas aineistolähtöisessä analyysissä käsitteet muodostetaan aineistosta (Tuomi & Sarajärvi 2010, 117). Analyysin tarkoituksena ei ole myöskään testata aiempaa teoriaa vaan luoda uusia näkökulmia jo tiedetyn rinnalle. Analyysin eteneminen perustuu siten usein abduktiiviseen päättelyyn, jossa ajatteluprosessi ei ole suoraviivainen vaan aineistolähtöisyys ja valmiit mallit ja teoriat eli yksittäinen ja yleinen vuorottelevat ja lopulta ne pyritään yhdistämään. Teorialähtöisessä analyysissä puolestaan teorialla on hyvin vahva rooli läpi tutkimuksen. Aiemmin muodostettu teoria määrittää tut-

kimuksessa käsiteltävän ilmiön ja tutkimusaineiston analyysin kehyksen. Analyysin tavoitteena onkin usein testata aikaisemman tiedon todenmukaisuutta uudessa kontekstissa, minkä vuoksi se on suosittu analyysimalli erityisesti luonnontieteellisessä tutkimuksessa. (Tuomi & Sarajärvi 2010, 96–97.)

Tämän tutkimuksen aineiston järjestely ja analyysi perustuu edellä esiteltyyn teoriaohjaavaan analyysiin ja analyysin vaiheita kuvaa hyvin edellä kuvattu laadullisen tutkimuksen neljän kohdan kokonaisuus. Varsinaisena analyysimenetelmänä olen käyttänyt teemoittelua. Litteroinnin jälkeen koodasin litterointitekstit eri väreillä etsien kaikista haastatteluista elinympäristön laatutekijöitä: laatua heikentävät tekijät, jo olemassa olevat säilytettävät ja vahvistettavat tekijät sekä uudet tekijät (Heikkinen 2009). Koodauksen jälkeen tein koodausten pelkistykseen, jossa kävin läpi alkuperäiset laatua osoittavat haastattelunosat ja pelkistin alkuperäisen puheen lyhentämällä laatutekijäksi. Kokosin aineistosta yhteensä 810 pelkistettyä laatutekijää, joista 649 oli asukkaiden laatutekijöitä ja 161 kaavoittajien laatutekijöitä. Tällaista koko aineistosta tehtävää järjestelmällistä toistuvien teemojen koodaamista ja esille nostamista pidetään tutkimuksen laatua nostavana tekijänä, koska silloin tutkijalta ei jää niin helposti havaitsematta sillä hetkellä epärelevanteilta tuntuvia ja mahdollisesti jo tehdyistä analyttisistä päätelmistä poikkeavia aineiston osia (Ruusuvuori, Nikander & Hyvärinen 2010, 22).

Koodauksen pelkistykseen valmistuttua kokosin kaikki pelkistykset yhteen, jaottelin ne kolmeen edellä esitettyyn laatukategoriaan siten, että asukkaiden ilmaisemat laatutekijät olivat omina ryhminä ja kaavoittajien laatutekijät ominaan. Laatutekijä-ryhmien sisällä jaottelin pelkistykset aihepiireittäin sen mukaan, millaisia asioita mikäkin laatutekijäryhmä sisälsi. Ryhmittelyä tehdessä kävi ilmi, että huolimatta laatutekijä-ryhmästä, aihepiirit muodostuivat melko samankaltaisiksi. Näin syntyi kiinnostava yhtenäisyys säilytettävien, laatua heikentävien ja uusien laatutekijöiden välille. Aihepiirien sisällä oli vielä tarpeen tehdä tarkempaa ryhmittelyä. Ryhmiä tuli kuitenkin niin paljon, että niiden perusteella olisi ollut mahdoton luoda kokonaiskuvaa aihepiireistä. Siten oli tarpeen muodostaa vielä näiden kahden tason väliin lähes kaikista ryhmistä yleistasoisempia ryhmiä.

Sekä asukkaiden että kaavoittajien haastatteluiden järjestely laatutekijöiden mukaan ei kuitenkaan tuntunut olevan järkevä tapa edetä, koska tällä tavoin eheyttämisen näkö-

kulma jäi liiaksi piiloon kaavoittajien osalta. Siispä kävin vielä uudestaan läpi kaavoittajien haastattelut ja poimin niistä vain eheyttämiseen liittyvät kysymykset ja vastaukset. Pelkistin vastauksista esiin olennaisen ja kokosin ne yhteen. Vastauksista nousi esiin kaksi teemaa, joista toinen koski yleisesti eheyttämistä ja toinen Suoraman eheyttämistä. Teemojen sisälle muodostin tarkemmat luokittelut sille, mitä eheyttäminen yleisesti ottaen on ja minkälaisia eheyttäviä toimia Suoramalla tarvitaan. Sen jälkeen järjestelin asukkaiden säilytettävät, laatua heikentävät ja uudet laatutekijät rinnakkain jo aiemmin määriteltyjen aihepiirien mukaisesti.

Tässä kohtaa päätin siis ottaa tutkimukseen mukaan kaavoittajien osalta koko aineistoa skannaavan laatutekijänäkökulman sijaan vain eheyttämistä käsittelevät haastattelujen osat ja pitää asukkaiden osalta haastattelut edelleen kokonaisuudessaan mukana. Ruusuvoori, Nikander ja Hyvärinen (2010, 22) pitävät tällaista koko aineistoa hyödyntävän ja rajatun osa-aineistollisen lähestymistavan yhdistämistä samassa tutkimuksessa toimivana ratkaisuna, mikäli molemmille aineistoille on omat tutkimuskysymyksensä ja aineistojen muodostamisen erilaiset lähtökohdat huomioidaan analyttistä argumentaatiota rakennettaessa. Kaavoittajien ja asukkaiden haastatteluista kootut luokittelut on esitetty myös luvussa viisi. Tämän jälkeen vertasin kaavoittajien ja asukkaiden järjesteltyjä aineistoja toisiinsa ja muodostin keskeisimmistä asioista näkökulmille yhteisiä teemoja. Suhteutin teemat aiempiin tutkimuksiin, minkä perusteella muodostin tutkimuksen tulokset.

3 ELINYMPÄRISTÖÄ EHEYTTÄVÄ YHDYSKUNTASUUNNITTELU

3.1 Yhdyskuntasuunnittelun muutoskonteksti

Yhdyskuntasuunnittelun teoreettisessa keskustelussa on nähtävissä vuosikymmenten aikana toisiaan kriittisesti seuraamaan muotoutuneet kehitysvaiheet. Bäcklund ja Mäntysalo (2009) ovat käsitelleet neljää pääkehitysvaihetta, komprehensiivis-rationalistista, inkrementalistista, konsensusorientoitunutta kommunikatiivisen suunnittelun teoriaa sekä konfliktiorientoitunutta agonistista suunnittelun teoriaa, suhteessa kulloinkin vallinneeseen käsitykseen demokratiasta sekä käsityksen vaikutusta osallistumisen merkittävyyteen tiedonmuodostuksessa.

Komprehensiivis-rationalistinen suunnitteluteoria perustui kattavien tiedonkeruumenettelmien avulla saatavaan varmaan tietoon, jonka avulla yhteiskunnan nykytila pidettiin hallinnassa. Yhteiskunnan järkipäistä ja objektiivista hallintaa tuki yhteiskuntatieteissä samaan aikaan vahvasti esillä ollut positivistinen metodologia. Suunnittelijan oli pidettyvä tieteeseen perustuissa arvovapaissa faktoissa ja pysyttävä julkisen virka-asemansa velvoitteissa. Suunnittelu oli ennen kaikkea hierarkkista informaation jakoa ylhäältä alaspäin eikä asukkaiden asiantuntijuudelle ollut suunnittelussa tarvetta. Tämä ajattelu oli vallalla myös suomalaisessa kunnallishallinnossa toisen maailmansodan jälkeen. (Bäcklund & Mäntysalo 2009, 20–21.)

Inkrementalistinen suunnitteluteoria kritisoi komprehensiivis-rationalistisen teorian täydellisen tiedollisen hallinnan tavoitetta kompleksisen todellisuuden suunnittelussa. Merkittävimmän teorian kritisoijan, Charles Lindblomin (1959), mukaan julkishallinnon suunnittelijoiden resurssit eivät riitä tehtävien tiedolliseen hallintaan monimutkaisessa toimintaympäristössä, minkä vuoksi työssä tehtävissä ratkaisuissa on luotettava osittaiseen ja arvostuksia sisältävään, ei-objektiiviseen tietoon. Lindblom (1959) piti ratkaisu-

na moninaisia intressiryhmiä, jotka omalla panoksellaan täydentävät ja neutraloivat suunnittelussa käytettävää tietopohjaa. Suomessa tämän suunnitteluteorian aikakausi sijoittuu 1970-luvun loppupuolelle edellisen vuosikymmenen maalta muuton seurauksena ylimitoitettujen kaavojen ja sosioekonomisten ongelmien tultua esiin (Bäcklund & Mäntysalo 2009, 22).

Inkrementalisimia kritisoitiin puolestaan sen korporatistisesta ja konservatiivisesta luonteesta, koska suunnittelu- ja päätöksentekomahdollisuudet kasautuivat järjestäytyneille ja vaikutusvaltaisille ryhmille. Kommunikatiivisen suunnittelun teoria toi esiin asukkaiden tarpeellisuuden jo suunnittelutehtävän määrittelyssä. Asukkaiden tulisikin olla tärkeässä osassa yhteisen elämiskaikunnan muokkaajina. Tiedon epävarmuuden ja epäselvyyden vuoksi täytyy pohtia, mihin tarkoitukseen ja keiden tahdosta informaatiota kerätään. (Bäcklund & Mäntysalo 2009, 22–23.)

Kommunikatiivisessa suunnittelun teoriassa ei ole sijaa ristiriitaisille todellisuuden tulkinnoille. Näin teoriaa kritisoivat agonistisen suunnittelun teorian edustajat. (Bäcklund & Mäntysalo 2009, 24.) Forester (1989, 119–133) näkee suunnittelun enemmänkin ymmärryshakuisena prosessina, jonka osapuolet vievät sitä eteenpäin keskustellen. Suunnitteluprosessin tulisi siis tukea erilaisten todellisuuksien kohtaamista ja yhteisen merkitysjärjestelmän rakentamista. Healey (1992, 54) on kuitenkin epäileväinen yhteisymmärryksen saavuttamisesta, minkä vuoksi hän muistuttaa, että prosessissa voidaan kyllä löytää yhteinen maankäytön tavoite, mutta sitä katsotaan erilaisten kokemusten ja merkitysjärjestelmien kautta.

Vaikka nykyinen suunnittelu onkin moniarvoistunut, siinä vallitsee edelleen vaatimus järkipärisyydestä ja prosessin rationaalisuudesta. Tämä on tarpeen kaupunkisuunnittelun teoreettisesti hajautuneessa ja monitahoisemman käytännön suunnittelutoiminnan kontekstissa, jossa suunnittelua ohjaavat moninaistuneet intressit ja tavoitteenasettelut. Kaupunkisuunnittelun poliittisuuden puhutaankin saaneen perinteisen intressidonnaisen kaupunkirakentamisen ja -suunnittelun valtasuhteita käsittelevän kaupunkipolitiikan rinnalle pätevän tiedon määrittelyyn keskittyvän tiedonpolitiikan ulottuvuuden, mikä on seurausta uudenlaisten osallistumismenetelmien kehittämisestä, lainsäädännön muutoksesta sekä kaupunkisuunnitteluun osallistuvien toimijoiden moninaistumisesta. Tiedonpolitiikan avulla on mahdollista tuoda esiin suunnittelun valtasuhteiden alue, joka jää

usein vähälle huomiolle. Tiedonpolitiikan näkökulmassa keskeistä on, että kaupunki ja sen ongelmat on mahdollista nähdä samaan aikaan monesta yhtä hyvin perustellusta eri näkökulmasta, joita voi kuitenkin olla vaikea sovittaa yhteen. (Häkli 2002, 113–116.)

3.2 Eheyttävällä suunnittelulla kohti eheytyvää yhdyskuntaa

Eheytyvä yhdyskunta on noussut viime aikoina melko voimakkaasti yhdyskuntarakennetta täydentävän suunnittelun tavoitteeksi. Eheyttämisestä on puhuttu ensimmäisiä kertoja kuitenkin jo 1970-luvulla, kun nopean kaupungistumisen vuosina rakennettujen kerrostalolähiöiden kaavojen huomattiin olevan ylimitoitettuja ja moni alue oli jäänyt sen vuoksi keskeneräiseksi. Yhdyskuntarakenteen hajanaisuudesta alettiin pyrkiä tuolloin kohti eheytyvää rakennetta. Esimerkiksi Vantaan maankäytön suunnittelussa otettiin jo 1970-luvun lopulla tavoitteeksi yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja täydennysrakentaminen, kun hidastuneen kasvun takia keskeneräisiksi jääneet alueet ja niiden elinympäristön laatu nousivat huolenaiheeksi ja monipuolisen yhdyskuntarakenteen merkitys ja edut tunnustettiin yleisesti (Henriksson 2009, 72–73).

Eheyttäminen on ollut esillä myös 1980-luvulla esimerkiksi laajassa kaupunki uudistuskampanjassa (Maijala 2009a, 16), mutta Vepsän (1997, 19) mukaan eheyttämispuhunta on voimistunut erityisesti 1990-luvulla silloin nousussa olleen vuorovaikutteisen suunnitteluretoriikan vuoksi. Eheyttävän suunnittelun tarvetta on perusteltu tuolloin yhdyskuntarakenteen hajautumisella, joka on ollut seurausta hallitsemattomasta maapolitiikasta, tonttitarjonnasta, työmatkojen verotuskäytännöstä, asumispreferensseistä ja veronmaksajien kilpailusta. Hajanainen yhdyskuntarakenne on havaittu kalliiksi ja ekologisesti kestävämmäksi, jolloin eheyttämisen on nähty korjaavan hajautuvan rakenteen aiheuttamat ongelmat.

Valtioneuvosto on määritellyt vuonna 2000 voimaan tulleiden ja vuonna 2008 tarkistettujen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden yhdeksi päämääräksi luoda edellytyksiä hyvälle elinympäristölle (Tulevaisuuden alueidenkäytöstä päätetään nyt 2009, 4). Tavoitteeseen on pyritty nostamalla eheytyvä yhdyskunta ja elinympäristön laatu keskeiseksi osaksi alueiden kehittämistä: ”Alueidenkäytöllä edistetään yhdyskuntien ja

elinympäristöjen ekologista, taloudellista, sosiaalista ja kulttuurista kestävyttä. Olemassa olevia yhdyskuntarakenteita hyödynnetään sekä eheytetään kaupunkiseutuja ja taajamia. Taajamia eheyttäessä parannetaan elinympäristön laatua.” (Tulevaisuuden alueidenkäytöstä päätetään nyt 2009, 10.)

Eheyttävän suunnittelun määrittely on kuitenkin osoittautunut haasteelliseksi, eikä sille ole olemassa vakiintunutta määritelmää tai englanninkielistä vastinetta. Kansainvälisissä tutkimuksissa eheyttämisestä on käytetty termejä *densification*, *anti-urban sprawl*, *urban compaction*, *urban renewal* ja *urban consolidation policy* (Mononen, Sairinen & Sihvonen 2013, 51). Vepsä (1997, 19) on määritellyt eheyttämisen olevan ”ekologisen, taloudellisen ja poliittisen yhteen nivomista fyysiseen suunnitteluun, täydennys- ja muuhun rakentamiseen, korjaamiseen ja kunnostamiseen”. Vepsä (1997) nostaa esiin määritelmänsä yhteydessä kolme vaihtoehtoista korostusta, jotka määrittävät eheyttämistä. Toisaalta kyse on välimatkojen minimoinnista ja tiiviistä yhdyskuntarakenteesta, toisaalta väljyyteen pyrkimisestä yhdyskuntien luontoa korostamalla tai osallistuvasta ja arvioivasta suunnittelukulttuurista, jolloin otetaan huomioon tilanteiden erilaisuus.

Savisalo ja Sairinen (2008, 68) puolestaan korostavat, että eheyttämisessä tulisi huomioida uutta rakentavan otteen sijaan sen aluetta kehittävä luonne. Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunnan (YTV) ja sen yhteistyötahojen eheyttävän yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja kehityshankkeessa eheyttävä yhdyskuntasuunnittelu nähdään puolestaan paikallisten lähtökohtien ja laajan yhteistyön pohjalta tehtävänä yhdyskuntien voimavarojen ja elinolojen laaja-alaisena kehittämisenä. Yhdyskuntien kehittämishankkeet voivat tämän näkemyksen mukaan olla joko pienimuotoisia tai hyvin kokonaisvaltaisia, mutta kehittämistoimet pyritään joka tapauksessa valikoimaan siten, että niillä on myönteinen vaikutus sekä alueiden laatuun että asukkaiden elämänlaatuun. (Riipinen, Patrikka & Viren 2003, 4.)

Eheyttämisen käsite saakin Suomessa usein kaksi samanaikaista merkitystä: eheyttäminen rakenteellisena eheyttämisenä, kuten yhdyskuntarakenteen tiivistämisenä, ja eheyttäminen ympäristön laadullisena parantamisena. Koska eheyttämisellä pyritään olemassa olevien yhdyskuntien kokonaisvaltaiseen kehittämiseen, myös eheyttämistoimien käytännön toteutuksessa on kohdattu useita ongelmia. Ongelmaksi on muodostunut ensinnäkin todellisen yhdyskuntakehityksen ja eheyttämispolitiikan suhde, jossa eri toimi-

joiden käsitykset eheyttämisestä ja hajautumisesta ovat olleet ristiriidassa keskenään. Suunnittelijoiden käsitykset yhdyskuntien kehityksestä tai toimijoiden tavasta käyttää yhdyskuntaa eivät ole tällöin vastanneet todellisuutta, jolloin mahdollisesti saavutetut hyödyt eivät ole vastanneet tavoitteita. Toiseksi ongelmaksi on muodostunut koetun ympäristön laadun ja eheyttämispolitiikan suhde. Suhteen ongelmallisuus on näkynyt erityisesti asukkaiden vastustavana suhtautumisena alueen eheyttämiseen. (Sairinen & Maijala 2009, 9–10.)

Mattilan (2007, 17) mukaan eheyttämistä käsitteenä ei aina edes haluta tai voida määrittellä riittävän selkeästi. Ongelmallista siitä on tehnyt se, että suunnittelun osalliset ovat tällöin alkaneet pitää eheyttämistä retorisenä käsitteenä, jolla yritetään häivyttää elinympäristön kehittämisen usein kielteiseksi koettuja päämääriä, kuten ympäristön laskennallisen tiivyyden lisäämistä. Perustelematon ja oikeuttamaton vallankäyttö onkin tällaisen epämääräiseksi luokiteltavan käsitteen käytössä läsnä, vaikkeivat sitä käyttävät suunnittelijat pyrkisikään harhaanjohtamaan osallisia. Tilanteet ja osalliset vaihtuvat, minkä vuoksi eheyttämisen määrittelyyn tulisi jokaisessa eheyttämishankkeessa kiinnittää erityistä huomiota. Näin ajateltuna eheyden avoin ja määrittelemätön luonne näytetään myös myönteisenä erityisesti alueiden yksilöinnin näkökulmasta, kun jokaisen alueen kohdalla on pohdittava, mitä eheys kullakin alueella tarkoittaa (Mattila 2007, 18).

Eheyttämisen käsitteen määrittelyn vaikeudessa kiteytyy suunnittelijoiden ja asukkaiden välillä oleva useista näkökulmaeroista johtuva ristiriitaisuus, joka hankaloittaa yhteisen näkemyksen hahmottumista. Syrjänen (2005, 60–65) jakaa ristiriitaisuudet toimijoiden roolin, näkökulmien mittakaavan sekä tiedon luonteen mukaan suunnittelija-asukkaat-, kokonaisuus-paikallisuus- sekä asiantuntijatieto-maallikkotietoulostuvuuksiin. Toimijoiden rooleissa korostuu yleisen ja yksityisen edun sekä asiantuntijuuden määrittely. Näkökulmien mittakaavassa on puolestaan kyse yksityiskohtaisuuden ja tapauskohtaisuuden osuudesta kokonaiskuvassa. Tiedon luonne kuvaa taas ongelmaa kielten kohtaamattomuudessa, kun asukkaiden ympäristökokemus ja halu vaikuttaa lähiympäristöön kohtaa paikallisuuksista koostuvaa abstraktia kokonaisympäristöä abstraktilla ammattikielellä kuvaavan suunnittelun ammattilaisen. Kohtaamatto-

muus voikin johtua joko siitä, etteivät asukkaat ymmärrä suunnittelijan ammattikieltä ja sen termistöä, tai yleisemmin ajatusmaailmojen erilaisuudesta.

Mononen et al. (2013, 52) kuvaavat puolestaan eheyttävää suunnittelua neljän toisiaan täydentävän ulottuvuuden kautta: täydentäminen ja tiivistäminen, ekotehokkuus, saavutettavuus ja paikallinen tilaus. Täydentämisen ja tiivistämisen näkökulmassa kiinnitetään huomiota yhdyskuntarakenteen muotoiluun eli olemassa olevan yhdyskuntarakenteen eheyttävään täydentämiseen. Ekotehokkuuden näkökulmasta eheyttävä suunnittelu lisää yhdyskuntien ekotehokkuutta tehostamalla energian ja luonnonvarojen käyttöä ja vähentämällä ympäristökuormitusta. Saavutettavuuden kannalta rakentamisen ja toimintojen keskinäisen sijainnin ohjaamisen avulla tavoitellaan eheyttävässä suunnittelussa toimintojen välisen saavutettavuuden sekä joukkoliikenteen, kävelyn ja pyöräilyn edellytysten paranemista. Paikallisen tilauksen ulottuvuudessa puolestaan korostuu elinympäristön laadun kehittäminen monipuolisesti ja laadukkaasti laajan yhteistyön pohjalta paikallisista lähtökohdista käsin. (Mononen et al. 2013, 52.)

Lehtonen (2007) on pyrkinyt selventämään usein hankalasti hahmotettavaa eheyttämisen ja tiivistämisen välistä yhteyttä. Ensinnäkin Lehtonen korostaa eheyttämisen olevan nimenomaan yhdyskuntarakenteen eheyttämistä, jolloin sen päämääränä on rakenteen täydentäminen, korjailu ja parempi hallinta rakenteen hajoamisen sijaan. Näin ymmärrettyä eheyttämistä on vastakohta termille ”urban sprawl”, jolla tarkoitetaan rakenteen hallitsematonta ja suunnittelematonta kehitystä esimerkiksi alhaisella tehokkuudella hajanaisesti rakennetuilla yhdyskuntarakenteen lievealueilla. (Lehtonen 2007, 21, ks. myös Maijala 2009b.) Galster et al. (2001) ovat käsitteellistäneet sprawlin puolestaan maankäytön malliksi, josta puuttuu vähintään yksi hyvän yhdyskuntarakenteen ulottuvuuksista, joiksi he ovat listanneet tiheyden, jatkuvuuden, keskittymisen, klusteroitumisen, keskeisyyden, ytimykkyyden, sekoittuneisuuden ja läheisyyden. Sprawl voi siis olla monenlainen riippuen siitä, mitä näistä ominaisuuksista siltä puuttuu.

Eurooppalaisten kaupunkien hajautumiskehityksen tutkimuksessa urban sprawl -ilmiö nähdään taas alueiden ominaisuuksien sijaan prosessina, jolla kuvataan kaupunkien muutosta (Maijala 2009b, 34). Tämä on heijastunut myös suomalaiseen eheyttämispolitiikkaan, joka keskittyy eheyttämisen kannalta keskeisiin suunnitteluprosessin tekijöi-

hin, kuten osallistavaan suunnitteluun ja sen sisällön prosessimaiseen luonteeseen sekä suunnittelun arviointityöhön (Kyttä, Kahila & Heikkinen 2009, 88).

Riipinen et al. (2003) ovat pystyneet hahmottamaan eheyttävän suunnittelun pääpiirteet kuvaamalla ja analysoimalla suunnitteluhankkeiden prosesseja. Eheyttävän suunnittelun lähtökohtana ovat paikalliset kehittämistarpeet, jotka luovat pohjan osallisten kehittämiseen sitoutumiselle. Suunnittelu on laaja-alaista sisältäen kehittämistarpeiden kattavan selvittämisen lisäksi erilaisten kehittämishankkeiden samanaikaisuuden hyödyntämisen lisäarvon, resurssisäästöjen ja laadukkaamman lopputuloksen saamiseksi. Suunnittelua kuvaa joustavuus, jolla tarkoitetaan työn tavoitteiden ja ratkaisujen muovaantumista vuorovaikutusprosessissa ennalta asetettujen reunaehtojen sisällä. Onnistunut kehittämishanke vaatii laajaa yhteistyötä ja vuorovaikutusta sekä hyötyjen ja haittojen tasapainottamista. Luottamuksen ja oppimisen edistämiseksi sekä uhkakuvien ja eturistiriitojen lieventämiseksi suunnittelussa tulee myös tehdä avoimet vaikutustenarvioinnit ja pyrkiä niiden mukaisesti kaikkien osapuolten kannalta mahdollisimman optimaaliseen lopputulokseen. (Riipinen et al. 2003, 6–10.)

Toiseksi Lehtosen (2007, 24–25) mukaan yhdyskuntarakenteen eheyttämistä edeltäneessä yhdyskuntarakenteen tiivistämispuhunnassa tiivistämistä on perusteltu yhdyskuntatalouden ja ympäristön näkökulmasta hyöty-haitta-ajatteluun perustuen. Tiiviydellä on kuitenkin useita puolia, kuten sosiaalinen tiheys, rakentamistehokkuus ja koettu tiiviyys. Sosiaalisesti elävä ja tiheä kaupunki ei ole tällöin tiivistävää rakentamista seuraava automaatio, vaan vaatii hyöty-haitta-ajattelua monipuolisempia ehtoja toteutuakseen.

Eheyttämistä Lehtonen (2007) puolestaan lähestyy kuuden erilaisen näkökulman kautta: eheyttäminen kokonaisuuteen liittämisenä ja saavutettavuutena, politiikkana ja osana kaupunkipolitiikkaa, fyysisen ympäristön eheyttämisenä, ylijäämämaiseman integrointina, asukkaiden sosiaalisen rakenteen eheyttämisenä sekä ajallisena ulottuvuutena ja yksilökohtaisena tasona. Kokonaisuuteen liittämisen ja saavutettavuuden kannalta eheyttämisessä on kyse kaupunkirakenteellisesta integroinnista, jossa otetaan huomioon arjen kannalta keskeisten toimintojen saavutettavuus, pääsy resurssien äärelle helposti. Saavuttaminen pitää tällöin sisällään arvolatauksen siitä, kenen tai minkä saavutettavuus menee muiden edelle. (Lehtonen 2007, 25)

Eheyttämisellä onkin suunnitteluperiaatteiden lisäksi poliittinen puoli, joka tarvitsee yhdyskuntarakenteeseen vaikuttaakseen rinnalleen muita policy-lajeja, kuten maa- tai verotuspolitiikkaa. Kaupunkipolitiikassa eheyttämisellä tarkoitetaan sopivien ja tehokaiden toimenpidekokonaisuuksien muodostamista. Ruotsissa on esimerkiksi alettu muodostaa urbaaneja laitureita kaupunkien keskustojen ulkopuolille dynaamisiksi solmukkeiksi osana kaupunkien verkostorakennetta. (Lehtonen 2007, 26–27.)

Fyysisen ympäristön eheyttäminen vaatii ympäristön ominaispiirteiden haltuunottoa ja niiden huomioimista uutta rakennettaessa. On syytä pohtia, pysytäänkö linjassa vanhojen positiivisesti yhtenäisiksi koettujen ominaispiirteiden kanssa, laaditaanko säännöt heterogeenisten alueiden vaihtelun säilyttämiseksi, muokataanko ominaispiirteitä vai poiketaanko niistä tarkoituksellisen jännitteen aikaansaamiseksi. Olennaista tällaisessa eheyttämisessä on myös tarkastelualueen laajuuden määrittäminen. (Lehtonen 2007, 27–28.)

Tähän liittyy myös ylijäämämaisemien ja niin sanottujen takapihojen integroinnin näkökulma, jossa on kyse erilaisten urbaanien kesantojen, kuten entisten teollisuus- tai varastointialueiden ottamisesta parantavan eheyttävän suunnittelun kohteeksi. Suomessa tunnettu esimerkki tällaisesta kehittämiskohteesta on Helsingin Jätkäsaari. Saastuneen maaperän puhdistamisen ja alueen uudelleen rakentamisen sijaan tällaisten alueiden kehittäminen mahdollistaa myös aivan uudenlaisen suunnitteluotteen, jonka omaksi mieltäminen vaatii arkkitehteiltä ja yhdyskuntasuunnittelijoilta avarakatseista suhtautumista tehtäväkenttäänsä. (Lehtonen 2007, 31.)

Asukkaiden sosiaalisen rakenteen eheyttäminen lähtee puolestaan Lehtosen (2007, 30) mukaan eri ryhmien integroinnista. Savisalo ja Sairinen (2008, 63) määrittävät yhdyskunnan sosiaalisen eheyden perustaksi hyvinvoinnin tasaisen jakautumisen eri alueille ja väestöryhmille. Kaupungin eriytyminen vähä- ja vahvaresurssisten ihmisten alueiksi onkin nähty haitalliseksi, minkä vuoksi erityisesti vähäresurssisia alueita tulisi monipuolistaa hyväresurssisia houkuttelevilla alueilla. Eri asukasryhmien sekoittamisen kannalta erityisesti erilaisten tonttien hallintamuotojen hyväksikäyttäminen on vaikuttanut sosiaalisen rakenteen monipuolistumiseen, mutta tämä ei välttämättä automaattisesti integroi asukkaita sosiaalisesti toisiinsa. (Lehtonen 2007, 30–31.) Sosiaalisessa eheydessä on kyse myös tasa-arvoisten mahdollisuuksien luomisesta yhteisöllisyydelle ja

oman alueen kehittämiseen osallistumiselle (Savisalo & Sairinen 2008, 63). Riipinen (2006, 39) pitääkin yhteenkuuluvuuden tunnetta ja yhteistoimintaa avainasemassa tarkasteltaessa paikallisyhteisön toimivuutta.

Eheyden näkeminen ajallisena ulottuvuutena ja yksilökohtaisena tasona avaa taas yhdyskuntarakenteellisen paikan ja kontekstin rinnalle subjektiivisen kokemisen näkökulman. Ympäristön jatkuvuuden hahmottaminen tukee henkilökohtaisen eheyden tunnetta. Sen vuoksi onkin tärkeää mahdollistaa suhde menneeseen jättämällä sellaisia ajallisia jälkiä ympäristöön, joiden avulla on mahdollista muistaa ja tunnistaa esimerkiksi rakennuksen ulkokuoren lisäksi sen luonne, tarkoitus ja historia. (Lehtonen 2007, 29–30.) Savisaloon ja Sairisen (2008, 67) mukaan elinympäristön historian ja arvojen ymmärtäminen alueen paikallisten piirteiden ansiosta lisää myös asukkaiden yhteisöön kuulumisen tunnetta.

Ahlava (2009) on esitellyt Helsingin esikaupunki- ja lähiövyöhykkeiden täydennysrakentamista varten kehitetyt eheyttävät mallit, joiden avulla on määrä tiivistää väljiä alueita, kehittää kaupunkikulttuuria sekä säilyttää alueiden luontoyhteys. Eheyttävän rakentamisen tehokas käynnistäminen edellyttää usein houkuttimien ja kiihdyttimien saamista selkeästi esille. Täydentämiskäytön yhteiseen hyvään suhteutetut perustelut voidaan luokitella eheyttämisen ympäristöllisiin hyötyihin, viheralueiden houkuttelevuuden korostamiseen, ympäristön hyvää imagoon sekä kiinteistönomistajien taloudelliseen hyötyyn.

Eheyttämistä perustellaan tällöin talouden, liikenteen, sosiaalisen ympäristön ja rakennustekniikan kannalta. Talouden näkökulmasta korostuu eheyttävän rakentamisen kysyntä ja edullisuus, kun taas liikennesuunnittelussa keskitytään alueelle saapumiseen, paikoituksen ja melusuojausten yhdistämiseen sekä palveluiden ja pysäköinnin kehittämiseen. Sosiaaliselta kannalta perusteltua on asuntotarjonnan monipuolistaminen, palveluiden parantaminen muusta alueesta erottuvassa keskustassa sekä alueelle juurtuneiden asukkaiden paikallisidentiteetin huomiointi keskeisiä arvoja hyödyntäen. Rakennusteknisesti puolestaan edullisia pienehköjä kerrostalojen korottamisia ja laajennuksia pidetään käyttökelpoisina mahdollisuuksina. (Ahlava 2009, 59–60.)

Riipinen et al. (2003, 21–29) kuvaavat eheyttävää suunnittelua puolestaan prosessina, jossa on nähtävissä seitsemän vaihetta: prosessin käynnistys ja ohjelmointi, kehittämistarpeiden määrittely ja yhteistyötahojen kytkeminen prosessiin, kehittämiskohteiden valinta ja integrointi, kehitystoimien suunnittelu osaprojektien ohjelmoinnin ja hankkeistuksen keinoin, osahankkeiden suunnittelutyö, hankkeiden toteutus sekä lopuksi seuranta. Lisäksi läpi koko suunnitteluprosessin toteutetaan laajaa yhteistyötä ja täydentävää vaikutusten arviointia.

3.3 Elinympäristön koettu laatu

Kaupunkiympäristön suunnittelussa on perinteisesti pidetty tärkeänä asettaa tavoitteita toiminnallisen, sosiaalisen ja fyysisen ympäristön laadulle. Päämääränä on ollut toimiva, viihtyisä ja kaunis myönteisen imagon omaava ympäristö. (esim. Junttila 1995.) Faehnle ja Fagerholm (2010, 153) kuvaavatkin ihmisten elinympäristöjen olevan ”monimerkityksisiä ja -tulkintaisia luonnon ja fyysisen ympäristön sekä sosiaalisten käytäntöiden ja konstruktoiden kudelmia”. Sen vuoksi kokemuksellisuus ja ympäristölle subjektiivisesti asetetut arvot ovat keskeisessä osassa tavoiteltaessa eheää elinympäristöä.

Vaikka eheyttävän suunnittelun yhtenä tavoitteena on elinympäristön laadun parantaminen, eheyttävän suunnittelun ja elinympäristön koetun laadun välisestä suhteesta on olemassa kovin vähän suomalaista tutkimustietoa. Sekä yhdyskunnan eheys että elinympäristön koettu laatu ovat käsitteinä moniulotteisia ja vaikeasti määriteltäviä, minkä vuoksi niiden tutkiminen yhdessä on haastavaa. Koska eheyttämisen käsitettä käytetään vain Suomessa, ei ulkomaisissa tutkimuksissa käytetyt tulkinnat eheyttämisestä myöskään vastaa täysin suomalaista määritelmää eheyttämisestä (vrt. esimerkiksi uusi urbanismi -konsepti USA:ssa). (Kyttä, Kahila & Heikkinen 2009, 81.)

Kyttä et al. (2009) ovat kuitenkin tutkineet esimerkiksi elinympäristön koetun laadun ja yhdyskunnan rakenteen välisiä yhteyksiä analysoimalla rakentamisen tiiviyyden asteen ja asukkaiden kokemusten välistä suhdetta. Vaikka tiiviyyttä ei pidetäkään eheänä koetun elinympäristön kannalta välttämättömänä, ovat eheinä koetut alueet hyvin usein melko tiiviisti rakentuneita (Mattila 2007, 18). Elinympäristön koetun laadun fyysiseen ympä-

ristöön paikantumisen tutkimukseen on kehitetty myös erilaisia sovelluksia. Niistä tunnetuin on pehmoGIS-menetelmä, jonka avulla on mahdollista kerätä internet-pohjaista paikkatietoa. Vuonna 2004 kehitetty menetelmä mahdollistaa asukasryhmien laajan tavoittamisen, relevantin ja tarkasti paikannetun tiedon tuottamisen sekä kokemuksellisen ja yhdyskuntarakenteellisen tiedon samanaikaisen tarkastelun (Kyttä & Kahila 2009, 169).

Heikkinen (2009) on tutkinut puolestaan asuinalueen koettuihin laatutekijöihin perustuvaa paikallista tilausta Mäntsälässä sijaitsevalla ylitehokkaasti kaavoitetulla, mutta vastaasti toteutuneella omakotitalovaltaisella asuinalueella, jolla on ollut meneillään asemakaavan muutos. Heikkisen (2009, 189) mukaan tutkimuksen lähtökohtana on ollut olettaus, jonka mukaan ”asukkaat voidaan vakuuttaa hankkeen asumisen koettua laatua kohentavasta vaikutuksesta vain siinä tapauksessa, että hanke vastaa asukkaiden omiin asuinalueen kehittämiseen liittyviin toiveisiin ja tarpeisiin”.

Paikallisella tilauksella tarkoitetaan tässä sitä, millaisia alueen asukkaiden kokemuksellisen tiedon avulla muodostettavia laatutekijöitä muotoutuu määrittämään sitä, miten aluetta voitaisiin asukkaiden mielestään kehittää ja mitä siellä ei tulisi muuttaa. Laatutekijät voidaan luokitella säilytettäviin jo olemassa oleviin, uusiin sekä laatua heikentäviin tekijöihin. (Heikkinen 2009, 189.) Laatutekijöitä havaitaan omien kokemusten, sosiaalisesti tuotettujen ja jaettujen paikkojen mielikuvien sekä sosiaalisten arvostusten kautta (Kyttä et al. 2009, 85). Kun nämä tekijät otetaan huomioon elinympäristön koetun laadun kohentamiseen tähtäävän suunnittelun lähtökohtana, on Heikkisen (2009) mukaan kyse aidosti eheyttävästä yhdyskuntasuunnittelusta.

Mononen et al. (2013) ovat myös käyttäneet paikallisen tilauksen käsitettä käsitellessään eheyttävän yhdyskuntasuunnittelun ja kirkonkylien kehittämisen edellytyksiä neljässä erilaisessa taajamassa eri puolella Suomea. He ovat tutkineet eheyttävän suunnittelun sisältöjä sekä paikallisten toimijoiden käsityksiä toteuttamisen tarpeista ja mahdollisuuksista. Sen lisäksi he ovat hakeneet vastausta kysymykseen, mitä eheyttävä yhdyskuntasuunnittelu voisi tarkoittaa kirkonkylissä ja laajemmin maaseudulla.

Eheydestä keskustelun ongelmana on Mattilan (2007, 18) näkemyksen mukaan erityisesti suomalaisessa keskustelussa, että se on oikeastaan mahdollista vasta sitten, kun

ympäristöä on ensin konkreettisesti eheytetty. Tämä johtuu siitä, että eheys on luonteeltaan laatua, joka näyttäytyy vasta kokemuksen kautta. Ympäristön niin sanottuja rikkinäisiä eheyttämistä tarvitsevia kohtia voi eheyden käsitteen avulla osoittaa jo ennen eheyttämistä, mutta konkreettisten myönteisten vaikutusten arviointi voi olla etukäteen vaikeaa. Samoin kuvallisista suunnitelmista voi arvioida tulevaa visuaalista laatua, mutta moniaistinen ja toiminnallinen laatu on vaikeampi hahmottaa. Siten kokemukselliset ja tapauskohtaiset kriteerit laadulle ovat keskeisiä eheyttämisessä.

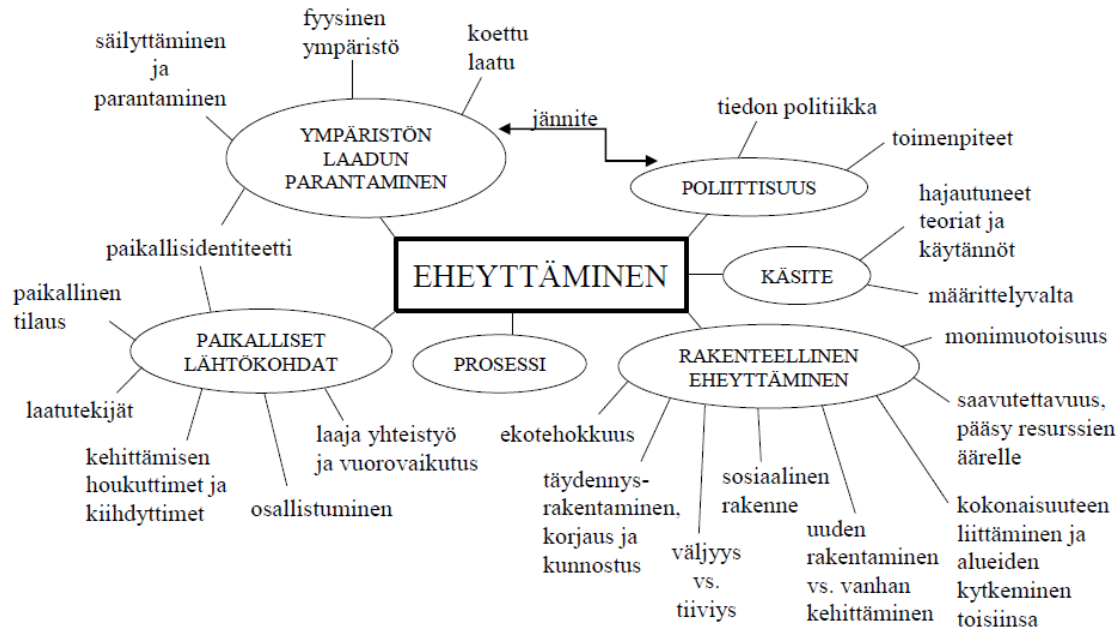
Elinympäristön laadun ja alueen kehittämisen kokemiseen vaikuttaa paljon myös asukkaiden paikallisidentiteetti ja sen vahvuus. Riipisen (2006, 39) mukaan paikallisidentiteetti muodostuu sosiaalisista suhteista ja merkityksistä, joita paikallisyhteisön jäsenet antavat elinympäristönsä fyysisille ominaisuuksille. Kyse on siis sosiaalisesta prosessista suhteessa itseen sekä muihin asioihin ja ihmisiin. Siten yhteisön ja paikan välille muodostunut suhde vaikuttaa myös yhteisön sisäiseen yhteenkuuluvuuden tunteeseen.

Kyttä et al. (2009, 85) kuvaavatkin paikallisidentiteettiä henkilökohtaisen ja sosiaalisen identiteetin sekä imagon luomisen yhtälönä, jonka avulla yksilö pyrkii pääsemään mahdollisimman yhteensopivaksi asuinpaikkansa kanssa. Lisäksi Riipinen (2006, 38) puhuu paikallisidentiteetin yhteydessä myös sosiaalisesta pääomasta, joka paikallisyhteisön resurssina vaikuttaa identiteetin muodostumiseen. Sosiaalisen pääoman avulla yhteisön jäsenet voivat yhdessä saavuttaa yksin tekemistä enemmän. Yhdessä tekemisen ja sosiaalisen pääoman muodostumisen edellytyksenä on kuitenkin luottamus (Riipinen 2006, 41).

Paikallisidentiteetin muodostumista voi hankaloittaa erilaiset ulossulkemisen muodot, joita jo alueiden suunnittelu voi saada aikaan. Esimerkiksi Semi (2011) kuvaa ikääntyneiden ulossulkemisen muotoja ympäristön kuljettavuuden ja toimintapiirin, kaupunkitalan rakenteiden sekä tärkeiden paikkojen ja muistojen ajallisuuden huomioimisen näkökulmista. Erityisesti ajallisuuden esiin tuominen osana elinympäristön kokemista avaa kiinnostavan ulottuvuuden laajemminkin asukkaiden kokemusten monimutkaisille muodostumisen muodoille.

Lähdettäessä liikkeelle eheyttävän alueen omista tarpeista ja lähtökohdista nähdään edellä esitetyn mukaisesti erityisesti eheyttävän alueen asukkaiden näkemykset omasta

elinympäristöstään merkittävänä. Riipinen et al. (2003, 6) muistuttavat kuitenkin, että paikallisten kehittämistarpeiden kattava määrittely vaatii alueen asukkaiden näkökulman lisäksi muiden alueen toimijoiden näkökulmien selvittämistä.

KUVIO 2. Yhteenveto eheyttämisen ulottuvuuksista.

Kuvioon 2 olen koonnut vielä, minkälaisista elementeistä eheyttäminen tässä tutkimuksessa koostuu. Näen eheyttämisen sekä rakenteellisenä että ympäristön laatua parantavana prosessina, jossa on läsnä vahvasti paikalliset lähtökohdat. Eheyttämistä käsitteenä ja suunnittelukäytäntönä määrittää sen poliittisuus, joka luo jännitteen tavoitteiden, toteuttamisen ja kokemuksen välille. Tämä tutkimus keskittyy erityisesti rakenteellisen eheyttämisen ja ympäristön laadun parantamisen yhdistämiseen paikallisista lähtökohdista käsin.

4 SUORAMA

4.1 Suoraman kehityksen tie osaksi nauhataajamaa

Suorama on osa Kangasalan kunnan usean kilometrin mittaiseksi nauhaksi muotoutunut taajamarakennetta. Palttala (2002) on laatinut Suoraman osayleiskaava-alueesta rakennetun ympäristön selvityksen, jossa on käsitelty Suoraman taajaman syntyvaiheita. Vielä 1700- ja 1800-luvun taitteessa Suorama on ollut useiden kylien metsäistä takamaa-alueita. Aluetta on lisäksi halkonut kaksi tietä, joista toinen on johtanut Kangasalta Tampereelle ja toinen nykyisestä Vatialasta Tursolaan. 1800-luvun lopussa Suoramalla on ollut harjun etelärinteessä myös peltoalueita. Ensimmäinen asutusalue on alkanut muotoutua 1900-luvun vaihteessa nykyisen Suoraman työväentalon ympäristöön. (Palttala 2002, 10–12, 16.) Suoraman keskusta on ollut siis aiemmin lännempänä, mutta muotoutunut sittemmin nykyiselle paikalleen.

Suoraman rakennuskanta on rakennettu suurimmaksi osaksi sotien jälkeen. Ennen 1930-lukua rakennettua rakennuskantaa on säilynyt vain muutaman käsityöläisten ja mäkitupalai-asten pienten asuin- ja piharakennuksen verran, ja ne sijaitsevat hajallaan. (Palttala 2002, 5.) Suoramalla on kuitenkin nähtävissä useiden vuosikymmenien historiallista kerroksellisuutta, kun alueella sijaitsee hyvin säilyneitä oman aikansa rakentamisen tapaa edustavia aluekokonaisuuksia 1930–70-luvuilta, kuten Linturinteen 60–70-luvun omakotialueet, Isolukontien ja Vääränkalliontien 60–70-luvun kerrostaloalueet ja Pikkonkankaan sotien aikaiset omakotialueet. Aivan Suoraman keskustassa sijaitsee lisäksi 1966–68 valmistuneet lamellikerrostalojen ja yhden pistetalon kokonaisuudesta koostuva Tasatalot, joka on Kangasalle ensimmäisenä rakennettu elementtikerrostalokohde. (Palttala 2002, 8, alueet-liite, 7.) Lisäksi yksittäisistä kohteista Suoraman työväentalo edustaa 1920-luvun rakennusperinnettä ja kirjasto, koulu sekä seurakuntakeskus 1960-luvun rakentamista ja palvelualuekokonaisuutta (Palttala 2002, 7).

Anttila (1987) on selvittänyt puolestaan Kangasalan vuosien 1865–1975 historiaa. Suoraman kehitys on saanut sysäyksen 1920-luvulla linja-autoliikenteen alkamisen johdosta (Anttila 1987, 28). Varsinainen Kangasalan nauhataajama on alkanut muodostua tosin vasta 1940-luvulta lähtien (Palttala 2012, 16). Vielä 1950–60-luvulla Kangasalan kehitystä hidasti kuitenkin maalaiskuntien keskitetty suunnittelujärjestelmä ja tuolloin kirkonkylältä Tampereen rajalle saakka asetettu rakennuskielto (Anttila 1987, 504, 507).

Suorama kasvoikin voimakkaimmin 1960–70-luvuilla, kun aiempina vuosikymmeninä maaseudun haja-asutusalueille suurina määrinä muuttanut viljelijöistä ja työväestä koostunut siirtoväki siirtyi radanvarren taajamiin sekä Suoramalle ja Vatialaan. Erityisesti Suoraman kasvun alkuvaihetta vauhditti myös ennen sotaa annettu kirkonkylän rakennuskielto, joka ohjasi rakentamista suurimmaksi osaksi Pikonkankaalle ja Suoramalle. Väestönkasvua edistivät uusien asuinalueiden rakentamisen lisäksi palvelualojen uudet työpaikat. 1950-luvun lopulla alkanut grynderirakentaminen levittäytyi Tampereen rajalta Vatialasta Suoraman kautta länteen Huutijärvelle asti. Väestönkasvun seurauksena maaseutupitäjänä pidetylle Kangasalle muodostuikin kaupunkimaisesti rakennettu urbaani vyöhyke, jolla suurin osa kangasalalaisista asui. Vyöhykkeen eteläpuolelle rakennettiin 1970-luvulla 1950-luvulta saakka suunniteltu Tampereelta itään kulkeva valtatie 12 ja Kangasalan teollisuuden painopiste siirtyi Vatialan-Suoraman alueelle. (Anttila 1987, 489–507, 547.)

Nauhataajaman maisemakuvaa on pyritty ottamaan haltuun jo useita vuosikymmeniä ja siihen liittyen on laadittu useita selvityksiä ja suunnitelmia. Vuonna 1984 laaditussa nauhataajaman ympäristökuvan parantamista käsittelevässä selostuksessa (Nauhataajaman ympäristökuvan parantaminen 1984) on käsitelty esimerkiksi puistojen ja Kangasalantien ympäristön kehittämistarpeita. Suoraman puistoille on annettu puustonhoitosuosituksia ja Suoraman kohdalla Kangasalantien ja sitä reunustavan jalankulkuväylän välikaistojen osalta on kiinnitetty huomiota niiden puuttomuuteen ja ojamaisuuteen. (Nauhataajaman ympäristökuvan parantaminen 1984, 11–17, 29)

Suoraman asukastoiminnan aktiivisimmat vuosikymmenet osuvat 1950–1970-luvuille, mikäli sitä mitataan alueelle perustettujen yhdistysten perusteella. Suoraman työväenyhdistys perustettiin vuonna 1906, minkä seurauksena valmistui Suoraman työväentalo vuonna 1910 (Anttila 1987, 235, 260). Työväentalo on ollutkin Suoramalla paljon

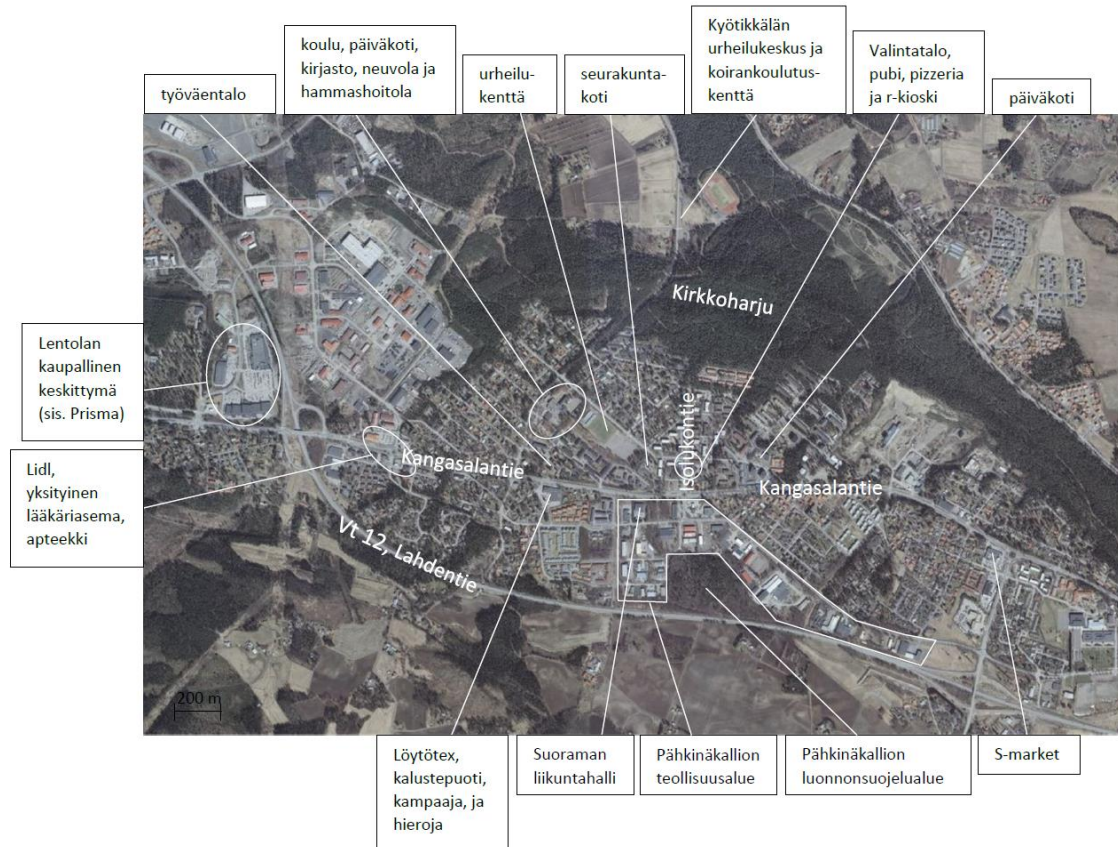
käytetty kokoontumispaikka, ja myöhemmin seurakuntatalo on tullut täydentämään kokoontumismahdollisuuksia. Anttilan (1987, 703) mukaa Suoraman seudun omakotiyhdistys perustettiin 1940-luvun loppupuolella, mutta yhdistysrekisterissä se on ollut vuodesta 1958 (Patentti- ja rekisterihallitus 2016). Vuonna 1956 rekisteröitiin Suoramalle Kommunistisen puolueen osasto ja vuonna 1959 Vasemmiston nuorisotyötä varten rekisteröitiin Suoraman seudun pioneerit. Vuonna 1966 Suoramalle perustettiin paikallinen marttayhdistys ja vuonna 1971 sai alkunsa puolestaan Suoraman päiväkotiyhdistys. Rekisteröidyistä yhdistyksistä Suoramalla toimii aktiivisesti rekisteritietojen perusteella tällä hetkellä työväenyhdistys ja vuonna 1997 rekisteröity Suoraman koulun vanhempiyhdistys. (Patentti- ja rekisterihallitus 2016.)

4.2 Suoraman kehittämisen nykytila

Suoramalla sijaitseva asutus, palvelut ja muut työpaikka-alueet rajautuvat kahteen voimakkaaseen maisemaelementtiin, laajaan Kirkkoharjun viheralueeseen pohjoisessa sekä valtatie 12:een etelässä. Lisäksi alueen halkaisee itä-länsisuunnassa koko Kangasalan nauhataajaman läpi johtava Kangasalantie. Suoraman keskusta-alue on tällä hetkellä palveluiltaan melko monipuolinen, mutta se sijaitsee kovin hahmottomattomana Kangasalantien varressa rajautuen pohjoisosastaan omakotitaloalueeseen ja eteläosastaan Kangasalantiehen. Keskusta-alueen länsiosassa sijaitsee alueen julkisia palveluita ja itäosassa kaupallisia palveluita. Alueen tuntumassa on myös jonkin verran tyhjiä toimintiloja, pienteollisuutta sekä huoltoasema, jotka antavat oman leimansa alueelle. Alueen ominaispiirteet on esitetty kuviossa 3.

Tutkimuksen aineistonkeruun aikaan Suoramalla on ollut menossa osayleiskaavahanke, jonka tavoitteissa on nähtävissä pyrkimys kohti eheytyvää yhdyskuntaa. Suoramalla asuu tällä hetkellä noin 5 500 asukasta, ja osayleiskaavassa varaudutaan noin 2 000 uuteen asukkaaseen vuoteen 2030 mennessä. Uudet asukkaat on tarkoitus sijoittaa olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen tiivistämällä ja eheyttämällä taajamarakennetta. Palvelut ja työpaikat on puolestaan tarkoitus sijoittaa pääosin Suoraman aluekeskustaan ja Kangasalantien joukkoliikennekäytävän varteen. Suoraman keskusta-alueen kehittä-

minen on nostettu yleiskaavoituksessa yhdeksi keskeiseksi suunnittelukysymykseksi, ja alueessa nähdään potentiaalia kehittyä jopa yhdeksi Kangasalan aluekeskukseksi. Lisäksi kaavoituksen päämääränä ovat muun muassa ihmisten elinympäristön kehittäminen ja virkistysmahdollisuuksien turvaaminen sekä monipuolisten jalankulku- ja pyöräilyympäristöjen kehittäminen. (Suoraman osayleiskaava 2015.)

KUVIO 3. Suoraman palvelut ja keskeiset toiminnot. Ortokuvan lähde: Paikkatietoikuna, Maanmittauslaitos.

Osayleiskaavan tavoitteita viedään eteenpäin pääosin asemakaavoituksen keinoin. Suoramalla onkin vireillä useita asemakaavahankkeita tontin jaoista laajempien aluekokonaisuuksien suunnitteluun. Merkittävimpiä hankkeita ovat entisen Shellin tontin käyttöönotto, tasatalojen korttelin kehittäminen, Pähkinäkallion teollisuusalueen osittainen käyttötarkoituksen muuttaminen Kangasalantien varressa sekä hieman kauempana Pikonkankaan soranottoalueen kehittäminen uudeksi asuinalueeksi. Tavoitteiden saavuttaminen ja konkreettiseksi muuttaminen vaatii kuitenkin kaavoitusta laajempaa yhteistyötä niin kunnan eri toimialojen kesken kuin laajemminkin.

5 EHEYTTÄMISEN LÄHTÖKOHDAT SUORAMALLA

5.1 Kaavoittajien kriteerit eheyttämiselle

Eheyttämistä tarvitaan haastateltujen kaavoittajien mukaan taajaman alueilla, joilla on väljyyttä, mutta myös lähipalveluita ja mahdollista pelkoa niiden heikentymisestä, mikäli aluetta ei kehitetä. Lähtökohtana eheyttämisessä kaavoittajat pitävät yhdyskuntarakenteen ja elinympäristön hyvien ominaisuuksien säilyttämistä ja huonojen maltillista vaiheittaista parantamista. Eheyttäminen ei ole siten vain tiivistämistä, vaan vaatii alueen hyvää tuntemusta, jotta alueelle muodostunut luonne säilyy. Eheyttämisessä onkin hyödynnetty Kangasalla joutomaa-alueita ja poistavaa saneerausta.

Liikennerevoluution edistäminen on yksi kaavoittajien keskeinen tavoite eheyttämisessä. Revoluution tarkoituksena on vähentää yksityisautoilun tarvetta pyrkimällä pois voimakkaasta palveluiden keskittämisestä yhdistämällä arjen eri osa-alueet lähelle toisiinsa. Päämääränä on kehittää erityisesti joukkoliikenteeseen tukeutuvia alueita nostamalla niiden asukasmääriä, jotta joukkoliikenteestä tulisi kannattavampaa ja sen palvelutasoa olisi mahdollista nostaa. Uusien asuntojen rakentamisen lisäksi tarvitaan myös työpaikkoja ja palveluita, jotka ovat saavutettavissa kävellen ja pyörällä. Siten myös kävelyn ja pyöräilyn edellytysten parantaminen on tärkeässä osassa.

Asukkaiden roolin vahvistaminen elinympäristönsä asiantuntijoina ja hyvän elinympäristön määrittelijöinä on kaavoittajien mukaan keskeinen osa eheyttävää suunnittelua. Roolin muutoksen käännekohdan kaavoittajat sijoittavat 2000-luvun kommunikatiiviseen käänteeseen, jonka seurauksena suunnittelu on muuttunut asukkaita osallistavampaan suuntaan. Eheyttävä suunnittelu pitääkin sisällään kaavoittajien mukaan osallistamista ja kuuntelemista, mutta myös yhteisöllisyyden edistämistä ja asukkaiden kannustamista vastuunottamiseen omasta ympäristöstään.

Eheä yhdyskuntarakenne ja elinympäristö näyttäytyvät kaavoittajille monotonisuuden vastakohtana. Eheyttävällä suunnittelulla he pyrkivät näin ollen edistämään yhdyskun-

nan sosiaalista monimuotoisuutta niin ikärakenteen kuin koulutustason ja varallisuuden osalta, ja kehittämään elinympäristön rakennetta monipuoliseksi ja laadukkaaksi kestävä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Lehtonen (2007, 23) korostaa myös yhdyskuntarakenteen toiminnallisen, sosiaalisen ja symbolisen puolen riippuvaista suhdetta toisiinsa, mikä vaikuttaa toiminnallisesti sekoittuneen ja siten jatkuvassa muutoksessa elävän rakenteen kehittämiseen.

Kaiken kaikkiaan kaavoittajat käsittävät eheyttämisen kokonaisvaltaisena suunnitteluna, jossa yhteen sovitetaan näkökulmia ja hallitaan suuria asiakokonaisuuksia, mikä vaatii yhteistyön tekemistä monien tahojen kanssa. Eheyttämisessä onkin kyse yksittäisten kaavojen ja rakennushankkeiden lisäksi strategiatyön, päätöksenteon ja toteutuksen tavoitteiden nivoutumisesta yhteen eheyttävien päämäärien kanssa, mikä vaatii pitkäjänteistä yhteistyötä ja kokonaisuuden hallintaa (Henriksson 2009, 78). Eheyttämisessä on kaavoittajien mukaan myös pohjimmiltaan kyse ongelmiin tarttumisesta. Siitä, että asukkaita ja heidän elinympäristöään koskeville asioille todella tehdään jotakin unohtamatta kuitenkaan kehittämisen taustalla olevia laajempia tavoitteita ja linjauksia.

Eheyttämisessä piilee kaavoittajien mukaan myös omat riskinsä. Kaavoittamisen ja suunnittelun taloudelliset reunaehdot ovat usein kovin tiukat, mikä saattaa näkyä esimerkiksi ympäristöön nähden liian suurena rakentamisen tehokkuutena tai monotonisena lopputuloksena. Toisaalta, mikäli poliitikkojen ja asukkaiden vaikutusmahdollisuudet ovat liian suuret väärässä asiayhteydessä, se voi viedä suunnittelutilanteen sivupoluille ja hidastaa varsinaisen asian etenemistä. Tällaisissa tilanteissa punnitaan kaavoittajan ammattitaitoa aistia, milloin on syytä tarttua sivupolkuihin ja milloin pitäytyä käsillä olevassa asiassa.

Kaavoittajien haastatteluiden perusteella eheyttävän suunnittelun voi tiivistää yhdeksään pääkohtaan (ks. Taulukko 1): Eheyttäminen on taajamien kehittämistä säilyttävällä ja parantavalla otteella joutomaita hyödyntäen. Suunnittelun ytimessä on liikennerevoluution edistäminen ja asukkaiden asiantuntijuus. Eheyttävällä suunnittelulla pyritään lisäämään yhdyskunnan ja elinympäristön monimuotoisuutta kokonaisvaltaisella ja ongelmiin tarttuvalla tavalla. Eheyttämisessä on kuitenkin ollut nähtävissä riskejä, jotka voivat toteutuessaan johtaa epäeheään lopputulokseen.

TAULUKKO 1. Kaavoittajien eheyttämisen kriteerit.

MITÄ ON EHEYTTÄMINEN?	
TAAJAMIEN KEHITTÄMISTÄ	kohdistuu taajamaan alueille, joilla on väljyyttä, mutta myös lähipalveluita ja mahdollista pelkoa niiden heikentymisestä
SÄILYTTÄMISTÄ JA PARANTAMISTA	yhdyskuntarakenteen ja elinympäristön hyvien ominaisuuksien säilyttämistä ja huonojen maltillista parantamista
JOUTOMAAN HYÖDYNTÄMISTÄ	joutilaiden alueiden hyödyntämistä ja poistavaa saneerausta
LIKENNЕРЕVOLUUTIO	liikennerevoluution edistämistä: joukkoliikenteen vaikutusalueelle uusien asuntojen lisäksi myös työpaikkoja, palveluita sekä kävelyn ja pyöräilyn edistämistä
ASUKKAIDEN ASiantuntijuutta	asukkaiden roolin vahvistamista elinympäristönsä asiantuntijoina ja hyvän elinympäristön määrittelijöinä
MONIMUOTOISUUTTA	monimuotoisuuden edistämistä: yhdiskunnan sosiaalinen monimuotoisuus ja elinympäristön monipuolinen rakenne
KOKONAIsvAlTAISUUTTA	kokonaisvaltaista suunnittelua, jossa yhteen sovitetaan näkökulmia ja hallitaan suuria asiakokonaisuuksia
	yhteistyötä
TODELLISTA TOIMINTAA	ongelmiin tarttumista
MAHDOLLISIA RISKEJÄ	taloudellisten paineiden aikaansaama liian suuri rakentamisen tehokkuus ja monotonisuus
	poliitikkojen ja asukkaiden liian suuret vaikuttamismahdollisuudet väärässä asiayhteydessä
	ammattitaidon riittämättömyys kokonaisuuden hallinnassa

5.2 Kaavoittajat Suoramaa eheyttämässä

Kaavoittajien näkökulmasta Suoramalla tarvitaan monenlaisia eheyttäviä toimia. Ne voidaan jakaa kolmeen ryhmään: toimintojen kehittämiseen ja rakentamiseen sekä liikkumisen ja ympäristökuvan kehittämiseen (ks. Taulukko 2). Toimintojen rakentaminen pitää sisällään keskustakortteleiden täydentävän asuntorakentamisen, johon sisältyy esimerkiksi entisen Shellin tontin ja r-kioskin välisen tontin täydentäminen ja ympäristön parantaminen. Lisäksi Suoramalle on tarpeen rakentaa oleskelupaikka, joka syntyy jo pienelläkin panostuksella muun rakentamisen yhteydessä:

HK1: ”Siellä ei oikein oo semmosta.. paikkaa, jossa paikalliset asukkaat vois istuskella ja katsella toisiaan. Kirjoissa väitetään, että ihmiset on niin kun kaikkein parasta katseltavaa tuolla kaupungeissa, niin uskon, että ne on täällä samallailla, että pitää päästä katselemaan toisia silleen sopivalta etäisyydeltä sopivan huomaamattomasti ilman, että tuntee toisaalta olevansa joku vakoilija, vaan semmonen julkinen katselu ja nähdä tulleminen on ihan semmonen myönteinen kokemus.”

Toimintoja kehittämällä kaavoittajat pyrkivät monipuolistamaan Isolukontien ympäristöä ja kokoamaan palveluita yhteen. Sille antavat edellytyksiä jo alueella olemassa olevat ihmisvirrat. Kangasalantien kiertoliittymiä on määrää kehittää solmukohtiksi, joissa olisi nykyistä enemmän asumista, mutta myös palveluita. Pähkinäkallion teollisuusalueen muuttamisella osittain keskusta-alueeksi tavoitellaan puolestaan sekä toimintoja kehittävää että ympäristökuvaa kohentavaa kehittämistä.

Liikkumisen monipuolisuutta on kaavoittajien mukaan tärkeää kehittää erityisesti solmukohtien ja palvelupisteiden kautta paremmin jatkuvilla kävely- ja pyöräilyreiteillä. Lisäksi joukkoliikenteen kehittäminen on keskeinen osa liikkumisen monipuolistamista. Liikenneturvallisuusongelmiin on myös syytä puuttua. Laajemmin katsottuna Suorama olisi myös saatava kytkettyä paremmin harjun pohjoispuolen alueisiin ja Kyötikkälään.

Ympäristökuvan kehittäminen erityisesti Suoraman keskustassa on keskeinen osa Suoramalla tehtäviä eheyttäviä toimia. Toinen tärkeä ympäristökuvallinen tehtävä on Kangasalantien kuilumaisen estevaikutuksen vähentäminen, jotta keskustan pohjois- ja eteläpuoli nivoutuisi paremmin yhteen.

HK2: ”Ne palvelut on hyvin monipuoliset. Ja, ja tota, mutta se ympäristö ei jotenki ilmennä sitä, että täällä on oikeesti, et tää on oikeesti niin kun yli 5000 asukkaan alue, jossa on hyvät palvelut.”

TAULUKKO 2. Suoramalla tarvittavat eheyttävät toimet.

SUORAMALLA TARVITTAVAT EHEYTTÄVÄT TOIMET	
TOIMINTOJEN RAKENTAMINEN JA KEHITTÄMINEN	keskustakortteleiden asuntorakentaminen, esim. entisen Shellin tontin ja r-kioskin välisen tontin täydentäminen ja ympäristön parantaminen
	oleskelupaikan luominen: ei tarvetta kuitenkaan isoille tai kalliille toimenpiteille
	Isolukonttien ympäristön toiminnallinen monipuolistaminen
	palvelujen yhteen kokoaminen
	Kangasalantien kiertoliittymien yhteyteen solmukohtia, joissa myös palveluita
	Pähkinäkallion teollisuusalueen muuttaminen osittain keskusta-alueeksi
LIIKKUMISEN KEHITTÄMINEN	liikkumisen monipuolisuuden kehittäminen: paremmin jatkuvia kävely- ja pyöräilyreittejä solmukohtien ja palvelupisteiden kautta
	liikenneturvallisuusongelmiin puuttuminen
	Suoraman kytkeminen harjun pohjoispuolen alueisiin ja Kyötikkälään
YMPÄRISTÖKUVAN KEHITTÄMINEN	Suoraman keskustasta keskustan näköinen
	keskustan pohjois- ja eteläpuolen nivominen kokonaisuudeksi Kangasalantien kuilumaista estevaikutusta vähentämällä

Suoramalla on tehty jo jonkin verran eheyttävää kehittämistä monipuolisen uudisrakentamisen muodossa. Esimerkiksi entinen Termorakin teollisuustontti on muutettu onnistuneesti asumiskäyttöön:

HK1: ”-- on onnistuttu kuitenkin myös siinä tavoitteessa, että se uudisrakentaminenkin on monipuolista ja tää Termorakin kortteli on siinä mielessä ainakin hyvä esimerkki, että siinä on, on kohtuullisessa tämmösessä keskitehokkaassa rakentamisessa pystytty pitäytyä ja on saatu kortteliin sekä rivitaloja että kerrostaloja ja siellä on omistusasuntoja ja vuokra-asuntoja samassa kokonaisuudessa ja ne on kivasti yhteisen piha-alueen ympärillä, että se on ihan tämmönen kaupunkisuunnittelijan unelma toteutuneena.”

Samoin Kasvitarhan alueella yhdyskuntarakenteen avainkohdalla paljon pinta-alaa vaativan ja vähän työllistävän puutarhayrittämisen tilalle on saatu keskitehokasta asuinrakentamista, miellyttäviä ulkotiloja ja kulkuväyliä ja luonteeltaan onnistunutta rakentamista. Kaavoittajan mukaan alue onkin helppo mieltää kotiympäristöksi.

Kaiken kaikkiaan naapuruston pääosin myönteinen suhtautuminen rakentamiseen on yllättänyt kaavoittajat. Pääasiallisena syynä he pitävät tähän sitä, että asukkaat kokevat rumien paikkojen rakentuneen kauniiksi ja asumisen kannalta ongelmallisen toiminnan poistuneen. Muina asukkaiden suhtautumiseen myönteisesti vaikuttavina tekijöinä kaavoittajat listaavat asukkaiden varhaisen kuulemisen, toiveiden huomioimisen ja kilpailumenettelyn avulla saadun laadukkaan rakentamisen.

Eheyttäminenkään ei aina kuitenkaan onnistu. Niinpä kaavoittajien mielestä myös Suoramalta löytyy epäonnistuneita eheyttämiskohteita. Nikkilän koivukujan viereisessä asuinkorttelissa ei onnistuttu saamaan Kangasalantien ympäristökuvaa haltuun, koska asuinrakennus jäi liian kauas Kangasalantiestä melun takia ja vieressä oleva omakotitaloryhmä jäi nykyiselleen. Lisäksi kadun ja tontin korkeusasemat tuottivat ongelmia. Kaavoittajat pitävätkin aikoinaan valtatieä toiminutta Kangasalantietä 10 kilometriä pitkänä ongelmaympäristönä, jota on yritetty muuttaa asutuksen sisäiseksi kokoojakaudeksi siinä kuitenkaan onnistumatta. Jotta haluttuun lopputulokseen päästäisiin, täytyisi kaavoittajien mukaan ratkaista vielä meluongelma, alueen liika väljyys ja katukuvan ei kaupunkimaisuus. Rakenteilla olevissa Herttuan kerrostaloissa kaavoittajia arveluttaa puolestaan taloudellisten paineiden aikaansaama korkea tehokkuus ja asumisen monotonisuus. Onnistuneen eheyttämisen keskeiseksi lähtökohdaksi kaavoittajat nostavat näin ollen alueiden suunnittelun kokonaisuuksina.

Seuraavissa alaluvuissa esittelen, millaisena elinympäristönä asukkaat kokevat Suoraman ja millaisia laatutekijöitä heidän kokemuksista nousee esiin. Olen jakanut laatutekijät teemoittain aluerakenteeseen, ympäristökuvaan, paikallisidentiteettiin, sosiaalisiin tekijöihin sekä alueen kehittämiseen.

5.3 Asukkaiden aluerakenteelliset laatutekijät

Yhdyskuntarakenteen piirteet, kuten fyysiset muodostumat ja toiminnalliset ominaisuudet, vaikuttavat ihmisten käytäntöihin arkea ohjaavina periaatteina, jotka osaltaan uusintavat yhdyskuntarakennetta (Lehtonen 2007, 23). Aluerakenteeseen liittyvät asiat nousivatkin esiin asukkaiden haastatteluista yhtenä keskeisimpänä laatutekijänä, minkä vuoksi ne pitävät sisällään hyvin monenlaisia näkökulmia.

Säilytettävänä ominaisuuksina aluerakenteessa pidetään sen luomia erilaisia mahdollisuuksia, rakenteen vaihtelevuutta, kompaktiutta ja loogisuutta sekä luonnonläheisyyttä. Liikkuminen ja asuminen koetaan turvallisenä ja Suoramalla on asukkaille tärkeitä paikkoja, joita yhdistävillä reiteillä on paljon hyviä ominaisuuksia. Elinympäristön laatua heikentävinä aluerakenteellisina tekijöinä asukkaat pitivät sen sijaan pubin ja teollisuusalueen keskeistä sijaintia, tiestön ja liikenteen ongelmakohtia, aluetta ympäröivien palveluiden luomaa kilpailuasetelmaa, oman työpaikan kaukaista sijaintia sekä vuokra-asuntojen keskittymän aiheuttamia lieveilmiöitä.

Asukkaat kokivat, että alue luo aluerakenteensa ansiosta monenlaisia mahdollisuuksia. Suoramalta löytyy monipuolisesti palveluita, mistä haastateltavat ovat hyvin tietoisia. Julkisista palveluista haastateltavat mainitsivat neuvolan, päivähoidon, koulun, kirjaston, hammashoitolan ja aikuisten neuvolan. Erityisesti haastateltavat korostivat lapsiperheille suunnattujen palvelujen monipuolisuutta ja päiväkotien runsautta. Liikuntapalveluista he mainitsivat harjussa sijaitsevan pururadan, lihaskuntolaitteet ja leikkikentän rekkitangot, Suoraman kentän talvikäyttömahdollisuudet, kuten jääkiekkokaukalon, luistelukentän ja hiihtoladun, sekä kaupalliset Suoraman liikuntahallin ja kuntosalin. Harjussa on asukkaiden mukaan kova kuhina pururadan suuren käyttäjämäärän vuoksi. Harjussa on lisäksi hyvä marjastaa. Laajemmin katsottuna Kangasalan tien pohjoispuo-

lolla on myös asukkaiden mukaan eteläpuolta paremmat koiranulkoilutusmaastot. Ylipäätään asukkaiden mielestä Suoramalla on hyvät urheilumahdollisuudet.

Muutoin Suoraman keskustasta on saatavissa peruspalvelut, joiden halutaan säilyvän alueella. Erityisesti hyvin järjestettyjen postipalveluiden ja helpon ja laajojen aukioloaikojen Valintatalon säilymistä asukkaat pitivät tärkeänä. Muita käytettyjä palveluita olivat r-kioski, kebab-pizzeria, edullisen ja monipuolisen valikoiman Löytötex, grilli ja Lidl. Muista palveluista mainittiin Suoraman parturi, kalustepuoti ja Lentolan lääkäriasema, joita ei kuitenkaan juuri käytetä, sekä apteekki. Lähettyvillä oleva Lentolan Prisma osoittautui asukkaille tärkeäksi suurempien viikko-ostosten tekopaikaksi. Sen yhteydessä oleva Hesburger ja eläintarvikeliike olivat myös tärkeitä osalle haastateltavista. Suoramalaiset käyttävät lisäksi Suoraman vastakkaisella puolella olevaa Pikkolan S-marketia.

H5: ”Enhän mä täällä muuten oikeestaan kulje, kun näitten koirien kanssa (joo), siis kävellen. Ainoo sit jos käy jossain Valintatalossa tai muuta.”

Aluerakenteen ansiosta palvelut, sekä alueen omat että Kangasalan ja Tampereen keskustassa olevat, ovat hyvin saavutettavissa esimerkiksi hyvien bussiyhteyksien ansiosta. Samoin haastateltavien työmatkoja on mahdollista kulkea oman auton sijaan bussilla. Eräs haastateltava piti kuitenkin omaa työmatkaansa pitkänä ja harmittavana osana arkeaan erityisesti bussilla kulkiessa. Palveluiden saavutettavuuden kokemiseen hyvänä vaikutti erityisesti palveluiden läheinen sijainti, mikä mahdollistaa myös niiden vaivatoman käytön. Suoraman keskustan kaupat ovat lähellä ja erityisesti lähikauppaa arvostetaan, vaikka Prisma ja Lidl ovat myös lähellä isompia ostoksia varten. Suoraman keskustan, S-marketin ja Prisman kierrätyspisteitä pidettiin tarpeellisina ja huoltoaseman läheisyyttä käytännöllisenä. Suoraman lähistöltä löytyy haastateltaville monenlaisia harrastusmahdollisuuksia esimerkiksi Kyötikkälän urheilukeskuksen ja koirakentän ansiosta. Tämän lisäksi liikuntamahdollisuuksista erityisesti leikkipuistojen, pururadan ja Suoraman kuntosalin koettiin sijaitsevan lähellä.

Kukaan haastateltavista ei varsinaisesti pitänyt Suoraman julkisten ja kaupallisten palveluiden keskittymien sijaintia erillään toisistaan aluerakenteellisesti ongelmallisena. Suoraman julkiset palvelut ovatkin asukkaiden mukaan kätevällä sijainnilla. Muista

Suoraman palveluista sivussa oleva Löytötex oheispalveluineen on puolestaan erään haastateltavan mukaan sopivasti lasten kanssa tehtävän lenkkimatkan päässä. Lentolasta löytyvät palvelut koettiin olevan myös lähellä ja osa haastateltavista oli pannut merkille muutaman Vatialassa sijainneen julkisen palvelun väliaikaisen siirtymisen Lentolaan lähemmäksi Suoramaa. Osa haastateltavista koki myös laajemmin Tampereen seudun palveluiden olevan lyhyen automatkan päässä. Suoramalta koettiin olevan lisäksi lasten koko koulupolun kannalta ihanteellinen etäisyys eri asteen kouluihin. Mainittiinpa myös Roineen kala-apajien olevan hyvin saavutettavissa.

H4: ”Ja silloin kun ostettiin tää, niin se kyllä ratkas, että katottiin just, että mitenkä on palveluita likellä ja saatavilla (joo) ja mä odotin silloin tätä meidän esikoista, niin just niin kun kaikki päivähoidot ja neuvola, koulu, tämmöset katottiin, että kun ajateltiin, että no ei me tästä heti olla poiskaan lähdössä, niin niin vähän sillain, että ei tartte sitä kolme kilometriä taapertaa koulumatkaa, niin niin on, on kyllä hyvä ratkasu tehty.”

Kaikilta osin palveluiden ja muiden toimintojen sijaintia ei pidetty kuitenkaan oman arjen ja elämisen kannalta optimaalisena. Suoraman publi sijaitsee aivan Suoraman keskustassa Valintatalon vieressä. Osa haastateltavista koki sen olevan liian keskeisellä paikalla. Pähkinäkallion teollisuusalue koettiin puolestaan olevan liian lähellä asutusta siellä käsiteltävien vaarallisten aineiden vuoksi. Myös teollisuustoiminnan ympäristöriskeistä oltiin huolissaan. Eräs haastateltava pohti myös, miten Pähkinäkallion teollisuusalueen sijainti Suoraman keskustan vieressä hämää alueelle tulijaa luulemaan tulleensa teollisuusalueelle Suoraman keskustan sijaan. Teollisuusalue on saanut aikaan myös sen, ettei Kangasalantien eteläpuolelle koeta olevan aihetta mennä.

Aluetta ympäröivien palveluiden luoma kilpailutilanne mietitytti myös joitakin asukkaita. Kangasalan keskustan ja Lentolan palveluiden koettiin vievän asiakkaita Suoraman keskustan palveluilta niiden sijaitessa niin lähellä. Samoin erityisesti Tampereella töissä käyvien uskottiin käyttävän enemmän Tampereen palveluita.

Alueella on myös oleilumahdollisuuksia, mutta niitä haastateltavat eivät pitäneet useimmiten itselle sopivina. Lähinnä muille asukkaille soveltuvina oleilumahdollisuuksina haastateltavat pitivät seurakuntakotia, pubia, Suoraman keskustan kebab-pizzeriaa,

grillin terassia ja puistoalueita. Myös lasten leikkipaikkojen viihtyisyyttä pidettiin tärkeänä, vaikkei se liittynyt omaan oleskeluun.

Alueella asukkaille tärkeitä paikkoja erityisesti oleskeluun ovat oman kerrostalon piha, Suoraman urheilukenttä satunnaiseen liikkumiseen, kirjasto ja Suoraman publi. Alueen ulkopuolelta tärkeiksi oleskelupaikoiksi laskettiin Suoramajärven uimaranta ja Kirkko-
harjun näkötorni. Aluerakenteen nähtiin antavan mahdollisuuden myös havainnoida muiden elämää alueella, mutta lähinnä vain liikkumisen ohessa. Huomionarvoista on myös, että asukkaat eivät kokeneet alueella olevan juurikaan epämiellyttäviä paikkoja.

Suoramalla on haastateltavien mukaan paljon erilaisia reittivaihtoehtoja erityisesti vaihtoehtona Kangasalantielle ja asfaltoiduille kaduille. Oikopolkujen, harjualueen metsä-
teiden ja lenkkipolkujen tuntemista asukkaat pitivät arvossa. Tärkeää oli myös, että pienet ja isot kulkuväylät muodostavat verkoston, joka mahdollistaa koiranulkoilutuksen sekä asiointimatkojen teon ympyrälenkinä. Toisaalta Lahdentien ja moottoriteiden läheisyyttä pidettiin tärkeänä mahdollistamaan nopean kulkemisen muualle Tampereen seudulle ja Suomeen laajemminkin.

H7V2: ”Ja sit joskus täältä sitten pitkin mää käyn melkein sitten sellasia just sellasia omia polkuja, että tota saatan mennä jostakin täältä asumisalueitten läpitte ja sit johki tänne soramontun reunaa. (näyttää kartasta) Siellä on hyvät maisemat, et (aijaa) täällä menee semmosia pikkupolkuja sitten.. sitten täällä tavallaan harjun reunassa ja sit täältäkin pääsee tän tavallaan kiertää ton asumisalueen tuolta Linturinteen polkuja. Ja sit täältä ja täältäkin taas soramontun reunalta, niin täällä tulee joskus (joo) käveltyä sitten.”

K: ”Mikä niissä on kaikkein parasta, niissä reiteissä?”

H7V2: ”Mä oon varmaan vähän semmonen, et mun pitää niin kun jotenkin vaan löytää jotain reittejä ja en tiä (naurahtaa) ei voi mennä sieltä, missä on valmis tie, vaan pitää mennä kaikki pusikot läpitte (joo, okei) kaikki pikku polut etsiä.”

Tiestön ja liikenteen ongelmallisuus tuli puolestaan esiin monella tapaa. Kangasalantien liikennemäärä koettiin erityisesti jalkaisin kuljettaessa vilkkaana ja siitä johtuva ilmanlaadun heikkous nousi esiin useassa haastattelussa. Lahdentieltä kotiin kantautuva melu koettiin myös häiritsevänä. Ylipäätään autoliikenteen lisääntymisestä alueella oltiin

huolissaan. Kyötikkäläntiellä on autoliikenne lisääntynyt merkittävästi Asemantien varren asutuksen lisääntyttyä. Vääränkalliontiellä autoliikenteen koettiin vilkastuvan ke-säisin. Vääränkallion alueen suuret ylämäet koettiin myös ikävinä.

Vaikka asukkaat arvostavat oikopolkuja, ei niiden käyttö ole aivan yksiselitteistä. Oikopolkujen käyttö mietityttää erityisesti silloin, jos oikopolku näyttää menevän pihatie-mäisesti pihojen poikki. Vanhemmat pitävät lasten koulureitille osuvia oikopolkuja myös kiertotietä vaarallisempina, koska ne eivät ole kävelyteitä. Muutoin vaarallisina kulkureitteinä pidetään puolestaan Kangasalantien eteläpuolen kävely- ja pyörätietä, koska sen erottaa autoliikenteestä vain rotvalli, kun taas pohjoispuolella näiden välissä on viherkaistale. Kyötikkäläntien kävely- ja pyörätiellä tulee taas noudattaa asukkaiden mukaan erityistä varovaisuutta liittymien kohdilla. Suoramantiellä sijaitsevan suojatien erikoinen sijainti on aiheuttanut myös yleisen tavan oikaista tien yli suojatien vierestä.

Laajemmin alueen kehittämistä pohtivat asukkaat nostivat esiin myös Pähkinäkallion teollisuusalueen iän tuoman mahdollisuuden alueen kehittämiseen. Samoin kokonai-suutta ajatellen Suoramalla koettiin olevan riittävä asukas pohja palveluiden lisäämisek-si. Vaikka teollisuusalueen rakennemuutos on vasta alussa ja asukkaitakin on tullut alu-eelle maltilliseen tahtiin, on asukkaiden käsitys elinympäristöstään ja sen mahdollisuuk-sista alkanut muuttua.

Suoraman aluerakenteessa arvostettu ominaisuus oli erilaisten mahdollisuuksien lisäksi sen vaihtelevuus. Alueella on sekä asuntoja että työpaikkoja. Vaikka vain yksi haastatel-tava hyödynsi haastatteluhetkellä mahdollisuutta yhdistää nämä, oli osa haastateltavista kiinnittänyt huomiota työpaikkojen melko suureen määrään alueella. Asuinrakennusten talotyyppejen ja iän vaihtelevuus nähtiin myös hyvänä asiana. Harmaan tornitaloviidakon sijaan Suoramalta löytyy myös matalampaa rivitalorakentamista ja omakotitaloja. Eri-tyisenä kiinnostavana alueena mainittiin Vääränkalliontien eteläpäässä Valintatalolta Kangasalantielle ulottuva osuus, jolla talojen ikä vaihteli huomiota herättävästi. Toisaal-ta samaisella alueella sijaitseva vuokra-asuntojen keskittymä koettiin myös ongelmalli-sena siitä aiheutuvien lieveilmiöiden, kuten rauhattomuuden, vuoksi.

Alueen kompaktius ja loogisuus tuli monessa haastattelussa esiin. Alue on helppo jäsen-tää ja siellä on helppo kulkea. Toimintojen koettiin olevan sopivilla paikoilla ja etäisyy-

det hyviä. Vaikka suurimmalla osalla haastateltavista oli auto, kävi eräässä haastattelussa ilmi, että Suoramalla on mahdollista elää myös ilman autoa. Alue ei ole myöskään vielä liian tiheästi asuttu. Osa asukkaista katsoo Suoraman myös erottuvan muista paikoista teollisuuskeskittymien ja erilaisten paikkojen ansiosta. Myös Jehovan todistajien valtakunnansalia pidettiin erityisenä muista paikoista erottavana yksityiskohtana.

H5: ”Kyllä tää on ihan semmonen looginen. Ja sillai, et kun menee vaan, ni kyllä tää niin ku, jos menee noita pikkuteitäki pitkin tossa jotain, ni kyllä niin ku ku tulee sen tien päätyyn, ni tietää, missä on periaatteessa. Että ei oo niin ku eksyksissä. (joo) Aina löytää kotio. Tai löysi sillonkin, ku oli ihan, ihan uutta kaikki.”

Suoramalla luonto on läsnä. Suorama rajautuu laajaan Kirkkoharjusta muodostuvaan viheralueeseen ja Suoramaa itsessään pidetään luonnonläheisenä paikkana esimerkiksi säilytetyn puuston ansiosta. Alue ei tunnu liian täyteen rakennetulta, koska rakennettujen alueiden väliin on jätetty viheralueita. Harju ja sen mahdollisuudet ovat kävelymatkan päässä ja lähimetsästä pääsee vaikkapa metsälenkille. Heti Lahdentien eteläpuolella alkaa puolestaan maaseutu peltoineen, lehmineen ja järvineen. Laurén (2009, 21) on tutkinut arkisen hyvinvoinnin ilmenemistä naisten metsäkokemuksissa ja -kertomuksissa, ja on toteaakin juuri kotien ja yleensäkin asutuksen lähistöllä sijaitsevien metsien olevan keskeisimpiä hyvinvoinnin lähteitä.

Haastateltavat pitävät Suoramaa ja erityisesti sen länsiosan omakotitaloaluetta rauhallisena. Suoramalla koetaan olevan myös rauhallisempaa kuin Tampereella, mitä useat haastateltavat pitivät omaan tämän hetkiseen elämäntilanteeseensa sopivana. Liikennemäärät ovat alueen sisällä maltillisia ja liikkuminen on turvallista. Alueella pitkään asunut kertoi kiinnittäneensä myös huomiota Kangasalantien liikennemäärien vähenemiseen Lahdentien rakentamisen jälkeen. Perheellinen haastateltava koki puolestaan lasten koulutien muuttuneen turvallisemmaksi autoilijoille rakennettujen hidasteiden ansiosta. Turvallisuuden tunnetta on lisännyt myös vaarallisen teollisuuden siirtyminen muualle asutuksen lähetyviltä.

Asukkaat nimesivät paljon alueen reittien hyviä ominaisuuksia. Suoramalla on helppoa ja nopeaa kulkea pyörällä. Samoin koirien kanssa kulkeminen on luontevaa ja Suoramalta löytyy monipuolisia koiranulkoilutusreittejä. Kangasalantien suora, tasainen ja

päällystetty kävely- ja pyörätie koetaan vaivattomana liikkua. Rauhallisempaa reittiä halajavat suuntaavat puolestaan Hölkkäsuoralle, Aakkulantielle, Metsälauvalantielle, Vääränkalliontielle ja Kyötikkäläntielle. Myös Isolukontietä pidettiin mukavana kuljeksella. Rauhallisempien reittien varrella luonto on enemmän läsnä, siellä on mahdollista ihastella pihuja ja kierrellä eri teitä tutustumassa alueeseen ajan kanssa.

H7V2: ”Sit jos tullaan salilta kotiin ja halutaan ottaa maisemareitti, niin sit otetaan tää (Aakkulantie). (nauraa)”

H7V1: ”Pikkusen, mut ei paljon pitempi.”

H7V2: ”Joskus mä oon miettiny, kun mä töihinkin meen, et mä joskus meen Kangasalantietä ja sit täältä tänne. (joo) Tai sit välillä mä meen niin kun täältä kautta. Niin tota sitä mä oon just miettiny, että Kangasalantien, no se nyt inasen oikasee niin kun sitä kautta, mut sit mä mietin, et miks mä tässä pakokaasussa niin kun meen, et (nii joo) menisin tuolta tuota Aakkulantietä vaan, ni se on niin ku rauhallisempi reitti sinänsä.”

Tulevaisuuden aluerakenteeseen liittyvät ajatukset koskivat Pähkinäkallion teollisuusalueen muuttamista asumiselle, asumisen ja teollisuuden erottamista toisistaan, rakenteen tiivistämisestä, Suoraman keskustan palveluiden keskittämistä ja toisaalta keskustan laajentamista tai siirtämistä sekä uudenlaisten palveluiden sopivuutta alueen luonteeseen.

Pähkinäkallion teollisuusalueen kehittämiseksi nähtiin olevan painetta, koska teollisuus on jo keskittynyt enemmän Lentolaan. Teollisuuden siirtäminen koettiin hyvänä asiana, koska erityisesti asumisen turvallisuuden koettiin lisääntyneen. Yleisesti ottaen viihtyisyyden kannalta asutuksen ja teollisuuden välissä tulisi erään haastateltavan mukaan olla selkeä raja, kuten esimerkiksi moottoritie.

Vaikka asukkaat näkivät osin Suoraman aluerakenteen tiivistämisen tarpeellisuuden, haastatteluissa esiintyi kielteistä suhtautumista Suoraman kaupunkimaisemmaksi rakentamista kohtaan. Pelkona oli vehreyden ja liikkumisen tilan väheneminen, kun joka puolelle tulisi vain asfalttipihuja. Kyttä et al. (2009, 93) toteavatkin, että tiiviiden kokemus on monien tekijöiden summa, minkä vuoksi samanasteinen tiiviys voidaan kokea hyvin erilaisena. Useampi haastateltava pohti myös, ettei Suoramalle sovi myöskään iso au-

tomarketti. Toisaalta eräs haastateltava näki Suoraman palveluiden kannalta uuden keskittämismahdollisuuden Suoraman keskustassa sijaitsevassa tyhjässä tontissa:

H7V2: ”Toi tietysti toi, mikä on nyt tyhjä tontti tossa toi missä aikasemmin oli Shelli (joo), niin sehän on ollu tyhjä vaikka kuinka kauan, että se on vähän semmonen, et niin kun oikein odottaa, että voisko (naurahtaa) siihen ny niin kun tulla jotain.”

K: ”Joo. Minkälaista te siihen haluaisitte tai minkälaisessa käytössä se olis?”

H7V1: ”- - tai sinnekin vois tulla, mutta siellä vois olla ihan kokonaan joku palvelukeskus, missä ois sitten r-kioski ja vaikka sitten toi kauppakin ja et se ois niin kun yhdessä paikassa, että mun mielestä se ois parempi. Yhen katon alla se varmaan ois niin kun teknisesti ja taloudellisestikin parempi, kun tässäkin on useampia rakennuksia, eri palveluita. Plus sitten siirtyminen, että joskus on niin, että r-kioskilla täytyy käydä sitten kaupassa, niin jos ne ois saman katon alla. Et ei mitään sellasta heptomarketti-juttua, mutta yhen katon alla ois kaikki. (aivan) Ja siellä vois sitten löytyä jotain pienempiäkin putiikkeja varmaan, et tota, et tota se ois aika fiksu. Ja sitten kyllähän näitten tilalla saa olla sitä vaikka asuintaloo (joo) Et se on aina niin kun fiksumpi, että auto yhteen parkkiin ja siellä ois sitten r-kioskit, ruokakaupat ja vaikka näitä ihan pikaruokapaikkoja sun muita, että..”

Suoraman keskustan palveluiden tiivistämisen lisäksi esiin nousi keskustan laajentaminen tai palveluiden siirtäminen Kangasalantien eteläpuolelle, esimerkiksi Kangasalan Lasin tontille. Eräs haastateltava piti kuitenkin tärkeänä, että Suoraman keskustaa ei laajenneta keskustan pohjoispuolen omakotitaloalueiden kustannuksella. Hänen mukaansa esimerkiksi kerrostalon rakentaminen omakotitaloalueen puistikkoon ei sopisi muuhun rakenteeseen. Aluerakenteeseen liittyvät laatutekijät on esitetty taulukossa 3.

TAULUKKO 3. Aluerakenne.

ALUERAKENNE		
SÄILYTETTÄVÄT	LAATUA HEIKENTÄVÄT	UUDET TEKIJÄT
alueen luomat mahdollisuudet	pubin ja teollisuusalueen keskeinen sijainti	Pähkinäkallion teollisuusalueen muuttaminen asumiselle
rakenteen vaihtelevuus	tiestön ja liikenteen ongelmallisuus	pelko rakenteen tiivistymisestä vehreyden ja liikkumisen tilan kustannuksella
alueen kompaktius ja loogisuus	ympärillä kilpailevia palveluita	Suoraman keskustan palveluiden keskittäminen
luonnonläheisyys	työ kaukana	Suoraman keskustan laajentaminen Kangasalantien eteläpuolelle
liikkumisen ja asumisen turvallisuus	vuokra-asuntojen keskittymä	Suoraman keskustaa ei saa laajentaa omakotitaloalueen kustannuksella
tärkeät paikat		asumisen ja teollisuuden selkeä erottaminen toisistaan
reittien/katujen hyvät ominaisuudet		iso hehtaarimarketti ei sovi Suoraman alueen luonteeseen

5.4 Asukkaiden ympäristökuvalliset laatutekijät

Asukkaat pitävät Suoraman ympäristökuvaa sekä säilytettävänä että laatua heikentävänä tekijänä (ks. Taulukko 4). Alueesta pidetään hyvää huolta, mikä näkyy sekä hyvin hoidettuina pihoina että yleisenä alueen siisteytenä. Nikkilän koivukujan viereistä uutta asuinalueita pidetään kivannäköisenä. Erityisesti luontoa ja maisemia pidetään kuitenkin tärkeänä myönteistä ympäristökuvaa ylläpitävänä asiana.

Haastateltavat nostivat esiin alueella seisovat ikihongat, Nikkilän koivukujan ja harjun metsän erityisinä luonnonkauniina elementteinä. Suoramaa pidetäänkin kaiken kaikkiaan kauniina seutuna, jonka maisemat aukeavat hienosti erityisesti Pikonkankaan sora-montun reunalta. Eräs haastateltava mainitsi myös, miten puiden kaato oli pidentänyt

näkymiä omasta kerrostaloasunnosta. Osa asukkaista on sitä mieltä, että Suoraman keskustassa ei ole myöskään ympäristökuvan kannalta epämiellyttäviä tai luotaantyöntäviä paikkoja.

Ympäristökuvan laatua heikentää kuitenkin asukkaiden mielestä erityisesti Suoraman keskustan mitäänsanomattomuus. Suoraman keskusta on yksitoikkoinen eikä se tunnu keskustalta, koska se sulautuu liiksi muuhun alueeseen. Myöskään julkisten rakennusten arkkitehtuuri, erityisesti koulun parakkirakennukset sekä kirjaston kulahtanut ulkoasu, ei miellytä asukkaiden silmää. Eräs asukas koki kaiken kaikkiaan kulmikkaan arkkitehtuurin ja suunnitellun järjestyksen keinotekoisena.

Epäsiisteys ja keskeneräisyys pistävät haastateltavien silmään. Epäsiistit alikulkutunnelit, huolto- ja korjausta kaipaava kerrostaloyhtiö sekä Suoraman keskustan kohdalla sijaitseva Kangasalantien liikenneympyrän seutu, joka luotaantyöntävänä kaipaa järjestystä ja hoitoa, heikentävät alueen ympäristökuvaa. Kävelytien varren johtokaivuutyömaa ja pitkään käyttämättömänä ollut hiekkakenttä ovat keskeneräisyydessään myös asukkaiden huomion kohteena. Aakkulantie jakaa haastateltavien mielipiteitä. Toisaalta Aakkulantien kävelyreitti koetaan epäkiinnostavana ja siten ympäristökuvaa heikentävänä, kun taas toisaalta eräs haastateltava kutsuu sitä maisemareitiksi Kangasalantien sijaan. Puiden kaato herättää asukkaissa myös kielteisiä ajatuksia. Uusien kerrostalojen tieltä on Vääränkallion alueella kaadettu puita, mikä on johtanut lintujen pesä- ja laulupuiden vähenemiseen. Eräs haastateltava pohti myös Vääränkallion alueen metsän historiaa:

K: ”Mikä tässä on sellasta niin kun mielenkiintosta tässä reitissä?”

H5: ”Ehkä vähän sillai, että tossa on justiinsa alkupäässä on noita vähän vanhempia taloja ja sit tässä alkaa olla tätä uutta, uudempaa taloo, et onkohan tää ollu sillon aikasemmin pelkkää metsää vai mitä tässä on ollu, että se ehkä vähän mietityttää.”

Ympäristökuvan kohentamiseksi tarvitaankin asukkaiden mukaan kauniimpia rakennuksia, puistoalueita ja vihreää sekä siistimmät kadunvarret. Suoraman koulun ulkonäön toivotaan kohenevan haastatteluhetkellä meneillään olleen remontin myötä ja myös Suoraman keskustan rakennuksien haluttaisiin olevan kauniimpia. Vaikka asukkaat uskovat alueen tihenevän tulevaisuudessa, he toivovat alueen sisälle jätettävän puistoaluei-

ta ja vihreää erityisesti päiväkotien läheisyyteen, jotta alue ei olisi niin alaston ja sen viihtyisyys lisääntyisi.

Suoraman keskustan aiempaa selkeämpää erottumista muusta taajamasta pidetään myös tärkeänä ympäristökuvan kannalta:

H3: ”Mut jotenkin se on semmonen.. ykstoikkonen (nauraa) tai miten sen. (Joo.) Et se sais olla jotenkin semmonen elävämpi, että ehkä tietysti vaikka siinä ois korkeitakin kerrostaloja, et siinä ois sit jotain niin kun pensasta ja istutusta ja et se ois semmonen vähän niin kun näyttävämpi. -- Sitten kun tätä on tosiaan kattellu kauan ja aika vähän loppujen lopuks muuttunu sit kuitenkin, että että pienillä muutoksilla on niin kun tää keskusta-alue menny. Enemmän tosiaan sais muuttua.”

TAULUKKO 4. Ympäristökuva.

YMPÄRISTÖKUVA		
SÄILYTETTÄVÄT	LAATUA HEIKENTÄVÄT	UUDET TEKIJÄT
alueen hyvä hoito	Suoraman keskustan mitäänsanomattomuus	kauniimpia rakennuksia
kivannäköinen asuinalue	rakennusten arkkitehtuuri	puistoalueita & vihreää
luonto ja maisemat	epäsiisteys ja keskeneräisyys	siistimmät kadunvarret
Suoraman keskustan miellyttävyys	puiden kaato	Suoraman keskustan erottuminen muusta taajamasta
	epäkiinnostava reitti	

5.5 Asukkaiden paikallisidentiteetti

Jokaisella asuinpaikalla on oma paikallisidentiteettinsä, jota asukkaat toisaalta luovat omassa arjessaan ja johon asukkaat toisaalta sosiaalistuvat alueelle tullessaan ja siellä eläessään. Asukkaiden paikallisidentiteetti, miten omaksi kokee Suoraman ja siellä asumisen ja miten voimakkaasti kokee itsensä suoramalaiseksi, on hyvin vahva. Haasta-

telluista monet ilmaisivat olevansa sitoutuneita Suoramaan myös tulevaisuudessa. Siihen vaikuttavat paljolti ylpeys omasta asuinalueesta, jolla osa on viihtynyt jo hyvin pitkään, katujen ja kasvojen tuntemus, mieluisat asumisolosuhteet sekä yleensäkin Suoraman kokeminen sopivaksi paikaksi elää ja asua. Merkille pantavaa on myös asukkaiden muutosmyönteisyys. Suoramaa halutaan kehittää ja siitä ollaan valmiita pitämään huolta.

Sitoutuminen tulevaisuuden Suoramaan ilmenee haastateltavien keskuudessa kolmella tapaa. Haastateltavat haluavat pitää Suoramasta huolta pitämällä alueen siistinä. Tätä edistää esimerkiksi koirien jätösten kerääminen tienvarsilta. Toisaalta esiintyy myös halua muutoin sitoutua Suoramaan ja sen kehittämiseen, mistä esimerkkinä on erään haastateltavan asuntosijoittaminen Suoramalle. Selkeänä sitoutumisen merkinä on myös tulevaisuuden näkeminen nimenomaan Suoramalla, mihin on esimerkiksi varauduttu jo asuntoa ostettaessa.

Ylpeys omasta asuinalueesta paistoi useasta haastattelusta, mutta erityisesti pitkään Suoramalla asuneet toivat sitä korostetusti esiin. Erään haastateltavan mukaan Suoraman muutos parempaan oli alkanut jo hänen lapsuudessaan ja myös toinen pitkään Suoramalla asunut näki Suoraman muuttumisen nykyisenkaltaiseksi positiivisessa valossa.

K: "Mites, jos sie oot 40 vuotta täällä Suoramalla asunu, niin miten tää Suorama on siun mielestä muuttunu sinä aikana?"

H1: "Öö, no kyllähän tää on enempi tullu sitten tietenkä tämmöseks, miten se sanotaan, kaupunkimaiseks. (Joo.) Sitähän mä sanonkin aina, että kavereille, työkavereille, että mä asun Suoramasiitissä."

Myös Suoraman alueen erityinen ajallinen kerrostuneisuus koettiin merkittävänä ja omaa paikallisidentiteettiä syventävänä:

H3: "Toi koivukuja on kiva tos. (Aijaa.) Tykkään siitä. (Tarkoittaa Nikkilän koivukujaa) - - Se sopii mun silmääni, kun lähen kulkee sitä, kun on koivuja molemmin (nauraa) - - Et jos silleen unelmiensa kartanon ajattelis, niin tota sehän olis justiin jonkun koivukujan päässä. Semmonen vanha, niin kun vanhaan aikaan jotain aateliskartanoita oli. (nauraa) (Joo.) Ainahan sitä voi haaveilla. Mut epäilen, etten mä semmosta hankkis,

vaikka lottovoiton sais. Kyl se kuitenkin olis semmonen maanläheisempi. (Joo.) Menäänkö oikopolkua?”

Suoramalla viihdytään pitkään ja sinne juurrutaan. Osa haastateltavista oli suoramalaisia jo toisessa polvessa. Pitkään Suoramalla asunut kertoi olleensa aikoinaan ensimmäinen asukas omassa kerrostalossaan ja toinen pitkään samassa vuokra-asunnossa asunut koki niin vahvasti juurtuneensa siihen, ettei osannut lähteä asunnostaan, vaikka mitään pakkoa pysyä siinä ei olekaan. Suoramalaisesta voi tulla myös niin sanotusti liian suoramalainen, mihin useampi pidempään alueella asunut vetosi alueen kehittämisestä keskusteltaessa.

H1: ”Kyllähän tää ihan meikäläiselle menettelee. - - Vai oonkohan mä liian suoramalainen, etten mä keksi mitään vikaa tästä.”

Joukkoon voi kuitenkin myös kuulua, vaikka olisi asunut Suoramalla vain vähän aikaa. Vasta alueelle muuttanut haastateltava koki alueella asustavien koirien runsauden merkittävänä asiana alueelle kotiutumisen, koska haastateltavalla itselläänkin oli koiria. Lapintie (2002, 166) toteaaakin, että kotiutuminen ja alueeseen sitoutuminen voi tapahtua hyvinkin nopeasti, mikäli kokemukset uudesta alueesta ovat aiemmasta asumisurasta kumpuavia odotuksia myönteisempiä.

Haastateltaville suoramalaisten kasvojen tuntemus oli katujen nimien tuntemista tärkeämpää.

K: ”Tapaat sie sit tuttavias siinä Suoramalla vai tota?”

V6: ”No jos niitä vastaan sattuu, keitä nyt voi tuttaviks luetella, ni kyllä mä aina morjestan, että (joo) jos mä jotakin tuttaviani pidän, niin kyllä mä morjestan, että”

K: ”Joo. Siulla on varmaan aika paljon kertyny jo tuttavias tässä ajassa Suoramalla?”

H6: ”No kyllä ainakin semmosia, joita mä nyt näöltä tunnen. (joo, aivan).. Että tunnen tavallaan henkilön, vaikken nyt aina ihan nimeekään tiedä, mutta (joo) että kuitenkin on täältä Suoramalta kotosin, että.. Ja kun vuosia myöten tuossa nähny, niin semmonen näköttavuus (joo), että tuntee henkilön sen näön perusteella,, että nyt on kyseessä suoramalainen (joo, aivan) ettei ole outo.”

Toisaalta juuri alueelle muuttaneelle haastattelun ja erityisesti kartan katselun vaikutus katujen nimien oppimiseen ja sitä kautta paikallisidentiteetin vahvistamiseen oli nähtävissä jo haastattelun aikana.

Mieluisat asumisolosuhteet vaikuttavat paljon siihen, miten Suoramalla viihdytään. Omasta asunnosta ja pihasta pidetään. Vaikka puiden kaatamisesta ei pidetä muualla alueella, näyttäytyy se omassa pihassa eri tavoin. Siellä puun kaatamista ajatellaan pulkkamäen, puun lahoamisen, valoisuuden lisääntymisen ja haravointitarpeen vähene-
misen näkökulmasta kun taas muualla kyse on pääasiassa yleisen vehreyden vähenemi-
sestä. Taloyhtiön pihan hoitotoimenpiteitä pidetään myös tärkeinä omaa asumismuka-
vuutta parantavina pieninä muutoksina. Samoin taloyhtiön pihan toimintoja, kuten
pyykkien kuivatusmahdollisuutta, keinoja, puutarhakalusteita ja huvimajaa arvostetaan.

H4: ”Mää voisin tosta näyttää ton meijän takapihan vielä. (Joo!) Se on niin kun tän alueen kaikista kaunein takapiha. (naurahtaa) Tai semmonen niin kun, että siinä on just on tota aidattua aluetta ja on paljon tilaa. Ja ei taida kovin monessa kerrostalossa tässä koko Kangasalla edes olla näin isoo takapihaa, mitä meillä on.”

Lisäksi oman taloyhtiön täydennysrakennusvastaisuus koetaan omia saavutettuja asu-
misolosuhteita ylläpitävänä.

H4: ”Kyllä siihen on aikalail tottunu jo, että siinä on sitä uutta rakennusta. (Joo.) Sitten tota kun siinä meillä kun on se iso piha, niin on sillai mukava, että tietää, et siihen ei, ei sitä uutta rakennusta tule. (Mm. Aivan.) Kun tota yhden naapurin kanssa siitä puhuttiin, että niin että kyllä tohon ny vielä ainakin yks tai kaks kerrostaloa mahtuis kun rupee oikein harventaan, että mut sitten vaan sano, että juu että kun se on niin kun meijän taloyhtiön oma tontti (Joo.), niin sitä ei myydä kunnalle (Joo.), että se pysyy tommose-
na.”

Haastateltavat kokevat myös Suoraman itselle sopivaksi, koska alue on nykyisin rauha-
tonta mainettaan parempi ja Suoramalla on vetovoimaisia ominaisuuksia. Suoramaa
pidetään todella luonnon ja Tampereen lähellä sijaitsevana rauhallisena lähiönä, jossa
on peruspalvelut hyvällä sijainnilla, Tamperetta edullisempi asuntojen hintataso sekä
hyvät kulkuyhteydet Tampereen keskustaan. Suoramalla ei asu korvessa, mutta ei kes-
kustassakaan, ja Suoramalla luonto ja rakennettu ympäristö on tasapainossa.

Luontoa arvostetaan Suoramalla, mikä kävi hyvin konkreettisestikin ilmi haastatteluis-
sa. Kävelyhaastatteluiden aikana haastateltavat panivat merkille erilaisia tuoksuja ja
ääniä, kuten kesän ja ruusun tuoksun sekä linnunlaulua. Myös mahdollisuus täyden hil-
jaisuuden kokemiseen viereisen Kirkkoharjun metsässä koettiin merkittävänä.

*H7V2: ”Ja tuollahan on sit tietysti näit lukkoja, et jos halua niin kun, onkos tuo Isoluk-
ko justiin sitten, et jos menee tota.. Se on aika jyrkkä pudotus sinne, niin siellä on kyllä
sit ihan sikahiljasta siellä ihan pohjalla.”*

Suoraman tuttuus ja helppous ovat monelle syy alueella pysymiseen. Edes kaukana ole-
van työn takia ei ole kannattanut muuttaa Suoramalta. Suoraman palveluista itselle so-
pivimmiksi ja eniten käytetyimmiksi nousevat Valintatalo, kirjasto ja r-kioski ja erityi-
sesti sen postipalvelut. Kyötikkälän koirakenttää käytetään myös. Ruokapaikkoja haas-
tateltavat ovat käyttäneet vain harvakseltaan. Koululaiset käyttävät puolestaan paljon
Suoraman urheilukenttää. Tätä kirjoitettaessa sekä r-kioski että Suoraman kirjasto on jo
lakkautettu ja postipalvelut ovat siirtyneet Valintatalon yhteyteen. Suoraman keskustaan
liittyvissä muistoissa ovat vahvasti läsnä aikojen saatossa useaan kertaan vaihtuneet
palvelut. Valintatalon säilymistä alueella pidetään siksi arvossaan.

*H1: ”Mutta kyllä mä oon niin kun siinä mielessä pyrkiny kumminkin niin kun tuota pai-
kallista lähikauppaa käyttää. Meikäläisellä ny niin isot ostosmäärät ny ookaan, mutta
kumminkin, ettei, että pysyis kauppa kumminkin.”*

Suoraman imagon kohentumista on edistänyt Suoraman kehittäminen. Vääränkallionku-
jan epämiellyttävä hämäryys on väistynyt asutuksen tieltä, Aakkulantien alueelle Kan-
gasalantien eteläpuolelle on saatu lisää maisemaan sopivia rivitaloasuntoja pellon ja
pusikon tilalle, minkä lisäksi Pähkinäkallion teollisuusalueen luonne on parhaillaan
murroksessa, kun suuria teollisuusyrityksiä on lähtenyt ja jäljellä on enää pääasiassa
pienyrittäjiä. Lisäksi Lentolan alueen palvelukeskittymän arvon nousun uskotaan pal-
velevan myös Suoraman kehittämistä.

Nämä kehittämistoimet ovat vaikuttaneet asuntojen arvon nousuun ja siten pitkään Suo-
ramalla asuneen ja alueen hyvin tuntevan asukkaan uskallukseen asuntosijoittaa Suora-
malle. Suoramalla muita asukkaita pidetään myös alueen imagoa kohottavana tekijänä.
Suorama koetaan koiramyönteisenä paikkana ja osakeasuntojen vuokralaisia parempi-

osaisina kuin kunnan vuokra-asuntojen asukkaita. Konkreettisesti tämä on näkynyt Suoramalla, kun niin sanottujen Tasatalojen kunnan vuokra-asunnot muuttuivat osakeasunnoiksi.

Haastatteluista nouseekin esiin myös tietynlainen muutosmyönteisyys, mikä osaltaan helpottaa paikallisidentiteetin kehittymistä muutosten mukana. Koulun remonttia pidetään vain väliaikaisena häirintänä ja löytyypä sieltä myös erään haastateltavan mukaan silmäniloa rakennusmiesten muodossa. Uusiin naapurikerrostaloihinkin on ollut mahdollista tottua. Palveluiden puuttumisesta on myös löydettävissä hyviä puolia, kun pankkiautomaatin poistamisen jälkeen tarve sille on vähentynyt ja puuttuvan koirapuiston ansiosta tulee käveltyä koirien kanssa.

Vahvasta paikallisidentiteetistä huolimatta asukkaiden haastatteluissa tuli esiin myös identiteettiä heikentäviä tekijöitä. Suoraman alue ei tunnu kaikista haastatelluista omalta. Siihen vaikuttaa esimerkiksi alueen osittainen tuntemattomuus ja kokemus, ettei alue tarjoa itselle mitään erityistä. Lisäksi muiden asukkaiden sitoutumattomuus alueeseen, Kangasalan tien liikennemelun vaikutus kävelykokemukseen sekä oman asumisen haasteet tai puutteet vaikuttavat suoramalaisuuden kielteiseen kokemukseen. Suoramalla ei koeta myöskään olevan sille ominaista pitkään säilynyttä ja muotoutunutta kulttuuria tai perinnettä.

Alueen tuntemattomuus kävi ilmi alueen nimistön osaamattomuutena ja tietämättömyytenä teollisuustonttien käyttöasteesta. Tätä selittää osin se, etteivät asukkaat olleet käyneet joka puolella Suoraman aluetta. Varsinkin vasta alueelle muuttanut koki, että alueeseen tutustuminen oli vasta alussa.

H5: *”Loppujen lopuks niin vähän täällä kulkenu muuta kun ihan tässä kävellen ihan tässä lähialueella ja sit autolla taas kauempana, niin (joo.) vähän vaikee sanoo mitää (tärkeitä paikkoja ja reittejä).”*

Alueen nimistöstä tuntemattomia olivat omakotitaloalueiden katujen nimistö ja sellaisien paikkojen nimet, missä ei liikuta usein.

H1: *”Mutta joskus sitten ajan kanssa, kun ei oikeen, on vähän enempi aikaa, silloin on mukava kierrellä noita, noita omakotialueita tuolta takaa, mikkä siellä on. Muista niiden katujen nimiä, mutta nehan on ihan pelkkää omakotitaloo tuossa takana.”*

H5: *”Tää on vissiin Vääränkalliontietä joo. Tää on ihan yleensä rauhallinen, et ei tässä mitään semmosta ja sitten tää on just tämmönen ihan sopiva iltalenkki tämmösenä lämpösenä päivänä, kun ei viitti hirveen pitkää lenkkiä mennä, ni (joo) mennä tästä ja tota Kangasalantietä takasi. Nyt mä opin sen tien nimen, ni voin käyttää sitä. (nauraa)”*

Alueen omaksi tuntemista vähensi, etteivät Suoraman palvelut tunnu itselle sopivilta. Suoraman keskustan palveluista käytetään vain ruokakauppaa, ja senkin valikoima on suppea ja kallis. Pubi koetaan itselle tarpeettomana eikä noutoruokapaikat kiinnosta. Huonekaluliikkeen valikoima ei myöskään miellytä silmää. Lapsiperheen vanhemmasta Suoraman koulu tuntuu liian suurelta. Kirjaston aukioloajat koettiin myös itselle sopimattomiksi. Lisäksi bussilla kulkeminen on liian kallista, minkä vuoksi bussilla kulminenkaan ei tunnu itselle sopivalta kulkumuodolta.

Suoraman keskustaa vaivaa lisäksi oleskelupaikkojen puute. Suoraman keskustaan ei tulla oleskelemaan vaan siellä pysähdytään vain pikaista asiointia varten. Keskusta koetaan myös epäviihtyisänä sen rauhattomuuden vuoksi. Oleskelupaikkojen maksullisuus ja penkkien puute ovat johtaneet siihen, etteivät haastateltavat näe tällä hetkellä syytä, miksi Suoraman keskustassa oleskeltaisi. Pubia pidettiin ainoana todellisena oleskelupaikkana, ja haastateltavista sitä kertoi käyttävänsä vain yksi.

H5: *”En mä täällä ikinä tänne tule minnekään paikkaan sillai olemaan.”*

H3: *”No tietysti se nyt kun ei täällä sitten taas oo mitään, mutta se että ei sitä niin kun miellä oikein keskustaks. Et sen läpi vaan niin kun ajaa. (Aivan.) Et se ei oo semmonen, missä pysähtyis, jos ei oo pakko.”*

Ylipäätään Suoramalla ei ole juurikaan vetovoimaisia tai muuten itselle erityisiä paikkoja tai nähtävyyksiä. Erityisesti lapsettomat nuoret aikuiset kokivat, ettei alueella ole heille tarjottavaa. Suoraman työväentaloa pidettiin potentiaalisena oleskelupaikkana, mutta sen tilojen aiempaa sulkeutuneemmaksi muuttanutta vuokrauspolitiikka pidettiin huonona ratkaisuna.

Muiden asukkaiden sitoutumattomuus alueen siistinä pitämiseen harmitti haastateltuja. Haastatteluissa kävi myös ilmi epäily, että muut asukkaat eivät osallistuisi alueen palveluiden käyttöön, mikä nähtiin uhkana palveluiden säilymiselle ja lisääntymiselle. Myöskin alueen rauhatonta mainetta pidettiin kurjana.

Oman asumisen haasteina ja puutteina kerrostaloissa asuvilla tuli esiin oman pihan kaipuu ja lisävirikkeiden tarve lapsille, jotka eivät viihdy enää pihassa. Suoranaisia haasteita Suoramalla pysymiselle olivat oman kodin tilanpuute, mutta toisaalta Suoramalla sijaitsevien omakotitalojen liian korkeat hinnat, sekä uusi työpaikka huomattavasti entistä kauempana kotoa. Lisäksi yksin asuminen koettiin asumisen laatua heikentävänä asiana. Näiden lisäksi luonto tarjoaa asukkaille myös oman asumisen laatua heikentäviä kokemuksia. Näitä olivat syyssateiden ja kovan tuulen haittavaikutukset, lehtokotilot, hyttyset ja siitepöly. Läheiseltä Suoramajärveltä ei myöskään tule kalaa.

Haastateltavat näkivät haasteena omalle asumiselle myös itselle tärkeiden palveluiden puutteen tai niiden ongelmallisuuden. Suoraman keskustasta puuttuu rauhallinen paikka, jossa voisi esimerkiksi käydä kahvilla ystävien kanssa. Suoraman hammaslääkäriin on myös vaikea saada aikaa ja koulun remontista johtuvien kirjaston parkkipaikkojen vähentynyt määrä koettiin ongelmallisena. Roskisten puuttuminen koiranulkoilutusreittien varrelta aiheutti myös päänvaivaa. Lisäksi Suoramalla asuu suuri määrä vanhuksia, mutta heille osoitettuja palveluita on alueella vähän. Suoramalla saatavilla olevat palvelut rajoittuvat vain kotihoitoon, ja tämän uskottiin lisäävän vanhusten yksinäisyyden tunnetta.

Uusia elinympäristön laatua paikallisidentiteetin näkökulmasta parantavia tekijöitä asukkaat listasivat monia. Ensinnäkin monet haastateltavista näkivät oman asumisen tulevaisuuden olevan juuri Suoramalla. Tulevaisuuden omistusasuntoa pohdittiin hankittavan Suoramalle tulevaisuudessa suunnitteilla olevista uusista kohteista ja haaveissa siinsi myös omakotitalo Suoramalla. Asukkaat innostuivat haaveilemaan omasta pihasta ja hieman vitsaillen visioimaan mahdollista lisätilaa omalle perheelle taloyhtiön remontin yhteydessä. Suoraman palveluiden koettiin olevan houkuttelevia, mikäli olisi lapsia. Haastateltavat olivat lisäksi luottavaisia suoramalaisten palvelukäyttäjytymisen muutokseen, mikäli palveluiden tarjonta lisääntyy alueella. Toisaalta mahdollisen uuden asuinrakentamisen myötä oli pelkoa urheilumahdollisuuksien vähenemisestä. Haastateltavien keskuudessa oli myös jonkinasteista kiinnostusta lähteä mukaan alueen kehittämiseen. Savisalonen ja Sairisen (2008, 69) mukaan elinympäristöön vaikuttamisen mahdollisuus voimistaakin merkittävästi asukkaiden paikallisidentiteettiä, kunhan omatoimisuuden aste ja vastuun jakaminen ovat tasapainossa asukkaiden resurssien kanssa.

K: ”Tuntuuks kuitenkin siltä, että että kun tässä Suoramalla asuu, että vois olla niin kun kiinnostusta myös sen niin kun oman elinympäristön ja oman naapuruston asioihin sillä tavalla, että ois niin kun valmis ole mukana kaikissa esim toiminnassa tai niin kun alueen kehittämisessä tai?”

H5: ”Kyllä mä voisin semmosessa mukana olla. Tietysti että miten, riippuen miten kauan se vie aikaa niin ku omasta elämästä, että hirveesti mulla ei aikaa oo, mutta (joo) mutta tota periaatteessa voisin ja niin kun tahtoisin antaa ääntäni jotain asioita vastaan taikka joidenkin asioiden puolesta. (joo) Et ehkä mulla ei niitä ideoita välttämättä oo, mutta sit jos joku ehdottaa jotain, ni kyllä mä osaan olla vastaan tai puolesta sitten.”

Osalla haastateltavista ei ollut halua käyttää Suoraman keskustaa toisin eikä toivomuksia alueen kehittämiseen. Tätä kuvaa hyvin myös haastatteluissa esiin tullut osin passiivisenakin näyttäytyvä yleistyytyväisyys alueeseen. Tällöin Suoraman keskustan ja koko alueen koetaan toimivan hyvin ja ollaan tyytyväisiä kaikkeen, mitä Suoraman keskustassa on. Suorama näyttäytyy myös hyvänä paikkana, jossa ei ole kehitettävää tai huonoja puolia, ja jolle annettaisiin yleisesti ottaen keskimääräistä parempi arvosana. Paikallisidentiteettiä kuvaavat laatutekijät on esitetty taulukossa 5.

TAULUKKO 5. Paikallisidentiteetti.

PAIKALLISIDENTITEETTI		
SÄILYTETTÄVÄT	LAATUA HEIKENTÄVÄT	UUDET TEKIJÄT
sitoutuminen tulevaisuuden Suoramahan	alueen historiattomuus	oman asumisen tulevaisuus Suoramalla
ylpeys omasta asuinalueesta	alue ei tunnu omalta/ ei tarjoa itselle erityistä	haave omasta pihasta
katujen ja kasvojen tuntemus	alueen tuntemattomuus	lisätilan tarpeen ratkaiseminen
mieluisat asumisolosuhteet	muiden asukkaiden sitoutumattomuus alueeseen	palveluiden houkuttelevuus erilaisessa elämäntilanteessa
muutosmyönteisyys	oman asumisen haasteet/puutteet	luottamus suoramalaisten palvelukäyttämiseen tarjonnan kasvaessa
Suoraman sopivuus	liikennemelu	kiinnostus lähteä mukaan alueen kehittämiseen
nykyisin mainettaan parempi	alueen rauhaton maine	pelko urheilumahdollisuuksien vähenemisestä uuden asutuksen takia
Suoraman kehittäminen	luonnon aiheuttamat ongelmat	ei toivomuksia kehittämiseen
luonnon tuoksut ja äänet	Suoraman keskustan rauhattomuus	ei halua käyttää keskustaa toisin
uskallus asuntosijoittaa Suoramalle asuntojen arvon nousun ansiosta	oleskelupaikkojen maksullisuus	yleistytyväisyys
muut asukkaat	asiakkaiden vähyys	
alueen vetovoimaiset ominaisuudet		

5.6 Asukkaiden sosiaaliset laatutekijät

Suorama koetaan sosiaalisesti turvallisena, mikä näkyy erityisesti asukkaiden kokemana asiallisena ja huomaavaisena käytöksenä. Edes nuorten keskuudesta ei erään haastateltavan mukaan löydy ”rähinäporukkaa”, ja myöskään ”ongelma-asukkaita” ei nähdä vaarallisina itseä kohtaan vaan he ovat vain vaaraksi toisilleen. Käytännössä sosiaalinen turvallisuus on käynyt ilmi esimerkiksi, kun toinen tuntematon suoramalainen on auttanut nopeasti havaittuaan haastateltavalle sattuneen pyöräilyonnettomuuden.

Yhteisöllisyys koettiin myös merkittävä tekijänä. Suoramalaisille ovat tärkeitä suoramalaiset tuttavat ja niihin törmääminen Suoramalla. Useamman haastattelun aikana tuli vastaan haastateltavien tuttavuuksia, joita tervehdittiin, ja erään kanssa pysähdyttiin jopa juttelemaan. Eräs koiria omistava haastateltava kertoi jutelleensa koiranulkoilutuslenkeillä myös tuntemattomien vastaantulevien koirien lenkkeilyttäjien kanssa, mikäli koirat ovat olleet samaa rotua omien koirien kanssa. Haastateltavien Suoramalla asuvat tuttavat olivat entisiä ja nykyisiä työkavereita, lasten kavereita, omia ja puolison vanhempia, vanhempien kautta perhetutuksi tulleita, lapsuuden ystäviä ja vanhoja koulukavereita, jotka olivat myös jääneet Suoramalle, sekä nuoria, jotka oli tunnettu koko nuorten iän, sekä muutoin tutuksi tulleita. Kaikilla haastatelluilla ei kuitenkaan ollut haastatteluhetkellä suoramalaisia tuttavuuksia, mutta tarve niiden hankkimiseen oli nähtävissä.

K: *”Mites, ootteks te tutustunu miten naapurustoon? Onks teillä tuttuja täällä?”*

H5: *”Aika vähän, aika vähän. Mä en tunne ketään Kangasalta (joo), joka on vähän harmittaa. Että tota, tota, tota. Hyvin vähän. Ehkä se on toi kerrostaloasuminen, et ei nää niin paljon naapureitaan, kun taas rivitalossa mä tunsin kaikki, jotka asu meidän taloyhtiössäkii, et (joo) et tota. Pysty kaikkiin pihan poikki toiselle naapurille ja näin eespäin. (joo) Mutta tossa ei niin kun semmosta oo. Että haluaisin tuntee enemmän täältä ihmisiä kyllä. (joo) Ni olis sitte just lenkkiseuraa nimenomaan ja tommosta.”*

Yhteisöllistä yhteistoimintaa pidettiin myös tärkeänä. Haastateltavat olivat olleet mukana yhdistystoiminnassa ja tiiviin yhteisön muodostavan taloyhtiön yhteisissä puuhissa

sekä ajaneet yhdessä muiden alueen asukkaiden kanssa tärkeäksi kokemaansa asiaa. Suoramalla myös nuoria kasvatetaan yhdessä:

H1: ”Joo.... Mutta kyllä me aika paljon, tuli huolehtimisesta mieleen, niin kyllä me aika paljon näistä huolehditaan niin kun tavallaan niin kun siinä, ettei mitään niin kun sattus mitään ikävää ja muuta, että..vaikkei ny mitään kyläpoliiseja ollakaan, mutta kai se sitä, voidaan vanhemman auktoriteetillä välillä joskus puuttua johonkin pieneen asiaan.”

K: ”Joo. Katotte vähän toistenne perään täällä.”

H1: ”Näin, kyllä.”

K: ”Onks tullu sit joskus ihan sellasia tilanteita, että on täytyy puuttua johonkin semmoseen vakavampaan?”

H1: ”Ei mitään vakavampaa, mutta kyllähän ne nuoret pikkusen vähän tuossa saattaa jotain hölmöillä. Roskakoreja heitellä sun muuta ja nehän on sitten, täytyy ainakin huomauttaa, että. Vaikka eihän ne ny yleensä sitten muuta kun sanoo vaan, että vee. (nauraa)”

Lisäksi osa haastateltavista koki Suoraman keskustan luovan yhteisöllisyyttä. Valintatalon pienuus on synnyttänyt omanlaistaan yhteisöllisyyttä, kun asiakkaat ovat tulleet myyjille tutuiksi, ja he elävät asiakkaiden elämänvaiheissa mukana. Erään haastateltavan mukaan tuttuja ei edes tarvitse lähteä tapaamaan Suoraman keskustaa kauemmaksi, kun niitä on aina joko r-kioskilla tai pubissa. Toinen haastateltava puolestaan kertoi käyvänsä välillä vain katsomassa läpi kulkiessa keskustassa on. Rauhallisuuden oli myös koettu lisääntyneen viime aikoina Suoramalla, kun esimerkiksi eripuraisuus keskustan asukkaiden ja pubin välillä oli vähentynyt. Ihmisten vähyys ylipäättään koettiin hyvänä, kun silloin ei ole ylimääräistä hälinää.

Itselle sattuneet onnettomuudet ja konfliktit, yleinen negatiivinen ilmapiiri, asumisen epäsosiaalisuus, pelko, rauhattomuus ja legendat sekä toisenlaisuus kuvaavat puolestaan asukkaiden kokemia elinympäristön laatua heikentäviä sosiaalisia tekijöitä Suoramalla. Onnettomuuksia asukkaille on sattunut liikenteessä erityisesti pyöräillessä ja konflikteja muiden suoramalaisten kanssa. Ilmapiiri koettiin Suoramalla kaiken kaikkiaan joltain

osin negatiivisena. Asukkaat eivät kuitenkaan olleet kovin halukkaita avaamaan konfliktinsa sisältöä.

Yleisesti ottaen konfliktialttiuden katsottiin kasvavan, mitä enemmän alueella on ihmisiä. Ilmapiiriä huononsi vastaan tulijoiden epäilevä käytös esimerkiksi koirien kanssa lenkkeillessä ja harjun hiihtolatuksen kävelemiseen käyttämisen konfliktiherkkyys nousi myös esiin. Yhteiselo koettiin ajoittain rasittavana.

H6: *”Jos jonkun asian huomaa, ettei se, että se vois olla nyt vähän toisellakin lailla, niin rupee funtsaa, niin se rupee niin kun rasittaa ja vaivaamaan sitten (nii, aivan joo) tulee semmonen henkinen rasite siitä sitten (joo, nii) ajallaan.... Kun niitä on toisten asiat ja sitten omat asiat ja sitten taas ne yhteiset asiat, että niitä on joskus vaikee. Kyl-lähän se perusvastuu ihmiselle kuuluu toisestakin, että tuota, semmonen moraalinen vastuu, että varsinkin semmosissa paikoissa, joissa on paljon ihmisiä.”*

Toisaalta asumisen epäsosiaalisuus näyttöä myös kielteisenä asiana. Erityisesti kerrostaloasumista pidettiin epäsosiaalisena, mutta tuttujen ja sukulaisten vähyys alueella oli monen mielestä harmillista ja jopa ongelmallista myös esimerkiksi lastenhoidon kannalta. Suoramalla asumisen epäsosiaalisuutta lisäsi asukkaiden mukaan puute tapahtumista, joissa voisi tavata alueen asukkaita. Eräs haastateltava, jolla oli paljon tuttuja Suoramalla, oli puolestaan huolissaan siitä, ettei enää tunne kaikkia suoramalaisia asukasmäärän lisääntymisen takia.

Suoramalla esiintyy ilkeiden pelkoa, mikä on jarruttanut esimerkiksi taloyhtiön hankintoja, alueella on tehty varkauksia ja siellä liikkuu asukkaiden mukaan myös huumejengejä. Huolta aiheuttaa lisäksi muiden piittaamattomuus turvallisuudesta liikenteessä, mistä kertovat nopeusrajoitusten noudattamatta jättäminen ja pyöräilijöiden liian kovat tilannenopeudet. Alueen rauhattomuus näkyy poliisien kierteilynä erityisesti Vääränkalion alueella, minkä lisäksi rauhattomuutta aiheuttavat epämiellyttävät huonokäytöksiset naapurit ja nuorison ajoittainen rellestäminen sekä mopoautoilla ja mopoilla pärisyttely. Kortteinen, Tuominen ja Vaattovaara (2005, 126) toteavat pääkaupunkiseudulla tehdyn kyselytutkimuksen perusteella, että erityisesti lapsiperheet kokevat sosiaalisen rauhattomuuden keskeisimpänä asuinympäristönsä ongelmana, mikä vaikuttaa myös muutos suunnitelmiin. Asukkailla olisi halua puuttua tilanteisiin, mutta häiriöön puuttuminen

koetaan vaikeana. Poliisit eivät ole saaneet naapureita rauhoittumaan ja mopoilijoiden yöllisiä kokoontumisia ja ajeluja on vaikea kieltää.

Suoramalla pitkään asuneille on jäänyt mieleen myös erilaisia kertomuksia epämääräisistä legendoista ja muistoja vanhoista ”suurista tapauksista” Suoramalla, kuten 1990-luvulla tapahtuneesta pankkiryöstöstä. Muistot ovatkin vahvasti läsnä muodostettaessa merkityksiä nykyiselle elinympäristölle (Semi 2011, 65). Suoramalla on nähtävissä lisäksi elämän koko kirjo. Pubin liepeillä viihtyviä laitapuolen kulkijoita, päiväkeskuksessa käyviä kehitysvammaisia ja mopoilijoita pidetään kaikkia toisenlaisina ja jollain tapaa alueella sopimattomasti huomiota herättävinä. Savisalo ja Sairinen (2008, 64) pitävät tällaista yksilöiden jatkuvaa itseä, yhteisönsä jäseniin ja muihin yhteisöihin kohdistuvaa määrittelyprosessia yhtenä keskeisenä tekijänä hyvinvoivan yhdyskunnan ja sen kulttuurin muodostumisessa.

Sosiaalista häiriötä aiheuttava toiminta halutaankin Suoraman keskustasta sivummalle. Nuorisolle tulisi osoittaa sellainen oleskelupaikka, jossa he saavat pitää ääntä ja jonne pääsee myös pyörällä, ja publi tulisi siirtää vähän syrjemmälle. Luottamus alueeseen lisääntyisi, jos Vääränkalliontien vuokra-asuntoja muutettaisi osakeasunnoiksi. Tulevaisuudessa asutuksen lisääntymisen uskotaan kuitenkin vaikuttavan Vääränkalliontien alueella rauhoittavasti sosiaalisen valvonnan lisääntyessä. Toisaalta rötöstelyn pelätään lisääntyvän, jos palveluiden parantuessa niiden käyttäjiä tulee myös alueen ulkopuolelta.

H5: *”Mutta en mä usko, että täällä mitään niin sanottuja turisteja käy, et kyllä tää on niin ku näitten tän alueen omien asukkaiden niin ku omia palveluita. (joo) En mä usko, että tuolta Tampereelta esimerkiks ketään tulis täällä käymään. Tai sillain. Ni se on ihan hyväkin niin. (joo) Että tietää, jos tulee joku ihminen vastaan, että se asuu jossain tässä. (joo) Yleensä.”*

K: *”Luoks se tavallaan sit sellasta toisaalta turvallisuuden tunnetta (no joo) tai semmosta yhteisöllisyyttä tai jotakin?”*

H5: *”Kyllähän se. Että oishan se, jos tässä hirveesti kävis jotain muualta ihmisiä, ni voi olla, että niin ku häviäisikin autoja tai vastaavia enemmän, et olis semmosia outoja ihmisiä sitten. Kun täällä kulkee tämmösiä vähän tutumpia. En mä nyt siis tunne ketään,*

mutta voi ajatella, että on joskus nähny kaupan kassalla (nii) tai vastaavaa, ni ehkä se luo semmosta turvallisuuden tunnetta sitten. (joo) Ei tarvii niin pelätä, että niin kun jossain Tampereen keskustassa esimerkiks.”

Uusien kohtaamispaikkojen uskotaan elävöittävän omaa sosiaalista elämää Suoramalla. Tuttavia tulisi tavattua Suoraman keskustassa ruokapaikassa tai kahvilassa ja työväentalolla voisi kohdata muita lapsiperheitä. Savisalo ja Sairinen (2008, 63) kuvaavatkin rakennettua ympäristöä yhteiskunnan näyttämönä, joka määrittää, miten ihmiset kohtavat. Sosiaalisesti ja kulttuurisesti eheän ympäristön tulisi mahdollistaa tutustuminen, omaehtoinen kanssakäynti, avoimuus ja turvallisuuden tunne (Savisalo & Sairinen 2008, 64).

Asukaskunnan vanhentumisen nähdään myös asettavan Suoramalla uusia tarpeita elinympäristölle. Asukkaiden elinympäristön laatuun vaikuttavat sosiaaliset tekijät on koottu taulukkoon 6.

TAULUKKO 6. Sosiaaliset tekijät.

SOSIAALISET TEKIJÄT		
SÄILYTETTÄVÄT	LAATUA HEIKENTÄVÄT	UUDET TEKIJÄT
turvallisuus	itselle sattuneet onnettomuudet ja konfliktit	lisääntyvän sosiaalisen valvonnan rauhoittava vaikutus
suoramalaiset tuttavat	yleinen negatiivinen ilmapiiri	häiriötä aiheuttava toiminta kauemmas
yhteisöllisyys	asumisen epäsosiaalisuus	rötöstelyn lisääntymisen uhka
rauhallisuus	pelko	uusien kohtaamispaikkojen vaikutukset
	rauhattomuus	asukaskunnan vanhentuminen
	legendat & muistot ”suurista tapauksista”	
	toisenlaisuus	

5.7 Alueen kehittäminen laatutekijänä

Suoraman kehittämisessä nähtiin paljon hyviä puolia, joita kuvaavat sujuva yhteistyö kunnan kanssa, panostaminen elinympäristön parantamiseen, palveluiden kehittäminen ja järjestäminen sekä ympäristökuvaan tehdyt muutokset. Yhteistyö kunnan kanssa oli koettu sujuvan hyvin, kun roskakorien määrän lisäämispyyntö oli huomioitu ja toteutettu, asukkailta oli kysytty mielipidettä elinympäristön kohentamisesta sekä koulun rakennustyömaaajärjestelyt, informointi ja lasten osallistaminen oli hoidettu mallikkaasti.

H3: ”--Ei noissa kauheesti lahoon ollu noissa puissa, mut ne kyseli niin kun ihmisiltä tässä naapureilta, että mitä puita halutaan kaadettavaks.”

K: ”Joo. Nii te saitte ite vaikuttaa sitten kuitenkin pitkälti siihen?”

H3: ”Joo. Et kyllä määhän silloin kävin justiin sanomassa, että tuosta saa noi isot tosta rajalta kaataa, ettei mulla oo niin kun mitään sitä vastaan, kun he (tarkoittaa naapuriin) halus, että ne kaadetaan. Et vähän sillein naapurukset keskenään sai sitten tota sanoo mielipiteensä. (Joo.) Se oli ihan kiva, kiva juttu.”

Panostukset elinympäristön parantamiseksi, kuten kevyt elinympäristön kohentaminen, toimet rauhallisuuden lisäämiseksi sekä tiestön ja liikkumisen edellytysten kehittäminen nähtiin haastateltavien keskuudessa myös myönteisenä asiana. Elinympäristön kohentaminen näkyi Suoraman urheilukentän hoitoon panostamisena, pusikon raivauksena ja luonnon kiertokulun edistämisenä. Rauhallisuuden lisäämiseksi tehtyinä toimina asukkaat pitivät Suoraman kahden pubin yhdistymistä, poliisien huolenpitoa pubin asiakkaista, Kangasalantien eteläpuolelle rakentuneiden asuinalueiden sosiaalisen valvonnan rauhoittavaa vaikutusta alueen nuorisoon sekä Suoraman kentän aitaamista. Lisäksi taloyhtiön pihan aitaaminen koettiin luovan turvaa lasten leikeille. Ympäristökuvan kehittäminen oli monessa kohtaa koettu myös onnistuneeksi. Suoraman koulun remontti ja omassa taloyhtiössä hiljattain tehty remontti ilahduttivat. Samoin koivujen säilyttäminen urheilukentän vieressä metsikön siistimisen yhteydessä koettiin merkittävänä.

Liikkumisen edellytyksiä paransivat puolestaan Isolukontien ja Suoramantien risteyksen etuoikeusjärjestelyt, Aakkulantien yhtenäiseksi rakentaminen, Isolukontien ja Kangasalantien risteykseen rakennettu liikenneympyrä sekä parkkeerausjärjestelyjen hoitami-

nen koulun remontin aikana. Myös puistikoissa kulkemisen helpottumista ja Kyötikkäläntien yli kaksi laajaa lenkkeilymaastoa yhdistävän sillan rakentamista kiiteltiin. Samoin Lahdentien varteen rakennettua maavallia pidettiin tärkeänä meluesteenä.

Palveluiden kehittämistä ja järjestämistä pidettiin myös tärkeänä, ja haastateltavien mukaan ilahduttavaa oli, että toiminnoissa ja palveluissa oli huomioitu kaikki käyttäjäryhmät. Päiväkotien turvallisuuden katsottiin kohentuneen uusien ulkoilulaitteiden myötä ja esikoululaisten aidattua ulkoilualuetta pidettiin hyvänä. Vatialan nuorisotilojen väliaikaisen siirtymisen Lentolaan nähtiin palvelevan aiempaa paremmin myös suoramalaisia nuoria. Pienille lapsille suunnattu seurakunnan päiväkerho ja Mannerheimin lastensuojeluliiton perhekahvilatoiminta oli koettu myös tärkeäksi lasten ollessa pieniä. Vanhukseille on puolestaan järjestetty verenpaineenmittausmahdollisuus neuvolaan ja hammashoidossa on mahdollista valita, minne menee hoidettavaksi. Suoraman kentän kunnostus ja uudet kuntoilulaitteet harjussa oli myös pantu merkille. Lisäksi haastatteluhetkellä meneillään ollut koirapuiston suunnittelu Kangasalle oli paljon toivottu kehittämistoimi.

Alueen kehittäminen ei kuitenkaan ole edennyt kaikilta osin sujuvasti. Riittämättömät kehittämis- ja huoltotoimet, keskeneräisyys, tiedon puute, vääränlainen kehittäminen tai kehityskulku ja vaikuttamisen vaikeus sekä omien ideoiden puuttuminen alueen kehittämiseksi ovat olleet haastateltavien näkökulmasta onnistuneen kehittämisen esteenä.

Riittämättömistä kehittämis- ja huoltotoimista nousi esiin liikennemelun riittämätön torjunta Lahdentien varressa. Puutteet bussireiteissä koettiin hankalina, kun Suoramalta ei pääse bussilla terveyskeskukselle eikä suoraan Lahdentietä TAYS:lle. Bussilla työmatkasta tulee myös ajallisesti huomattavasti pidempi kuin omalla autolla kulkiessa. Suoraman täydennysrakentaminen koettiin hitaana suhteessa muihin Tampereen lähi-alueisiin, ja Suoraman keskustan kehitystä pidettiin niin hitaana, että keskustan epäedulliseen olemukseen oli ehtinyt tottua. Lisäksi Suoraman koulun tekeillä olevan laajenuksen riittävyttä epäiltiin. Kävely- ja pyöräteiden kunnossapidossa koettiin olevan talvisin myös parantamisen varaa ja rankkasateiden sadevesien kerrottiin valuvan Isoluontien talojen kellareihin.

Keskeneräisyys vaivaa haastateltavia. Kyötikkäläntien varressa kulkevalla pyörätiellä on pieni asfaltoimaton osuus, luonnonhoitotoimenpiteet ovat jääneet kesken Kirkkohar-

jun reunamilla ja haastatteluntekohetkellä kesken oleva koulun remontti on tuonut väliaikaisia muutoksia koulunkäyntiin ja kirjastolla asioimiseen. Uusia kerrostaloja rakennettaessa ovat työmaan vaikutukset haitanneet naapurissa asumista.

Kaiken kaikkiaan useat keskeneräiset asiat ja tietämättömyys niiden lopputuloksesta häiritsevät asukkaita. Alueen kehittämiseen liittyvää tietoa ei ole haastateltavien mukaan saatavilla riittävästi. Keskeneräisistä suunnitelmista, kuten koirapuistosuunnitelmista ja koulun remontin valmistumisajankohdasta, ei kerrota ja poikkeusjärjestelyistä vallitsee epätietoisuus. Asukkaille ei ole myöskään kerrottu uusien rakennusten ulkonäöstä.

Osa haastateltavista koki kävelyä rajoittavien kieltotaulujen ja Lahdentiellä pyöräilyn kieltämisen sekä autoliikenteelle rakennetut hidasteet kielteisenä. Palveluiden vähentyminen sekä niiden vähenemisen uhka koetaan myös vääränlaisena kehityskulkuna. Postin palvelut ovat siirtyneet r-kioskin yhteyteen, mikä on vähentänyt keskustan kotoisena kokemista, pankkiautomaatti on lähtenyt Suoramalta ja isot pankit lähteneet kokonaan Kangasalta. Kirjaston lakkauttamista ja kuntosalin loppumista on myös pelätty.

Asioihin vaikuttaminen koetaan vaikeana. Eräs haastateltava oli pettynyt, kun kunnan päättäjät eivät olleet puoltaneet hänen lähialueensa asukkaiden ajamaa lasten turvallisuuden kannalta tärkeää asiaa. Sittemmin tarve on kuitenkin jo poistunut, kun lapset ovat kasvaneet isoiksi. Toiset haastateltavat kokivat, ettei heillä edes ole omia visioita alueen kehittämiseksi, koska eivät osaa ajatella Suoramalla elämistä uudella tavalla.

H6: *”Kyllä mä jos oman mieleni mukaan saisin tehrä, niin kyllähän mä monia asioita tekisin erilailla, mutta sehän niissä tärkein on, että ne on toimivia ne (aivan) asiat. Näähän on asemakaavotettuja nää niin nää on niin kun etukäteen jo suunniteltuja nää asiat, että näihin on jo varmaan sitten vaikeempi tehdä muutosta, kun työmaalla, kun se tehdään sen kaavotuksen mukaan.”*

Asukkaat kaipaavat Suoramalle uusia toimintoja, jotka voidaan jakaa palveluihin, oleskeluun sekä rakentamiseen. Haastateltavat kokevat Suoraman keskustan rauhattomaksi paikaksi oleskella. Palveluiden ja oleskelun osalta Suoraman keskustaan tarvitaankin pikkupuoteja ja kahviloita ja jo lakkautetut posti, pankki ja pankkiautomaatti tulisi palauttaa. Bussireittejä tulisi lisäksi kehittää kulkemaan myös Lahdentieta pitkin. Haastateltavien mukaan Suoramalle tarvittaisiin myös koirapuisto, penkkejä ja roskiksia.

H4: ”No ei tässä oikein semmosia oleskelupaikkoja ole. (Joo.) Muuta kun tuo Suoramapubi (naurahtaa), että niin kun penkkejä vois olla, olla niin kun tässä jossain matkan varrella. (Joo, aivan.) Että olis ihana, ihana kesällä istuskella ja kattella ihmisiä ja (Joo.) syödä jäätelöä. Me, joo. Kesällä me käydään melkein päivittäin tossa Valintatalossa hakee jäätelöä.”

Suoramalle tarvitaan lisäksi monenlaista rakentamista. Suoramalle tarvitaan lisää tontteja ja asuntoja minkä lisäksi tyhjä tontti Suoraman keskustassa tulisi ottaa hyötykäyttöön, Kyötikkäläntien kävely- ja pyörätietä kehittää ja Lahdentien varren melusuojausta parantaa. Osalla haastateltavista oli tietoa Suoraman keskustassa meneillään olevista kaavamuutoksista, mutta nykyisten palveluiden kohtalosta ei ollut varmaa tietoa. Uusien asukkaiden nähdään kuitenkin vaikuttavan myönteisesti palveluiden säilymiseen alueella. Asukasmäärän kasvaessa erityisesti terveyspalveluiden toivottiin säilyvän. Alueen kehittämiseen liittyvät laatutekijät on esitetty taulukossa 7.

TAULUKKO 7. Alueen kehittäminen.

ALUEEN KEHITTÄMINEN		
SÄILYTETTÄVÄT	LAATUA HEIKENTÄVÄT	UUDET TEKIJÄT
yhteistyö kunnan kanssa	riittämättömät kehittämis- ja huoltotoimet	palveluiden kehittäminen: Suoraman keskustaan pikkupuoteja ja kahvila sekä penkkejä, lakkautettujen palveluiden palauttaminen, bussireittien kehittäminen, koirapuisto ja roskikset
panostus elinympäristön parantamiseksi	keskeneräisyys	tyhjä tontti Suoraman keskustassa hyötykäyttöön
palveluiden kehittäminen ja järjestäminen	tiedon puute	lisäasukkaiden vaikutus palveluiden säilymiseen alueella
ympäristökuvaan tehdyt muutokset	vääränlainen kehittäminen/kehityskulku	kaavamuutosten vaikutukset Suoraman keskustaan
	ei ideoita alueen kehittämiseksi (itsellä)	lisää tontteja ja asuntoja
		kulkureittien kehittäminen
		melusuojausta Lahdentien varteen

6 ELINYMPÄRISTÖN KEHITTÄMINEN KOHTAA KOKEMUKSEN

6.1 Suoraman rakenteen kehittäminen: lisää asukkaita ja palveluja vai vihreää väljyyttä?

Edellisen luvun perusteella voin todeta, että kaavoittajien näkemys Suoraman kehittämisen suunnasta perustuu pitkälti eheyttävän suunnittelun tavoitteisiin. Suoraman toimintojen, kuten asumisen ja palveluiden, kehittämisen osalta tämä tarkoittaa käytännössä asunto- ja palvelurakentamista aivan Suoraman ytimessä, jotta toiminnallinen ympäristö monipuolistuisi ja palvelut tiivistyisivät, ympäristön ilme parantuisi, ja alueen keskuksen rakenne täydentyisi.

Asukkaiden näkökulmaa tarkasteltaessa korostuvat puolestaan jopa osittain rakentamista vastustavat ajatukset heidän elinympäristönsä kehittämisessä. Osa haastateltavista oli sitä mieltä, että rakenteen tiivistäminen johtaa vehreyden ja liikkumisen tilan vähenemiseen. Henriksson (2009, 77) on pannut merkille, että monesti juuri luontoarvojen menettämisen pelkoa käytetään ikään kuin kunniakkaampana argumenttina täydennysrakentamisen vastustamisessa, vaikka perimmäinen vastustuksen syy piileekin sosiaalisessa asuntotuotannossa. Vaikka suoramalaiset tuntuvat olevan aidosti kiinnittyneitä Suoraman vihreään olemukseen, näyttäisi haastateltavien keskuudessa olevan myös pelkoa jo olemassa olevan levottomuuden ja sosiaalisten ongelmien lisääntymisestä. Toisaalta osa haastateltavista koki alueella olevan tarvetta uusille tonteille ja asunnoille, koska uudet asukkaat vaikuttaisivat myönteisesti palveluiden säilymiseen alueella.

Siitä kaavoittajat ja asukkaat olivat samaa mieltä, että Suoraman keskustaan tarvitaan toimintoja, jotka lisäävät oleskelumahdollisuuksia. Kaavoittajien mukaan ei ole kuitenkaan tarpeen tehdä suuria investointeja tai toimenpiteitä, mitä puolsi esimerkiksi asukkaiden toiveet kahvilasta ja maksuttomista oleskelumahdollisuuksista, kuten penkeistä. Kaavoittajat ja asukkaat olivat samoilla linjoilla myös syistä, miksi oleskelumahdolti-

suuksia tarvittaisiin. Uusien kohtaamispaikkojen uskottiin vaikuttavan myönteisesti omaan sosiaaliseen elämään ja alueen vilkastumiseen muutenkin kuin ohikulkutarkoituksessa.

Muutoin palveluiden kehittämisen osalta asukkaat olivat luonnollisesti sitä mieltä, että palveluita voisi olla enemmän ja niitä tulisi kehittää. Pikkupuodit, kahvila sekä lakkautetut palvelut olivat uusien palvelutarpeiden kärjessä. Palvelujen lisäämisen ohella niiden laatua haluttiin parantaa. Vaikka haastateltavat eivät uskoneet suoramalaisten käytävän kovin paljon Suoraman palveluita nykyisellään, he uskoivat palvelukäyttäytymisen muuttuvan tarjonnan kasvaessa. Mielenkiintoinen näkökulma palveluiden lisääntymiseen oli myös rötöstelyn lisääntymisen pelko, jos uusien palveluiden käyttäjiä tulisi myös alueen ulkopuolelta. Uhan uskotaan siten tulevan alueen ulkopuolelta, vaikka Suoramalla tiedetään olevan huono-osaisuutta ja epämääräisiä porukoita.

Asukkaat halusivat myös rauhoittaa Suoraman keskustaa siirtämällä häiriötä aiheuttava toiminta kauemmaksi. Suoramalaiset pitivät myös Suoraman keskustassa sijaitsevaa tyhjää hiekkakenttää ilmeisenä epäkohtana Suoraman toiminnallisessa ympäristössä. Toisaalta osa haastateltavista korosti Suoraman keskustan hyvää toimivuutta ja tyytyväisyyttään nykytilanteeseen. Tässä tulee hyvin esiin ajatus eheyttämisen mahdollisuudesta ympäristön rikkiäisten kohtien korjaamiseksi (Mattila 2007, 18). Esimerkiksi tyhjän hiekkakentän käyttöön ottaminen voi korjata asukkaiden elinympäristöä sekä rakenteellisesti, toiminnallisesti, ympäristökuvallisesti että paikallisidentiteetin kannalta.

Kaavoittajat pitivät tärkeänä palvelujen yhteen kokoamista, koska Suoramalla erillään muista palveluista sijaitsevat palvelut hajottavat yhdyskuntarakennetta. Osa haastateltavista oli samoilla linjoilla kaavoittajien kanssa tarpeesta koota palveluja yhteen, mutta asukkailla näkökulma painottuu ennen kaikkea asioinnin sujuvuuteen. Asukkaat pitivät kuitenkin ympäröiviä palvelukeskittymiä uhkana oman alueen palveluiden käytölle. Erityistä oli myös, että vaikka asukkaiden arjen kannalta voisi olla hyväksi, että Suoramalla olisi iso marketti, jossa olisi laaja valikoima ja edulliset hinnat, eivät haastateltavat halunneet sellaista Suoramalle alueen luonteeseen sopimattomana, mutta toisaalta nähtiin kuitenkin tarvetta Suoraman lähekkäin olevien palveluiden keskittämiseksi saman katon alle. Kaavoittajat näkivät myös Kangasalantien kiertoliittymät solmukohtina, joista voisi tehdä asumisen ja palveluiden keskittymiä. Asukkaiden kanssa tällainen

mahdollisuus ei kuitenkaan tullut esiin vaan kiertoliittymät näyttäytyivät asukkaille toiminnallisen potentiaalin sijaan pienimuotoisemmin liikenneturvallisuuden parantajina.

Toimintojen kehittämiseen liittyy olennaisesti myös niiden saavutettavuus. Liikkumismuotojen ja mahdollisuuksien monipuolisuuden kehittäminen on yksi keskeinen kaavoittajien tavoite Suoramalla. Haastattelujen perusteella arjen toimintojen saavutettavuus onkin keskeinen osa asukkaiden sujuvaa arkea. Mononen et al. (2013, 52) pitävät myös toimintojen keskinäisen sijainnin ohjaamisen lisäksi kulkumuotojen edellytysten parantamista avaimena saavutettavuuden parantamiseksi. Kortteinen et al. (2005, 127–128) tuovat lisäksi esiin, miten asukkaat pitävät yleensä liikenne- ja palveluverkostoa viihtyisyyden kannalta hyvänä, vaikka siinä olisi puutteitakin. Se, miten liikkumismahdollisuudet otetaan lopulta käyttöön, perustuu kuitenkin yhdyskuntarakenteen sijaan ennen kaikkea asukkaiden elämäntapoihin ja asenteisiin (Kyttä et al. 2009, 100).

Asukkaiden kannalta keskeiseksi osaksi alueella liikkumista nousi alueen reittien tuntemus. Erityisesti oikopolkujen merkitys korostui. Asikainen (2011, 34) pitääkin polkuja erityisesti lähiöluonnossa yhtenä keskeisimpänä omatoimisuuden jälkenä. Elinympäristön kehittämisessä keskitytään pitkälti niin sanotun virallisen reitistön kehittämiseen, jolloin oikopoluiksi muotoutuneet reitit usein sivuutetaan. Toisaalta se antaa tilaa asukkaiden omalle luovuudelle ja löytämisen ilolle, mutta toisaalta voi lisätä mahdollisuuksia vaaratilanteisiin etenkin lasten kohdalla, mikäli oikopolut eivät liity rakennetussa ympäristössä reitistöön turvallisesti.

Asumisen ja teollisuuden kohtaaminen aiheuttaa Suoramalla toimintojen kehittämisen osalta melko vahvoja mielipiteitä. Kaavoittajien näkökulmasta teollisuusalueessa on kyse väljästä rakennemuutoksessa olevasta ympäristökuvaltaan epämiellyttävästä alueesta, kun taas asukkaat kokevat alueen ympäristökuvaltaan epämiellyttävänä turvallisuusriskinä liian lähellä asutusta. Asukkaat kaipaavat ennen kaikkea asumisen ja teollisuuden selkeää erottamista toisistaan, kun taas kaavoittajien näkökulmasta toiminnot tulisi sulauttaa paremmin toisiinsa sopiviksi.

Fyysisen ympäristön eheyttämisen ja alueen laatutekijöiden kohtaamisessa näyttäisi olevan Suoramalla kyse erityisesti rakenteen tiivistämisen sekä väljyyden ja luonnon tasapainosta. Ahlava (2009, 59) nostaa esiin viheralueiden houkuttelevuuden koros-

tamisen yhtenä täydennysrakentamisen kiihdyttimenä. Täydennysrakentamisen hyötyjen rinnalla olisi paikallaan tutkia jäljelle jäävän väljyyden mahdollisuuksia palveluiden kehittämisessä.

Suoraman tiivis yhteys viereiseen laajaan viheralueeseen näyttäytyy Ahlavan (2009, 64–65) eheyttämismallin perusteella mahdollisuutena lisätä viihtyisyyttä, yhteisöllisyyttä sekä sosiaalista kontrollia ja turvallisuutta. Asukkaille on mahdollista tarjota vehreyden vähenemisen vastapainoksi lisäarvoa hyödyntämällä olemassa olevia mahdollisuuksia esimerkiksi nostamalla puistojen hoitotasoa, rakentamalla laadukkaita reittejä sekä tuottamalla uusia puistopalveluita. Samalla asukasyhdistyksille ja taloyhtiölle voidaan antaa vastuuta puistoalueiden hoitamisesta ja kehittämisestä.

Luonto määrittäytyy asukkaille aistien avulla havaittavina fyysisinä ominaisuuksina, mutta myös toiminnallisena ulottuvuutena sekä koettujen arvojen ja merkitysten symbolisena ulottuvuutena (Sipilä, Bäcklund & Tyrväinen 2009, 41). Ei ole yhdentekevää, miten luonto otetaan osaksi alueen kehittämistä. Asikainen (2011, 37) korostaa erityisesti asukkaan epävarmuutta lähiluonnon muutosten ennustamattoman luonteen edessä, mitä ei aina oteta huomioon toimenpiteitä tehtäessä.

Kytän et al. (2009, 108) mukaan eheyttämisen haasteena on ennen kaikkea säilyttää luonnonympäristöjen saavutettavuus ja niiden potentiaali elvyttävänä voimavarana. Tätä tavoitetta edistää luonnonympäristöjen rakentamatta jättäminen, ympäristöjen säilyminen asukkaiden lähetyvillä ja helposti saavutettavissa sekä ympäristöjen säilyttäminen riittävän suurina. Lisäksi elvyttävyyteen vaikuttaa, miten paljon luontoa käyttävien määrä lisääntyy ja sitä myöten ympäristön kulumisen ja laadun heikkeneminen.

Kaavoittajat toivat myös esiin virkistystapojen ja -tarpeiden merkityksen. Virkistystarpeet kohdistuvat kahviloiden ja julkisten ulkotilojen lisäksi myös ulkoilu- ja virkistysalueille, joiden avulla on mahdollista kohottaa sekä kansanterveyttä että kuntataloutta, kun asukkaat liikkuvat aktiivisesti. Kaavoittajien näkökulmasta Suoramalla on niiden suhteen optimaalinen tilanne erityisesti hyvin saavutettavissa olevan ja laadukkaasti hoidetun harjun virkistysalueen ansiosta.

6.2 Jaa mikä keskusta? Suoraman keskustan ympäristökuvalliset haasteet

Suoraman keskustasta tulisi kehittää keskustan näköinen. Näin toteavat sekä kaavoittajat että asukkaat. Muuhun taajamarakenteeseen liiallinen sulautuminen tekee asukkaiden mukaan keskustasta mitäänsanomattoman oloisen eikä keskustaa sen vuoksi pidetä keskustamaisena. Keskustamaisuutta kuvaavat asukkaiden puheessa korkeammat ja kauniimmat rakennukset, puistoalueet ja istutukset sekä siisti ja viimeistelty yleisilme. Kaavoittajien mukaan keskustaan tarvitaan myös lisää rakennuksia ja ympäristön yleistä kohentamista. Toisaalta osa asukkaista kokee keskustan myös jo nykyisellään miellyttävänä.

Toinen ympäristökuvallisesti ja toiminnallisestikin kiinnostava asia on alueen halki kulkevan vilkasliikenteisen Kangasalantien kuilumainen estevaikutus ja sen häivyttäminen. Kaavoittajat häivyttäisivät estevaikutusta kehittämällä kadun molemmin puolin toimintoja paremmin yhdeksi keskustakokonaisuudeksi. Asukkaat kokevat kadun epämiellyttävänä liikkumisympäristönä, mutta pitävät kadun estevaikutusta tällä hetkellä jopa hyvänä asiana, koska se rajaa myös teollisuusalueen asutuksesta. Katu rajaa kuitenkin samalla henkisesti koko kadun eteläpuolen tarpeettomaksi useimmille niistä haastateltavista, jotka asuvat kadun pohjoispuolella, vaikka siellä on muutakin kuin teollisuusalue, kuten esimerkiksi luonnonsuojelualue ja asutusta.

Teollisuusalueen läsnäolo lähellä keskustan toimintoja heikentää keskustamaista ilmettä. Teollisuuden ei katsota kuuluvan osaksi keskustaa. Tässä tapauksessa kyse on myös alueen hieman ränsistyneestä ulkoasusta, jota vuosikymmeniä vanhat ja osin tyhjillään olevat rakennukset saavat aikaan. Vielä ei voi kuitenkaan puhua ylijäämämaisemasta tai urbaanista kesannosta (Lehtonen 2007, 31), koska toiminnot eivät ole lakanneet alueelta. Alue on kuitenkin muutoksessa, jota hyödyntämällä on mahdollista tehdä alueesta sekä esteettisesti että toiminnallisesti paremmin muuhun keskusta-alueeseen sopiva, jolloin se liittyisi paremmin myös osaksi asukkaiden paikallisidentiteettiä.

Ympäristökuvalla on merkitystä myös asukkaiden paikallisidentiteetin sitoutumiseen alueeseen. Alueen paikallisten ominaispiirteiden hahmottaminen avaa asukkaille ajallisen ulottuvuuden, jonka avulla on mahdollista tuntea kuuluvansa oman historian ja eri-

tyisyyden omaavaan yhteisöön (Savisalo & Sairinen 2008, 67). Haastateltavien puheesta nousi esiin melko vastakkaisiakin näkemyksiä alueen ajallisten kerrostumien läsnäolosta ja erityisten Suoramalle omaleimaisten kehityskulkujen olemassa olost. Fyysisen ympäristön antamat vinkit menneestä on siis mahdollista lukea hyvin eri tavoin, jolloin ne kiinnittävät asukkaat myös eri tavoin alueen historiaan.

Ahlavan (2009, 64) Helsingin esikaupunkialueille kehittämänsä eheyttämiskäytännön perusteella eheyttämiskäytännön avulla on mahdollista luoda urbaania kaupunkitilaa muutoin esikaupunkialueille tyypillisen väljyyden vastapainoksi keskittymällä keskustan voimakkaaseen kehittämiseen. Samoin Suoramalla keskustan esiin nostaminen korostaa siten samalla myös ympäröivää luontoa. Kyttä et al. (2009, 118) korostavat lisäksi, että huolimatta alueen tiiviysasteesta elinympäristö on mahdollista kokea esteettisesti sekä luonnonläheiseksi, väljäksi että urbaaniksi, kunhan aluetta ylläpidetään hyvin, se kytketään historiaan ja sovitetaan ympäristöön.

Keskustan ympäristökuvaa kehittämällä ja rakennetta tiivistämällä on mahdollista selkeyttää samalla myös erilaisten keskustan keskinäistä roolia (Ahlava 2009, 64). Kaupunginosien profilointi, alueimagojen hyvien ominaisuuksien korostaminen ja kielteisten kehittäminen monipuolistaa kaupunkiympäristöä sekä antaa mahdollisuuksia asukkaiden erilaisten asumisen ja elämäntapojen toteuttamiseen. Eheyttäminen mahdollistaa myös toiminnallisuuden monimuotoisuuden voimakkaan lisäämisen urbaanien keskusten kehittämisen sekä työpaikka- ja palveluryppäiden avulla. (Ahlava 2009, 65–66.) Suoraman kehittäminen on osa koko nauhataajaman kattavaa täydennysrakentamisen kokonaisuutta. Ahlava (2009, 63) toteaaakin, että eheyttämisen synnergiahyödyt kannattaa hyödyntää juuri laajemman kehittämisprojektin avulla, jossa tässä tapauksessa taa-jamanosien eroavaisuuksia myönteisesti korostamalla saadaan aikaiseksi ”tilallinen, maisemallinen, toiminnallinen, liikenteellinen, yhteisöllinen, taloudellinen ja rakennustekninen synteesi, joka on räätälöity kullekin aluetyypille”.

6.3 Suoraman sosiaalisen rakenteen mahdollisuudet

Kun keskitytään johonkin tiettyyn paikkaan ja sen kehittämiseen asukkaiden näkökulma huomioiden, nousee alueen sosiaalinen rakenne ainakin tässä tapauksessa yhdeksi keskeiseksi koko tutkimuksen läpäiseväksi teemaksi. Vaikka kaavoittajat ja asukkaat pitävät sosiaalista rakennetta ja sen tarjoamia mahdollisuuksia tärkeänä osana sekä eheyttämistä että elinympäristöä, eroaa kaavoittajien ja asukkaiden Suoraman puhunta kuitenkin tietyiltä osin toisistaan.

Kuten olen tutkimuksen teoreettisessa viitekehysessä esittänyt, eheä sosiaalinen rakenne koostuu toisiinsa fyysisesti ja sosiaalisesti integroiduista erilaisista asukasryhmistä (Lehtonen 2007, 30). Hyvinvointi on tällöin jakautunut tasaisesti ja yhteisöllisyydelle sekä oman alueen kehittämiseen osallistumiselle on luotu tasa-arvoiset mahdollisuudet (Savisalo & Sairinen 2008, 63). Paikallisyhteisön yhteistoiminta on silloin hyvää ja sen jäsenet tuntevat yhteenkuuluvuutta (Riipinen 2006, 39).

Myös tutkimukseen osallistuneet kaavoittajat pitävät sosiaalisen monimuotoisuuden kehittämistä Suoramalla tärkeänä. Asukkaat kokevat kuitenkin jo tämän hetkisen monimuotoisuuden tason joiltain osin liiallisena lähinnä alueella esiintyvän rauhattomuuden ja ilkeiden vuoksi, mutta myös sen vuoksi, ettei kaikkia alueen asukkaita ole mahdollista tuntea yhtä hyvin kuin aiemmin. Toisenlaisuuteen kiinnitetään myös kielteistä huomiota, vaikkei siitä olisi itselle varsinaisesti haittaa. Myönteisesti monimuotoisuus ja erilaisten asukasryhmien integrointi näkyy asukkaille monipuolisina palveluina, joissa on huomioitu lähestulkoon kaikki erilaiset ryhmät.

Asukkaat eivät näe kuitenkaan monimuotoisuutta kokonaisuutena myönteisessä valossa, jolloin monimuotoinen paikallisyhteisö ei ole heidän näkökulmastaan ehyt. Vaikuttaisi siltä, että nimenomaan monimuotoisuuden lisääminen ja integroinnin kehittäminen voisi kuitenkin olla asukkaiden elinympäristön eheyden kannalta hyvä asia, kun monimuotoisuus näyttäytyisi kirjavampana ja laajempana, jolloin meidän ja teidän erottelu ei olisi enää välttämättä niin selkeästi tehtävissä.

Toinen sosiaalisen rakenteen kannalta keskeinen tekijä eheyttävässä suunnittelussa on kaavoittajien mukaan yhteisöllisyyden edistäminen. Asukkaiden yhteisöllisyyden ko-

kemus Suoramalla vaihtelee paljon. Toisaalta yhteisöllisyyttä edistää osa Suoraman keskustan palveluista niiden yhteisöllisen luonteen vuoksi, oman taloyhtiön aktiivinen yhteistoiminta, joukkoon kuulumisen tunne sekä laaja suoramalainen tuttavapiiri, kun taas toisaalta keskustan palvelut eivät tunnu omilta, taloyhtiöt eivät tee yhteistyötä keskenään, osa haastateltavista on ollut osallisina konflikteissa ja Suoramalla ei ole tuttavallista, vaikka tarve tutustua olisi olemassa. Alue on kuitenkin mahdollista tuntea sosiaalisesti turvalliseksi, vaikka osa haastatelluista asukkaista kokee yhteisöllisyyden muuten melko vähäisenä osana omaa arkea.

Yhteisöllisyyden kokemusten vaihtelevuus kertoo toisaalta siitä, että alueella asuu sekä sinne vasta muuttaneita että siellä jo pitkään asuneita, jolloin yhteisöllisyys on ehtinyt muovautua eri tavoin. Toisaalta kyse on myös erilaisista asumismuodoista ja tavoista elää, jolloin myös mahdollisuudet yhteisöllisyyteen näyttäytyvät erilaisina. Kytän et al. (2009, 112) mukaan lähiympäristöön sitoutumiseen ja yhteisöllisyyteen on kuitenkin mahdollista vaikuttaa fyysisen ympäristön suunnittelun avulla.

Kaavoittajille yhteisöllisyyden edistäminen tarkoittaa asukkaiden kannustamista osallistumaan kehittämiseen ja ottamaan vastuuta omasta elinympäristöstään. Riipisen 2006, 43) mukaan ihmisten sitoutumisesta omaan paikallisyhteisöönsä kertoo nimenomaan heidän halu yhteisön kehittämiseen elinympäristön maankäytön muutosten avulla, jolloin maankäytön muutosten kokeminen itselle haitallisena kuvaa yhteenkuuluvuuden tunteen puuttumista. Suoramalla näyttäisi olevan siten hyvät edellytykset yhteisöllisyyden edistämiseksi, koska kukaan haastateltavista ei lähtökohtaisesti vastustanut maankäytöllisiä muutoksia elinympäristössään, vaikka ilmeni myös kielteisiäkin kokemuksia jo toteutetuista muutoksista ja pelkoja tulevaisuuden suunnitelmista. Kaavoittajat ovat kuitenkin panneet merkille pääosin jopa yllättävän myönteisen suhtautumisen rakentamiseen alueella. Yhteisöllisyyden edistämisen ensimmäinen konkreettinen avain näyttäisi olevan tällä hetkellä Suoramalla erityisesti kohtaamispaikkojen luominen. Sekä kaavoittajat että asukkaat näkevät oleskelumahdollisuuksien kehittämisen keskeisenä sosiaalisen elämän elävöittämisen ja siten yhteisöllisyyden tekijänä.

Asukkaiden sitoutuneisuus alueeseen ilmenee muun muassa alueesta ja sen asukkaista huolehtimisena, siihen sijoittamisena sekä asumisen tulevaisuuden näkemisenä Suoramalla. Suoraman kehittämisen on nähty kohentavan alueen imagoa ja haastateltavat ovat

ylpeitä asuinalueensa nykytilasta. Alueen muutos nähdään tästä näkökulmasta myönteisenä ja saman kehityskulun jatkamista pidetään tarpeellisenä. Sitoutuneisuutta vähentää puolestaan kokemus, ettei elinympäristöllä ole riittävästi tarjottavaa itselle muihin asukasryhmiin verrattuna. Tällöin asuinpaikan yhteensopivuus ei ole tasapainossa asukkaan paikallisidentiteetin kanssa (Kyttä et al. 2009, 85). Muiden asukkaiden sitoutumattomuus alueeseen ja sen kehittämisen tukemiseen huolestuttaa joitakin haastateltavia. Huolen taustalla on alueiden välisen kilpailun tiedostaminen esimerkiksi palveluista, mutta myös yleinen elinympäristönsä viihtyisyyden ja maineen arvostaminen.

Asiantuntijaroolin vahvistaminen alueen kehittämisessä on kaavoittajien mukaan myös tärkeä eheyttävän suunnittelun tavoite. Se on vahvasti sidoksissa alueen kehittämiseen osallistumiseen ja vastuunottoon omasta elinympäristöstä. Haastatellut asukkaat tuovat asiantuntijuuttaan monella tapaa esiin. Osalla on selkeitä näkemyksiä, miten aluetta tulisi kehittää, toiset ovat panneet merkille kehittämistä vailla olevia kohtia, mutta eivät osaa sanoa, miten niitä tulisi kehittää, toiset olisivat valmiita kertomaan mielipiteensä esille tuotavista kehittämisajatuksista ja toiset eivät juuri näe tarvetta kehittämiselle.

Alueen kehittämiseen osallistumisessa onkin nähtävissä kahtiajako niihin, jotka olisivat kiinnostuneita alueen kehittämiseen ja niitä, jotka eivät näe niin suurta tarvetta osallistua. Alueen kehittämiseen osallistumisen esteinä ovat olleet asioihin ja tilanteisiin vaikuttamisen vaikeana kokeminen sekä tiedon puute. Asukkaiden haastatteluista kävi ilmi myös omien näkemysten ja ajatusten merkityksen vähättely. Oman asiantuntijuuden arvostukseen ja tarpeellisuuteen ei uskota. Kaavoittajat pitävät kuitenkin asukasdemokratian kehittämistä yhtenä mahdollisena asukkaiden asiantuntijaroolin esiin tuomisen välineenä.

Verkostoista, normeista ja luottamuksesta muodostuva paikallisyhteisön sosiaalinen pääoma voi valtaistaa yhteisöä, jolloin yhteisö kehittyy omaehtoisesti ja ottaa vastuuta kehitykseensä liittyvistä asioista. Sosiaalisen pääoman sisältämän vallan epätasainen jakautuminen voi kuitenkin johtaa myös siihen, että osa yhteisön jäsenistä jää kehittämisen ulkopuolelle. Vahva sosiaalinen pääoma ei myöskään johda automaattisesti paikallisyhteisön ajamiin asioiden toteutumiseen. (Riipinen 2006, 47–48.) Sosiaalisen pääoman onnistuneessa hyödyntämisessä näyttäisikin olevan kyse yhteistyön onnistumisesta sekä paikallisyhteisön sisällä että yhteisön ulkopuolelle.

7 KOHTI EHEÄÄ ELINYMPÄRISTÖÄ

7.1 Eheyttäminen osana yhdyskuntarakenteen kehittämistä

Kaavoittajien käsitys eheyttämisen erilaisista näkökulmista vaikuttaa tämän tutkimuksen mukaan olevan melko selkeä silloin, kun se on määritelty yhdeksi suunnittelun tavoitteeksi. Taajamia kehittämällä voidaan hallita hajautumiskehitystä, jolloin yhdyskuntarakenteesta tulee tiiviimpi, yhtenäisempi, ja toimintojen saavutettavuus paranee. Samalla päästään muokkaamaan liikkumisen muotojen hierarkiaa ja rakenteen antamia liikkumisen mahdollisuuksia.

Eheyttämällä fyysistä ympäristöä säilyttämällä ympäristön hyviä ominaisuuksia ja parantamalla heikompia otetaan huomioon jokaisen alueen yksilölliset lähtökohdat kehittämiselle. Ominaisuuksien määrittäminen tulee tapahtua asukkaiden asiantuntijuutta hyödyntäen ja heidän elinympäristölleen asettamien laatutekijöiden perusteella. Kaavoittajat tunnistavat myös Mattilan (2007, 17) esiin nostaman eheyttämisen käsitteeseen liittyvän vallankäytön. Sillä on mahdollista tuoda kehittämisen hyväksymisen kannalta kulloinkin tarpeelliset puolet riippuen siitä, miten käsitettä käytetään.

Monimuotoisuuden kehittäminen on myös keskeinen osa eheyttämistä. Fyysinen, sosiaalinen, toiminnallinen ja ajallinen monimuotoisuus ovat kaikki merkittäviä, jolloin korostuu sekä elinympäristön että alueella elävän yhdyskunnan monimuotoisuus. Ilman kokonaisvaltaista yhteistyössä tapahtuvaa kehittämisotetta eheyttäminen voikin jäädä kovin pinnalliseksi. Myöskään suunnittelun tasolle jääminen ei vie asioita eteenpäin vaan tarvitaan todellista ongelmakohtiin tarttuvaa toimintaa, joka mahdollisista riskeistä huolimatta pyrkii määrätietoisesti kohti ehyempää kokonaisuutta.

Paikallisen tilauksen määrittelyn onnistuminen laajassa yhteistyössä ja vuoropuhelussa eri toimijoiden kanssa vaikuttaa olennaisesti eheyttävän yhdyskuntarakenteen onnistumiseen (Mononen et al. 2013). Käydystä keskustelusta on myös pystyttävä jalostamaan selkeitä työkaluja, kuten prosessimalleja ja tarkistusluetteloita, jotta eheyttävä suunnitte-

lu näkyy käytännön toimintatavoissa. Toimittaessa jo rakennetussa ympäristössä, on tärkeää myös lisätä asukkaiden tietoa ja ymmärrystä eheyttämisestä ja sen tavoitteista luottamuksen ja yhteistyön vahvistumiseksi. (Savisalo 2008, 76.)

Eheyttämisen tuloksena on mahdollista löytää ja luoda uusia rakenteellisia ja arjen toiminnallisia yhteyksiä, jotka voivat vaihdella mittakaavaltaan. Suunnittelussa onkin silloin kyse yhdyskuntarakenteen hallinnasta alueen kehitysdynamiikkaa mukailleen. Eheyttämistä siitä tulee, kun arjen sujuvuus saa ansaitsemansa huomion kehittämisen yhtälössä. (Lehtonen 2007, 32–33.) Eheyttämisen kaksi puolta, rakenteellinen eheyttäminen ja ympäristön laadun parantaminen, tulisikin kulkea käsi kädessä.

7.2 Hyvää elinympäristöä eheyttämässä

Tämän tutkimuksen perusteella asukkaiden määrittämät hyvän elinympäristön tekijät voivat olla linjassa ulkopuolelta määritetyn ja muuhun yhdyskuntarakenteeseen kytkeytyn alueen kehittämistarpeen kanssa. Kehittämishankkeita tutkittaessa nostetaan usein esiin vain kehittämisessä esiin tulevat ongelmat ja näkemysristiriidat, eikä Suoramallakaan voida välttyä kaavoittajien asettamien tavoitteiden ja asukkaiden elinympäristösään arvostamien ominaisuuksien ristiriitaisuudelta. Esimerkiksi asukkaiden kokemus alueen väljyydestä ja sen tiivistämistarpeesta voi olla erilainen suhteessa aluekokonaisuuksia katsovien suunnittelijoiden näkökulmaan. Samoin kokonaisvaltaisen kehittämisen hahmottaminen voi olla vaikeaa, mikäli kehittämisen taustalla olevat syyt, kuten yhdyskuntarakenteen hajautuminen, eivät näy konkreettisesti alueen asukkaille.

Tavoitteiden ja arvostusten ristiriitaisuuden perusteella voin yhtyä Kytän ja Kahilan (2009, 184) johtopäätökseen, jonka mukaan eheyttämisessä haasteena on ennen kaikkea yhdyskunnan kehittäminen yhtä aikaa sekä tiiviiksi että laadukkaaksi koetuksi elinympäristöksi, joka tukee asukkaiden elinympäristölleen asettamia myönteisiä laatutekijöitä. Haasteena on säilyttää ja parantaa myös asukkaiden mielestä oikeita asioita.

Kaiken kaikkiaan sekä kaavoittajat että asukkaat mieltävät Suoraman kuitenkin kokonaisuutena lähtökohdiltaan hyväksi elinympäristöksi. Herääkin kysymys, mihin eheyttämisestä tarvitaan, jos alue koetaan hyvänä ja toimivana paikkana asua ja elää. Hyvän

elinympäristön eheyttäminen näyttäisikin tässä tapauksessa pohjautuvan erityisesti alueen asukkaiden paikallisidentiteetin vahvistamiseen muistaen samalla yhdyskuntarakenteelliset tavoitteet. Savisalo ja Sairinen (2008, 63) korostavat eheän yhdyskunnan jatkuvasti muuttuvaa luonnetta erityisesti sosiaalisessa ja kulttuurisessa mielessä, mikä tekee yhdyskunnan olemuksesta erityisen mielenkiintoisen. Kyse onkin tällöin hyvinvoinnista ja siitä, miten yhteiskunnan erilaiset yhteisöt limittyvät ja vaikuttavat toisiinsa.

Asukkaille elinympäristön rakenteen monipuolistaminen ja yhdyskunnan monimuotoisuuden edistäminen ovat kaksi hyvin erilaista kehittämisen näkökulmaa. Sosiaalisen rakenteen eheyttäminen ei kaikilta osin välttämättä näyttäydy asukkaille eheytenä heidän oman elämänsä kannalta. Heikkisen (2009, 210) tutkiman asuinalueen laatutekijöitä kuvaa sijainti sekä sosiaalinen ja tilallinen väljyys. Väljyys näkyy asukkaille rauhallisuutena, turvallisuutena ja vehreytenä. Väljyyden menettämisen pelko näissä kaikissa muodoissaan kuvaa myös Suoraman asukkaiden elinympäristölleen asettamien laatutekijöiden mahdollista muutosta. Suoramalaisten asuinalueelleen määrittämiä toiveita kuvaa hyvin myös Kortteisen et al. (2005, 123–124) saama löydös, jonka mukaan asukkaiden asumistoiveet perustuvat hyvin yhtenäisesti luonnonläheisyyteen, rauhallisuuteen ja pientaloasumiseen.

Haastavaa elinympäristön kehittämisestä tekee asukkaiden kokemusten ja elämäntilanteiden huomiointi osana ympäristöä. Semin (2011, 66) mukaan elinympäristöä on mahdotonta palauttaa kaavaan tai malliin tai rakentaa sitä vain jotakin suurta massaa varten. Päätöksenteon ja suunnittelun laadukkuus mitataankin siinä, miten ne onnistuvat kunnioittamaan asukkaiden halua vaikuttaa elinympäristönsä tuottamiseen. Tämä vaatii myös Kortteisen et al. (2005, 129) mukaan kaupunkisuunnittelussa vallitsevan asuinalueiden sosiaalisen näkökulman toissijaisuuden ajatuksen muuttamista. Sen sijaan, että suunnittelun luomat rakenteelliset ehdot määrittäisivät sosiaalisuutta tai korjaisivat siinä esiintyviä ongelmia, tulisi suunnitteluun tuoda mukaan vahvemmin kulttuuriset merkitykset ja niiden kaupunkirakennetta muovaavat vaikutukset.

Asukastoimikunnilla ja muilla vastaavilla toimintamuodoilla nähdään olevan usein merkittävä välittävä rooli alueen kehittämisessä. Ne toimivat sekä asukkaiden edustajana että asukkaita toisiinsa tutustuttavana organisaationa (Heikkisen 2009, 224). Asukkaiden omaehtoisella toiminnalla nähdäänkin olevan suuri merkitys kehittämisen pai-

kallisen tilauksen esiin tuomisessa (Mononen et al. 2013, 55). Suoramalla toteutettua yhteistoimintaa esimerkiksi taloyhtiön sisällä on pidetty onnistuneena yhteisöllisyyden lisääntymisen näkökulmasta. Miten asukastoiminnasta saataisi koko alueen kattavaa, paikallisidentiteettiä vahvistavaa ja alueen kehittämiseen osallistuvaa? Siihen sisältyy myös kysymys siitä, millaisia asiantuntijoita asukkaat haluavat olla, ja miten he haluavat tuoda asiantuntijuuttaan esiin sekä miten kokonaisvaltaiseen yhteistyöhön ja vastuun ottamiseen he ovat valmiita ryhtymään. Kaiken kaikkiaan vaikuttamisen mahdollisuudet eivät tällä hetkellä ole linjassa tarpeiden ja asukkaiden kehittämispotentiaalin kanssa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

8.1 Puhutaanko kehittamisestä vai elämisestä?

Eheyttämisen tavoitteet sekä hyvän ja tavoiteltavan elinympäristön kokemus ovat kaksi hyvin erilaista näkökulmaa. Kaavoittajien ja asukkaiden näkökulmien ero tulee tutkimuksessa esiin hienoisena ohipuhuntana. Kaavoittajien tavoitteena on paikallisen eheän elinympäristön lisäksi myös laajemmin hahmottuva eheä yhdyskuntarakenne ja paikallinen väestön monimuotoisuus, kun taas asukkaat ajattelevat lähinnä kehittämisen tavoitteena omaan elinympäristöönsä liittyviä tekijöitä. Vaikka näkökulmaeroista johtuva ohipuhunta on luonnollinen osa alueiden kehittämistä, on se otettava erityisesti huomioon kehittämistä perusteltaessa. Vaikka esimerkiksi täydennysrakentamisen hyväksyttävyyttä tukevat usein yleiset laajemman mittakaavan perustelut, kuten eheyttäminen ja palvelujen säilyminen, on niiden uskottavuus ja ymmärrettävyys koetuksella, kun rakentamisen välittömät vaikutukset ovat niin paikallisia (Hytönen 2009, 102).

Koska kaavoittajien ja asukkaiden näkökulmien ohipuhunta johtuu myös toimijoiden erilaisista rooleista ja kielten kohtaamattomuudesta, ohipuhuntaa voi pyrkiä vähentämään eheyttämisen yhteydessä kiinnittämällä erityistä huomiota asukkaiden asiantuntijuuteen. Siten on mahdollista sekä tasoittaa erilaisten roolien asiantuntijapainoarvoa että lähentää erilaisia tapoja puhua alueen kehittamisestä. Samalla myös eheyttäminen tulee mitä suuremmissa määrin määriteltyä paikallisesti, kun se on tehtävä molemmille osapuolille selväksi.

Suoramalla on ehtinyt tapahtua monia muutoksia tutkimuksen aineistonkeruun jälkeen. Kirjasto on lakkautettu, mitä on perusteltu palveluverkon tehostamisella, ja osa Suoran keskustan palveluista on väistynyt rakenteilla olevien asuinhuoneistoista ja kivijalkapalveluista koostuvien kerrostalojen tieltä. Kerrostaloja on rakenteilla myös muutama muu ympäri Suoramaa. Tapahtuneet muutokset ovat toisaalta toivottuja ja toisaalta toteen käyneitä uhkia, joita on käsitelty myös tässä tutkimuksessa. Tutkimuksessa käsitel-

lyistä eheyttämisen toimista osa on siis tullut jo hyvinkin näkyväksi ja konkreettiseksi, vaikkakin vasta lähinnä ympäristökuvallisesti ja menetettyjen palvelujen muodossa. Aika näyttää, miten eheyttäviksi tarkoitetut toimet muokkaavat valmistuttuaan asukkaiden elinympäristölleen asettamia laatutekijöitä.

Eheyttämisessä, kuten muussakin kehittämisessä on omat haasteensa. Fyysisen ympäristön ja toimintojen suunnittelun läpiviemiseksi on kehitetty monenlaisia keinoja, mutta miten löytää paikalliset voimavarat, jotka edistäisivät kehittämistä sekä suunnittelun että konkretian tasolla? Samoin kehittämisen houkuttimien ja kiihdyttimien löytyminen ja hyödyntäminen on keskeistä eheyttämisen karikkojen välttämiseksi, jotta varmistetaan, ettei mitään olennaista jää eheyttämisen ulkopuolelle. Avainasemassa on tällöin asukkaiden asiantuntijuus ja heidän osallistaminen suunnitteluun, mutta myös tilan antaminen asukkaille, jotka haluavat olla vain asukkaita ilman osallistumisvelvoitteita tai asiantuntijapaineita.

Eheyttävä suunnittelu näyttäytyy tutkimusten valossa melko epämääräisenä ja muotoaan hakevana. Se, millaisena eheyttävä suunnittelu tässä tutkimuksessa näyttäytyy suhteessa asukkaiden kokemukseen alueen kehittämisen tarpeesta tuo oman mausteensa laajempaan yhdyskuntarakenteen eheyttämistä koskevaan keskusteluun, jota on vielä melko niukasti käsitelty yhdessä asukkaiden kokemuksellisen näkökulman kanssa. Lisäksi tutkimus tuo esiin, mistä näkökulmista asukkaiden kokemuksellista tietoa kannattaa lähestyä. Tutkimus antaa myös esimerkin, miten kävelyhaastattelua voisi käyttää elinympäristöjen kehittämisen apuvälineenä. Tutkimus tuo esiin menetelmän mukanaan tuomia hyötyjä ja mahdollisuuksia esimerkiksi kaavoituksen osallistamismenetelmänä ja yleisesti keinona tuoda kokemuksellinen tieto osaksi suunnittelua.

Vaikka eheyttämisestä keskustelu on usein hankalaa, koska eheys käsitteenä on niin vaikea määritellä yksiselitteisesti, olen Mattilan (2007, 19) kanssa samaa mieltä siitä, ettei siitä tulisi kuitenkaan luopua. Eheys mahdollistaa nimittäin väljänä laatukäsitteenä ympäristön laadusta keskustelun suunnittelun eri tasoilla siten, että myös laadun yksilöllisyys ja ainutkertaisuus pääsevät kuuluviin. Tällöin kaupunkisuunnittelun kaikki olennaisimmat näkökulmat, myös ne monitahoiset ja vaikeaselkoiset, tulevat osaksi keskustelua.

Jatkotutkimuksen aiheena voisikin olla, miten kaavoittajien ja asukkaiden välistä ohipuhuntaa voitaisiin vähentää konkreettisten toimenpiteiden avulla. Koska eheyttäminen on viime aikoina tullut niin konkreettisesti osaksi suoramalaisten arkea uusien rakennushankkeiden myötä, olisi myös kiinnostavaa tutkia, miten meneillään olevat muutokset ovat vaikuttaneet asukkaiden käsitykseen alueen laatutekijöistä ja omasta paikallisidentiteetistään.

8.2 Tutkimuksen luotettavuus

Tutkimusta arvioidaan perinteisesti sen luotettavuuden ja pätevyuden kannalta. Tutkimuksen luotettavuus eli reliabiliteetti mittaa tutkimustulosten toistettavuutta. Sitä voidaan testata tai vahvistaa esimerkiksi samaa aineistoa käyttävien tutkijoiden avulla tai tutkimalla tutkittavaa henkilöä useita kertoja, mutta kaikkein tehokkain luotettavuuden lisäämisen keino on raportoida mahdollisimman tarkasti tutkimuksen toteutuksen kaikki vaiheet. Tutkimuksen pätevyydellä eli validiteetilla kuvataan puolestaan sitä, miten hyvin tutkimus ja siinä käytetty tutkimusmenetelmä aineistoiheen ja tulkintoiheen vastaa tarkoitustaan eli onko todella tutkittu sitä mitä on ollutkin määrä tutkia. Validiteettia voi tarkentaa monimenetelmällisyyden eli triangulaation avulla, joka voi olla metodologista, teoreettista, aineistollista tai tutkijaperustaista. (Hirsjärvi et al. 2009, 232–233.)

Perustan tämän tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin Tuomen ja Sarajärven (2009, 140–141) esittämään laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioinnin kannalta keskeisiin yhdeksään eri näkökulmaan: tutkimuksen kohde ja tarkoitus, omat sitoumukset, aineiston keruu, tutkimuksen tiedonantajat, tutkija-tiedonantaja-suhde, tutkimuksen kesto, aineiston analyysi sekä tutkimuksen luotettavuus ja tutkimuksen raportointi.

Tutkijan näkemykset ja tulkinnat kehittyvät tutkittavasta ilmiöstä tutkimusprosessin aikana. Kiviniemi (2010, 80–81) pitääkin tärkeänä tuoda esiin, miten tutkija ja tutkittava ilmiö muuttuvat tutkimuksen aikana. Tutkimuksen kuluessa olen epäillyt tutkimuksen kiinnostavuutta ja Suoraman tutkimista eheyttävänä alueena, kun kaavoittajien näkemykset alueen kehittämisestä ovat vaikuttaneet olevan niin samassa linjassa Suoraman

asukkaiden elinympäristölleen määrittämien laatutekijöiden kanssa. Samoin kaavoittajien eheyttävän suunnittelun päämäärät ovat näyttäneet selkeiltä.

Kaavoittajat puhuvat kuitenkin melko yleisellä tasolla eheyttämisestä, jolloin tarkastelutason paikantaminen johonkin yksityiskohtaisempaan eheyttämisen osa-alueeseen sekä teoreettisesti että käytännössä olisi voinut tuoda kaavoittajien ja asukkaiden näkökulmien erilaisia eroavaisuuksia tarkemmin esiin, ja asukkaiden näkökulmasta olisi noussut esiin jotain uutta. Tämä tutkimus tuo tässä muodossaan esiin eheyttämiskohteen, joka vaikuttaa päällisin puolin keskivertoasuinalueelta vetovoimaisen keskuskaupungin lähetyvillä. Mitään suuria ongelmia tai ristiriitaisia kynnyskysymyksiä ei ole tullut kehittämisessä esiin, joten tarkoituksena on ollut ennen kaikkea tuoda esiin eheyttämisessä ja elinympäristön koetussa laadussa yhdistyviä teemoja ja näkökulmia.

Kiviniemen (2010, 73) mukaan tutkijan sitoumukset näkyvät ennen kaikkea tutkimuksen rajauksessa, jossa on kyse mielekkään ja selkeästi rajatun tutkimusasetelman lisäksi tulkinnallisesta rajauksesta. Tutkimukseni lähtökohtana olivat suunnittelutyöni Suoraman kehittämisen parissa ja kiinnostus asukkaiden tiedon hyödyntämiseen suunnittelussa. Suoraman osayleiskaavan tekoa tutkimuksen tulokset eivät kuitenkaan juuri ehtineet palvella, koska kaava valmistui ennen tutkimusta. Yksittäistä kaavaa laajemmin tutkimuksen hyöty kohdistuukin laajemmin kaavoituksen ja elinympäristön kehittämisen kysymyksiin, mitä palvelee myös tutkimuksen tulkinnallinen rajaus.

Hirsjärvi et al. (2009, 206–207) muistuttavat haastattelun virhelähteitä sisältävästä luonteesta, johon vaikuttavat sekä haastattelijan, haastateltavan että tilanteen tuomat tekijät. Haastattelun luotettavuuteen vaikuttaa heikentävästi esimerkiksi haastattelutilanteen kokeminen uhkaavana tai pelottavana haastateltavan näkökulmasta, mikä näkyy mahdollisesti sosiaalisesti hyväksyttävien vastausten tuottamisena tai oman aseman turvaamisen tavoitteluna. Tällaiset vastaukset heijastavat kulttuurisia merkityksiä, joiden vaikutus haastattelijan tulisi huomata. Haastattelutilanteessa haastateltavat saattavat siis puhua eri tavalla kuin jossakin toisessa tilanteessa, jolloin tulosten tulkinnan seurauksena saatavien tulosten yleistämisessä tulee olla varovainen.

Tässä tapauksessa osa haastateltavista tuntui kokevan kielteisten näkökulmien esiin tuomisen arveluttavana, jolloin vastassa tuntui olevan paikoittain positiivisuuden muuri.

Sen läpi pääsemiseksi tarvitsi rakentaa luottamusta toisaalta haastateltavan tunnistamattomuudesta ja toisaalta tutkimuksen myönteisistä tarkoituksista. Haastattelutilanteet olivat kuitenkin joka tapauksessa sujuvia, vaikka moni haastateltava oli etukäteen sitä mieltä, ettei heillä ole kovin paljon annettavaa tutkimukselle, koska heillä ei ole näkemystä alueen kehittämiseksi. Monelle täytyi sen vuoksi korostaa tarkoitustani tutkia nimenomaan heidän kokemuksiaan elinympäristöstään ja vakuuttaa heidän sanomistensa olevan todella arvokkaita

Aineiston osalta pidän tärkeänä tuoda esiin sen vajavaisuus siltä osin, että kahden ensimmäisen asukashaastattelun karttatehtävät jäivät nauhoittamatta. Karttatehtävä osoittautui hyväksi orientointitehtäväksi, vaikka kävely olikin pääosassa, minkä vuoksi myös kartan äärellä tehty pohdinta sisälsi jo elinympäristön laatutekijöihin liittyviä asioita. Nauhoitusten litterointi oli pääosin helppoa nauhoitusten hyvän äänenlaadun ansiosta, vaikka kävely olisi voinut aiheuttaa siihen ongelmia. Haastattelussa on monta muuttuvaa tekijää ja etukäteen ei voi tietää, miten tilanne tulee etenemään. Haastatteluissa harjaantuminen alkoi näkyä loppupään haastatteluissa, kun pystyin tarttumaan pieniin viiheisiin ja tilanteisiin alkupään haastatteluista paremmin. Se näkyi haastateltavien syvällisempinä ja monipuolisempina vastauksina.

Tutkimuksen tiedonantajien osalta on hyvä huomioida tutkimukseen haastateltujen kaavoittajien asukkaita moniulotteisempi rooli toisaalta tutkimuksen informanteina ja toisaalta tutkimuksen tilaajina. He ovat voineet vaikuttaa tutkimukseni aiheeseen ja sisältöön ja siten koko tutkimuksen kulkuun ollen samalla myös osa tutkimuksen aineistoa. Informanteina he edustavat asiantuntijarooliaan, mutta molemmilla kaavoittajilla on asumishistoriaa myös tutkittavan alueen lähetyvillä, mikä on vääjäämättä vaikuttanut heidän käsitykseensä alueesta. Olen tutkijana itse kuitenkin vastuussa tutkimusprosessin vaiheiden läpiviennistä ja raportoinnista, jolloin asetelma ei ole päässyt lopulta liiaksi vaikuttamaan tutkimuksen tekoon. Lisäksi asukashaastatteluista olisi voinut olla tutkimuksessa enemmän, koska haastattelujen laatu tuntui vain parantuvan loppua kohden. Haastateltavien hankalaksi osoittautunut hankinta rajoitti kuitenkin haastattelujen määrää. Saadulla aineistolla on ollut kuitenkin jo mahdollista saada esiin monenlaisia elinympäristön laatutekijöitä.

Ruusuvuori et al. (2010, 27) pitävät myös analyysin systemaattisuutta ja tulkinnan luotettavuutta keskeisenä laadullisen tutkimuksen luotettavuuden kannalta. Olen avannut aineiston analyysin vaiheet ja valinnat yksityiskohtaisesti kuvatessani tutkimuksen toteuttamista. Analyysin vahvuutena voi pitää litteroinnin ja aineiston luokittelun järjestelmällisyyttä ja tarkkuutta. Mahdollisena rajoituksena voi toisaalta pitää aineiston luokittelun paikoin liiallista tarkkuutta, jolloin haastatteluissa esitetyt asiat ovat voineet pilkkoutua tulkinnan kannalta liian moneen osaan. Raporttiin sisällytetyt haastattelusi-
taatit tuovat kuitenkin esiin alkuperäisen puheen. Lisäksi aineiston analyysin teo-
riasidonnainen tulkinta on ollut kiinnittyneenä myös jo tiedettyyn.

Tutkimuksen teko on kestänyt monta vuotta, mikä on keskimääräistä enemmän tämän mittaluokan tutkimukselle. Tutkimus on edennyt sykäyksittäin, jolloin se on ollut kau-
sittain tiiviisti työn alla ja toisaalta ajoittain myös vähemmällä huomiolla. Aineistonke-
ruusta tutkimusraportin valmistumiseen kului aikaa lähes kolme vuotta, mikä on sekä
hyvä että huono asia. Toisaalta se on mahdollistanut etäisyyden ottamisen tutkimukseen
ja siten sen näkökulman hautumiseen, mutta toisaalta se on vaikuttanut kielteisesti tut-
kimuksen ajankohtaisuuteen Suoraman kehittämisen kannalta sekä asioiden tarkkaan
muistamiseen. Siinä on tosin auttanut matkan varrella tehdyt muistiinpanot.

Saatuihin tuloksiin vaikuttaa sekä tutkittavien ja tutkijan kielelliset ilmaisut että miten
tutkija on ne haastattelutilanteessa ymmärtänyt. Tutkimukseen sisältyy aina useasta
suunnasta tulevaa tulkinnallisuutta, joka ei kohtaa täydellisesti. (Hirsjärvi et al. 2009,
229.) Raportoinnin yhtenä vaarana voi olla myös sen sirpalemaisuus, jolloin tutkimuk-
sen teemoja ei ole käsitelty riittävän kokonaisvaltaisesti eikä temaattisesta kokonaisra-
kenteesta ole saatu luotua kunnollista synteesiä (Kiviniemi 2010, 80). Tähän kompastuu
jossain määrin myös tämän tutkimuksen raportointi. Tutkimusraportin rakenne on kui-
tenkin huolella pohdittu ja raportin sisältö on pyritty muodostamaan siten, että lukijan
on helppo seurata kirjoittajan ajatuksen kulkua. Koska raportoinnissa on kyse tutkijan
tulkinnasta aina tutkimusongelman asettamisesta tulosten tulkintaan, on keskeistä tuoda
tämä polku selkeästi esiin, jotta tulkinnan paikat on mahdollista jäljittää. Kaavoittajat
ovat saaneet mahdollisuuden lukea tutkimusraportin ennen sen julkaisua ja ovat näin
ollen voineet kommentoida tutkimuksen sisältöä. Eräs asukas halusi myös saada rapor-
tin luettavakseen sen julkaisun jälkeen.

LÄHTEET

Ahlava, A. 2009. TRM – Täydennysrakentamismallit Helsingin reunoilla. Eheyttämisen konsulttisuunnitelma. *Yhdyskuntasuunnittelu* 47:4, 58–71.

Alastalo, M. & Åkerman, M. 2010. Asiantuntijahaastattelun analyysi: faktojen jäljillä. Teoksessa Ruusuvoori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) *Haastattelun analyysi*, 372–392. Tampere: Vastapaino.

Anttila, O. 1987. 110 kehityksen ja kasvun vuotta. *Kangasalan historia III 1865–1975*. Kangasala: Kangasalan kunta.

Asikainen, E. 2011. Asukkaat lähiöluonnon osallisina. *Alue ja ympäristö* 40:1, 29–41.

Brown, B.B., Werner, C.M., Amburgey J.W. & Szalay, C. 2007. Walkable Route Perceptions and Physical Features: Converging Evidence for En Route Walking Experiences. *Environment and Behavior* 39:1, 34–61.

Bäcklund, P. & Mäntyselä, R. 2009. Yhdyskuntasuunnittelun teorioiden kehitys ja asukkaiden osallistumisen tarkoitus. *Terra* 121:1, 19–31.

Forester, J. 1989. *Planning in the face of power*. Berkeley: University of California Press.

Carpiano, R.M. 2009. Come take a walk with me: The “Go-along” interview as a novel method for studying the implications of place for health and well-being. *Health & Place* 15:1, 263–272.

Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat. Laadullisen tutkimuksen analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin*, 133–157. Jyväskylä: PS-kustannus.

Faehnle, M. & Fagerholm, N. 2010. Ympäristökokemuksista kulttuurista herkkyyttä kaupunkien suunnitteluun. *Terra* 122:3, 153–158.

Galster, G., Hanson, R., Ratcliffe, M.R., Wolman, H., Coleman S. & Freihage J. 2001. Wrestling Sprawl to the Ground: Defining and Measuring an Elusive Concept. *Housing Policy Debate* 12:4, 681–717.

Healey, P. 1992. Planning through debate. *Town Planning Review* 63:2, 143–162.

Heikkinen, T. 2009. Paikallinen tilaus eheyttämisen lähtökohtana. Teoksessa Sairinen, R. (toim.) *Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja elinympäristön laatu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 96*, 187–230. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Henriksson, T. 2009. Täydennysrakentamisen tavoitteet ja ongelmat Vantaalla. *Yhdyskuntasuunnittelu* 47:4, 72–79.

Hirsjärvi, S., Remes P. & Sajavaara, P. Tutki ja kirjoita. 2009. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Hytönen, J. 2009. Asukkaan näkökulma täydennysrakentamisen oikeudenmukaisuuteen. *Yhdyskuntasuunnittelu* 47:4, 98–105.

Häkli, J. 2002. Kansalaisosallistuminen ja kaupunkisuunnittelun tiedonpolitiikka. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (toim.) *Osalliset ja osajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*, 110–124. Helsinki: Gaudeamus.

Häkli, J. 2004. *Meta Hodos. Johdatus ihmismaantieteeseen*. Tampere: Vastapaino.

Jokinen, A. 2002. Metsänomistaja metsänsä hoitajana – rutiinit, ”tarjokkeet” ja vastavuoroisuus. *Yhteiskuntapolitiikka* 67:2, 134–147.

Jokinen, A., Asikainen, E. & Mäkinen, K. 2010. Kävelyhaastattelu tapaustutkimuksen menetelmänä. *Sociologia* 47:4, 255–269.

Jones, P., Bunce, G., Evans, J., Gibbs, H. & Hein J.R. 2008. Exploring Space and Place With Walking Interviews. *Journal of Research Practice*. 4:2, Article D2.

Junttila, U-K. 1995. *Kaupunkiympäristön suunnittelu*. Helsinki: Rakennustieto.

Kiviniemi, Kari. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, Juhani & Valli, Raine (toim.) *Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijal-*

le tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, 70–85. Juva: PS-kustannus.

Kortteinen, M., Tuominen, M. & Vaattovaara, M. 2005. Asumistoiveet, sosiaalinen epäjärjestys ja kaupunkisuunnittelu pääkaupunkiseudulla. *Yhteiskuntapolitiikka*, 70:2, 121–131.

Kusenbach, M. 2003. Street phenomenology. The go-along as ethnographic research tool. *Ethnography* 4:3, 455–485.

Kyttä, M., & Kahila, M. 2009. Eheyttäminen ja elinympäristön koetut laatutekijät. Teoksessa Sairinen, R. (toim.) *Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja elinympäristön laatu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 96*, 79–120. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Kyttä, M., Kahila, M. & Heikkinen, T. 2009. Elinympäristön laadun kytkeytyminen eheyttämiseen. Teoksessa Sairinen, R. (toim.) *Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja elinympäristön laatu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 96*, 169–185. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. 2015. Tapaustutkimuksen käytäntö ja teoria. Teoksessa Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. *Tapaustutkimuksen taito*, 9–38. Helsinki: Gaudeamus.

Lapintie, K. 2002. Tarinoita takapihalta. Aukkaan ja asiantuntijan kohtaamisesta. Teoksessa Bäcklund, P., Häkli, J. & Schulman, H. (toim.) *Osalliset ja osaajat. Kansalaiset kaupungin suunnittelussa*, 110–124. Helsinki: Gaudeamus.

Laurén, K. 2009. Metsä arkisen hyvinvoinnin lähteenä naisten kertomuksissa. *Alue ja ympäristö* 38:2, 13–24.

Lee, J. & Ingold, T. 2006. Fieldwork on foot: perceiving, routing, socializing. Teoksessa Coleman, S.M. & Collins, P. (toim.) *Locating the Field. Space, Place and Context in Anthropology*, 67–86. Oxford: Berg.

Lehtonen, H. 2007. Kuinka saada kiinni eheyttämisen ideasta yhdyskuntasuunnittelussa? Teoksessa Knuuti, L. (toim.) Laatia kaupunkiin. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja C65, 21–33. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Lindblom, C. 1959. The science of muddling through. *Public Administration Review* 19:2, 79–88.

Maijala, O. 2009a. Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja ekotehokkuus. Teoksessa Sairinen, R. (toim.) Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja elinympäristön laatu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 96, 15–25. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Maijala, O. 2009b. Yhdyskuntien hajautuminen ja sen hallintakeinot. Teoksessa Sairinen, R. (toim.) Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja elinympäristön laatu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 96, 27–42. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Mattila, H. 2007. Mistä puhutaan, kun puhutaan ympäristön laadusta? Arkkitehtonista laatua kuvaavat käsitteet strategisen ja kommunikatiivisen suunnittelun työvälineinä. Teoksessa Knuuti, L. (toim.) Laatia kaupunkiin. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja C65, 7-20. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Moilanen, P & Rähä, P. 2010. Merkitysrakenteiden tulkinta. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. (toim.) Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin, 46–69. Juva: PS-kustannus.

Mononen, T., Sairinen, R. & Sihvonen, J. 2013. Paikallinen tilaus kirkonkylien eheyttävän suunnittelun edellytyksenä. *Alue ja ympäristö* 42:1, 49–62.

Nauhataajaman ympäristökuvan parantaminen. 1984. Kangasala: Kangasalan kunta.

Palttala, O. 2002. Suoraman osayleiskaava-alueen rakennetun ympäristön selvitys. Kangasala.

Patentti- ja rekisterihallitus (PRH). 2016. Yhdistysnetti. Internet-lähde, saatavissa

http://yhdistysrekisteri.prh.fi/ryhaku.htx?kieli=1&hakuraja=0&nimi=suorama%3F&koti paikka=&ensrek=&viimrek=&osoite=&evlu=&orto=&vapaa=&sb_haku=Hae. (viitattu 25.4.2016).

Peltola, T. 2015. Empirian ja teorian vuoropuhelu. Teoksessa Laine, M., Bamberg, J. & Jokinen, P. Tapaustutkimuksen taito, 111–129. Helsinki: Gaudeamus.

Riipinen, M. 2006. Maankäytön oikeutus paikallisyhteisöissä. Sosiaalisen pääoman valta ja skaala. *Alue ja ympäristö* 35:1, 37–49.

Riipinen, J., Patrikka, T. & Viren, A. 2003. Eheyttävä yhdyskuntasuunnittelu. Loppuraportti. Pääkaupunkiseudun julkaisusarja B 2003:17. Helsinki: Pääkaupunkiseudun yhteistyövaltuuskunta (YTV).

Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. 2010. Haastattelun analyysin vaiheet. Teoksessa: Ruusuvuori, J., Nikander, P. & Hyvärinen, M. (toim.) Haastattelun analyysi, 9-36. Tampere: Vastapaino.

Sairinen, R. & Maijala, O. 2009. Johdanto. Teoksessa Sairinen, R. (toim.) Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen ja elinympäristön laatu. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 96, 7–14. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.

Savisalo, A. 2008. Eheästi eteenpäin. Teoksessa Eheät yhdyskunnat – Taikasanasta elinympäristöksi. *Suomen ympäristö* 15, 73–79. Helsinki: Uudenmaan ympäristökeskus.

Savisalo, A. & Sairinen R. 2008. Sosiaalinen ja kulttuurinen eheys. Teoksessa Eheät yhdyskunnat – Taikasanasta elinympäristöksi. *Suomen ympäristö* 15, 63–71. Helsinki: Uudenmaan ympäristökeskus.

Semi, J. 2011. Kaikille avoin, kaikille vapaa? Tilallisen ulossulkemisen kolme säiettä. *Alue ja ympäristö* 40:2, 61–67.

Sipilä, M., Bäcklund, P. & Tyrväinen, L. 2009. Vaikuttamisen rajoilla. Onko koetulla luonnolla sijaa kaupungin suunnittelussa ja päätöksenteossa? *Alue ja ympäristö* 38:1, 39–50.

Suoraman osayleiskaava, selostus. 2015. Kangasala: Kangasalan kunta.

Syrjänen, O. 2005. Osallistuminen, vuorovaikutus, muutoksenhaku kaavoituksessa. Helsinki: Rakennustieto.

Tartia, J. 2014. Rytmejä kaupunkitilassa. Rytmianalyttinen näkökulma arkisiin kävelyreitteihin kaupungissa. Tampereen yliopisto. Johtamiskorkeakoulu. Pro gradu-tutkielma.

Tulevaisuuden alueidenkäytöstä päätetään nyt. 2009. Helsinki: Ympäristöministeriö.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.

Vepsä, K. 1997. Eheyttääkö tiivistämällä vai päinvastoin. Teoksessa Koskiahho, K. (toim.) Eheyttävän suunnittelun haasteet. Neuvottelupäivät ympäristöministeriössä 1997. Suomen ympäristö 147, 19. Helsinki: Ympäristöministeriö.

LIITE 1: ASUKKAIDEN HAASTATTELURUNKO

Aluksi: Merkitse kartalle Suoraman keskustan miellyttävät ja kehitettävät paikat ja reitit.

Merkintöjen tekemisen jälkeen: Valitse, mitkä paikat ja reitit haluat näyttää kävelyn aikana.

Taustakysymyksiä:

- Kuinka kauan olet asunut Suoramalla?
- Missä päin Suoramaa asut? (tätä ei tarvitse kysyä, mikäli ennakkotehtävä tehdään haastateltavan kotona)

Karttaan merkityn paikan tai reitin kohdalla:

- Miksi tämä paikka tai reitti on miellyttävä tai kehitettävä? Millaisia tunteita siitä herää?
- Millaisia muistoja tai tapahtumia paikkoihin ja reitteihin liittyy?
- Miksi halusit näyttää juuri tämän paikan tai reitin?
- Jos paikka/reitti on kehitettävä, miten sitä tulisi kehittää, jotta siitä tulisi miellyttävä?
- Miksi kuljet juuri tätä reittiä (etkä esimerkiksi tuolta kautta..) (paikkojen ja reitien välillä)?

Suoraman taajamakuva ja sen muutos:

- Miten kuvailisit Suoramaa henkilölle, joka ei tunne Kangasalaa/Suoramaa? Mikä on tyypillistä Suoramalle?
- Kuvaile Suoraman keskustaa muutamalla sanalla. Millaisen yleiskuvan siitä saa?
- Mitkä paikat ovat Suoramalla vetovoimaisimpia/houkuttelevimpia? Miksi? Miten kuvailisit niitä?
- Onko keskustassa alueita tai reittejä, jotka ovat luotaantyöntäviä? Millaisia ne ovat?
- Miten Suoraman keskusta on mielestäsi muuttunut sinä aikana, kun olet asunut Suoramalla?

Suoraman keskustan merkitys:

- Millaisiin asioihin Suoraman keskusta liittyy elämässäsi?
- Miten ja kuinka usein käytät Suoraman keskustaa? Mitä teet täällä?
- Mikäli määrittelee asuvansa Suoraman keskustassa: millaista on elää Suoraman keskustassa?
- Millaisia muistoja Suoraman keskustaan liittyy?
- Ketkä käyttävät Suoraman keskustaa ja sen palveluita? Ovatko jonkun käyttäjäryhmän tarpeet jääneet huomioimatta?
- Mitkä ovat sellaisia paikkoja, joissa on hyvä vain oleskella?
- Millä tavalla haluaisit käyttää Suoraman keskustaa? Mitä haluaisit tehdä täällä?

Suoraman keskustan saavutettavuus:

- Millaista Suoraman keskustaan on kulkea kotoa/muualta? Miten hyvin keskusta on saavutettavissa?
- Miten kuljet Suoraman keskustaan? Tavanomainen reitti? Mitä reitin varrella on kiinnostavaa? Miten reitti toimii kesällä ja talvella? Millaisia tapoja ja rutiineja reitteihin liittyy? (reitin valinta, tapa kulkea, kulkuväline..)
- Millaista Suoraman keskustassa on liikkua?

Tulevaisuus:

- Miten toivoisit Suoraman keskustan kehittyvän tulevaisuudessa?
- Millainen on hyvä aluekeskusta?

Lopuksi: tarkistetaan kartasta, onko käyty läpi kaikki kohteet, jotka haastateltava halusi näyttää

LIITE 2: KAAVOITTAJIEN HAASTATTELURUNKO

Aluksi: Merkitse kartalle Suoraman keskustan tärkeimmät elementit: säilytettävät/hyvät ja kehitettävät paikat ja reitit ja kerro miksi merkitsit ne.

Suoraman taajamakuva ja sen muutos:

- Miten kuvailisit Suoramaa henkilölle, joka ei tunne Kangasalaa/Suoramaa? Mikä on tyypillistä Suoramalle?
- Kuvaile Suoraman keskustaa muutamalla sanalla. Millaisen yleiskuvan siitä saa?
- Miten Suoraman keskusta on mielestäsi muuttunut sinä aikana, kun olet ollut kaavoittajana Kangasalla?

Suoraman keskustan saavutettavuus:

- Miten hyvin Suoraman keskusta on tällä hetkellä saavutettavissa?
- Mitkä reitit on tarkoitettu pääreiteiksi kulkea Suoraman keskustassa?
- Mitkä ovat oleskeluun tarkoitettuja paikkoja?

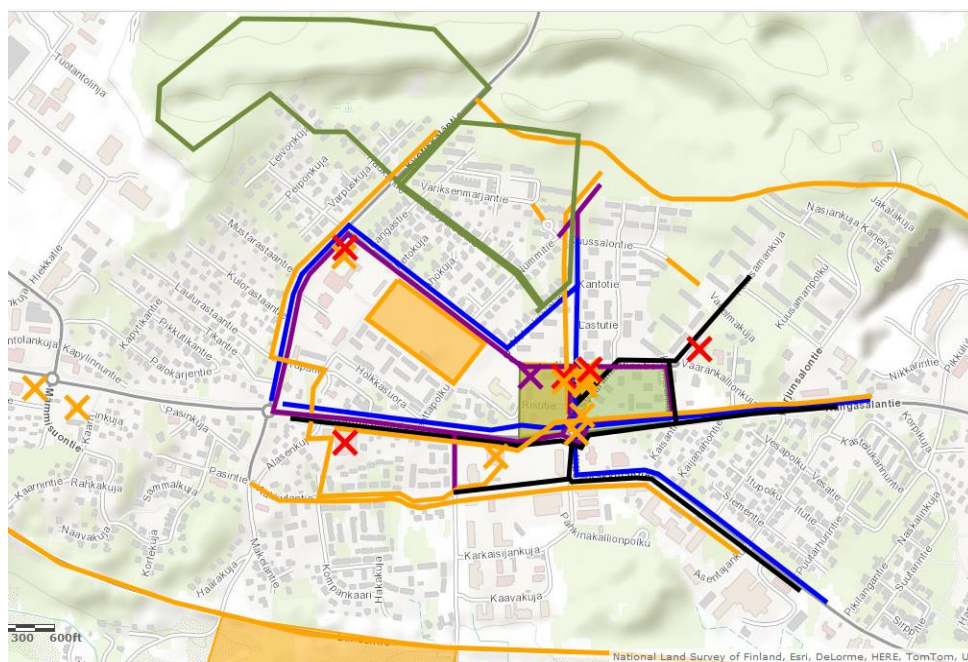
Yhdyskuntarakenteen eheyttäminen:

- Mitä yhdyskuntarakenteen eheyttäminen tarkoittaa? Mitä sillä tavoitellaan?
- Miten yhdyskuntarakenteen eheyttäminen näkyy työssäsi? Miten se vaikuttaa työnkuvaasi lähtökohtaisesti?
- Millainen on eheä yhdyskunta? Entä eheä elinympäristö? Ovatko ne sama asia?
- Miten yhdyskuntarakenteen eheyttäminen eroaa yhdyskuntarakenteen tiivistämisestä? Vai eroaako se?
- Mitä eheyttävä suunnittelu tarkoittaa?
- Minkälaisia asioita pidetään tärkeänä eheyttävässä suunnittelussa?
- Miten eheyttävä suunnittelu eroaa ns. tavallisesta suunnittelusta?
- Mitä riskejä eheyttävässä suunnittelussa on? Mitä eheyttämisestä voi seurata?
- Millaisia esimerkkejä eheyttämisestä on tullut esiin eri yhteyksissä?

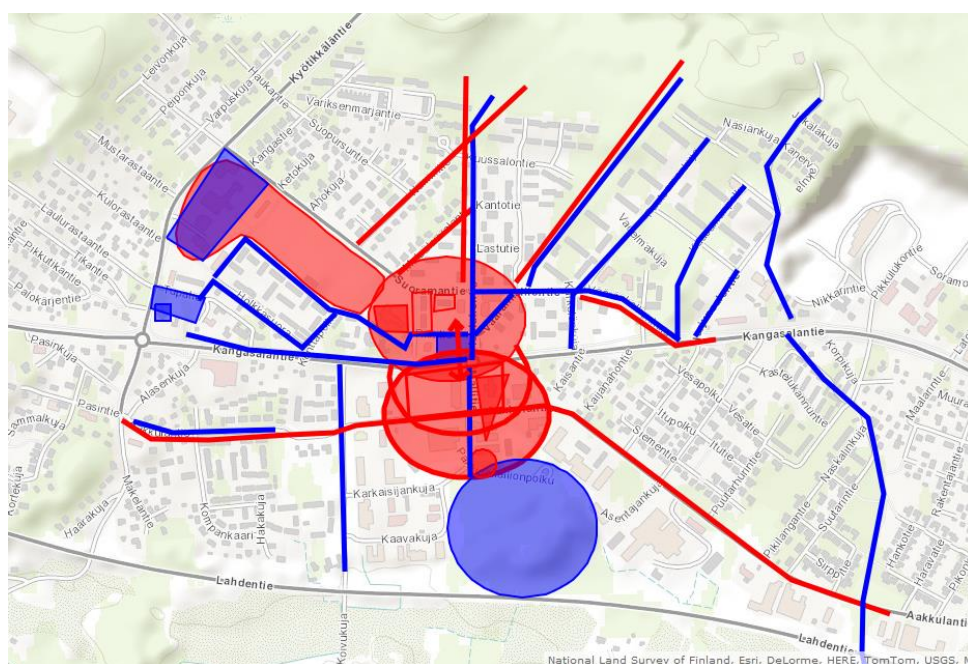
Suoraman keskustan eheyttäminen ja tulevaisuus:

- Suoraman osayleiskaavan päätavoitteena on alueen taajamarakenteen eheyttäminen. Miten se näkyy/otetaan huomioon Suoraman osayleiskaavan suunnittelussa? Mitä sillä tavoitellaan?
- Mitä taajamarakenteen eheyttäminen tarkoittaa Suoraman keskustassa? Mitä sillä tavoitellaan?
- Miten taajamarakenteen eheyttäminen näkyy/otetaan huomioon kaavoittamisessa (yleis- ja asemakaava)? Mitkä ovat konkreettiset eheyttämiskohteet, tavoitteet ja visiot?
- Lisäksi yhdeksi osayleiskaavan tavoitteeksi on asetettu alueen palvelukeskuksen hahmottaminen. Miksi? Miten tähän pyritään suunnittelussa? Millaisia käytännön toimia tarvitaan?
- Miten Suoraman keskustaa tulisi kehittää, jotta siitä tulisi eheämpi elinympäristö?
- Miten Suoraman keskustaa on tarkoitus kehittää? Millaisilla kaavoitustoimilla? Millä aikataululla kehittämistoimenpiteet toteutetaan?

LIITE 3: ASUKKAIDEN JA KAAVOITTAJIEN TEKEMÄT KARTTAMERKINNÄT

KUVIO 4. Asukkaiden karttamerkinnät. Värit kuvaavat kutakin haastateltavaa.

KUVIO 5. Kaavoittajien karttamerkinnät. Värit kuvaavat kutakin haastateltavaa.